
Norske interesser i internasjonale finansinstitusjoner

Utgitt av
SLUG – Slett U-landsgjelda

SLUG, Kirkegata 5, 0153 Oslo
slug@slettgjelda.no
www.slettgjelda.no

Forfattere: Gina Ekholt, Sigurd Kihl, Ingrid Harvold Kvangraven,
Line Madsen Simenstad

Bidragster: Kathrine Sund-Henriksen

Leder av referansegruppe: Maria Dyveke Styve

Layout: Heydays

Trykk: Grøset™

Slett U-landsgjelda (SLUG) er en nettverksorganisasjon med over 50 tilsluttede organisasjoner. Aktivister og støttespillere arbeider aktivt med informasjon overfor opinion og beslutningstakere, og vi arbeider opp mot regjering og Storting for å sette gjeldsspørsmål på dagsorden. SLUG spiller en viktig rolle også internasjonalt, og er en del av den internasjonale gjeldsbevegelsen som har sitt utspring i Jubilee 2000-kampanjen.

Rapporten er finansiert med Refleks-midler fra Utenriksdepartementet.

Innhold

FORKORTELSER	5
KAPITTEL 1: INNLEDNING	6

2

KAPITTEL 2: EN OVERSIKT OVER NORSK POLITIKK OG UTLÅN GJENNOM DE INTERNASJONALE FINANSINSTITUSJONENE	7
--	----------

2.1 Verdensbanken	8
Verdensbankens oppbygging	8
Hvordan styres Verdensbanken?	9
Norsk politikk gjennom Verdensbanken	12
Norges rolle i Verdensbanken	12
Verdensbanken og ansvarlig finansiering	14
2.2 Det internasjonale pengefondet (IMF)	15
Hvordan styres IMF?	17
Lån gjennom IMF	19
Norges rolle i IMF	21
IMF og ansvarlig finansiering	23
2.3 Den afrikanske utviklingsbanken	24
De regionale utviklingsbankene	24
Den afrikanske utviklingsbanken	24
Afrikabankens oppbygging	25
Hvordan styres Afrikabanken?	25
Lån og bistand gjennom Afrikabanken	26
Norge i Afrikabanken	27
Afrikabanken og ansvarlig finansiering	28
2.4 Norsk sivilsamfunns påvirkningsmuligheter	29
Årsmøtene og vårmøtene	30
Norges valgkrets i IFlene	31
Melding til Stortinget og Storkomiteene	32
Påfyllingsrundene og finansiering	32
De uavhengige evalueringskontorene og klageinstans	33
2.5 Oppsummering	34

3

KAPITTEL 3: LIKESTILLING. HVORDAN HAR NORGE PÅVIRKET VERDENSBANKENS LIKESTILLINGSPOLITIKK?	35
---	-----------

3.1 Innledning	36
3.2 Hvorfor likestilling	36
3.3 Norsk politikk på likestilling og verdensbanken	37
Hvor går norske bidrag til likestillingsarbeidet?	38
3.4 Hvordan arbeider Norge for å fremme likestilling og kvinners rettigheter i Verdensbanken?	38
Fondet for likestillingsintegrering i Verdensbanken (GENFUND)	39
Handlingsplanen «Likestilling som smart økonomi»	40

Innhold

3.5 Norsk sivilsamfunns påvirkningskraft	41
3.6 Norges påvirkningskraft	42
Styret i Verdensbanken	42
Får Norge gjennomslag i Verdensbanken?	43
Policy-nivå vs bakkenivå	44
3.7. Avslutning og anbefalinger	45

4

KAPITTEL 4: IMF, AFRIKABANKEN OG KONDISJONALITET	46
4.1 Innledning	47
4.2 Kondisjonalitet	47
IMF og kondisjonalitet	48
4.3 Norges arbeid med kondisjonalitet	49
Politikk	49
Handling	51
IMFs langsiktige utlåsvindu: PRGF	52
4.4 Norsk sivilsamfunns påvirkningskraft	52
Påvirket politikerne	52
Nær kontakt med de rødgrønne	53
Kunnskap får gjennomslag	53
PRGF	54
4.5 Norges påvirkningskraft i IMF	54
Norges stemme i IMF	54
Er det samsvar mellom norsk IMF-politikk og IMF's politikk?	56
Langsiktig utviklingsfinansiering	57
Strukturkondisjonalitet	57
Politisk handlingsrom og motkonjunkturpolitikk	58
4.4 Den afrikanske utviklingsbanken og kondisjonalitet	59
Historisk utvikling	59
Samarbeid med Verdensbanken og IMF	59
Rådgivning om privatisering	61
Nye trender	62
Norsk politikk	63
4.5 Konklusjon og anbefalinger	64
KAPITTEL 5: KONKLUSJON	66
KILDER	69

Forkortelser

ADF	Det afrikanske utviklingsfondet
AfDB	Den afrikanske utviklingsbanken
DC	Utviklingskomiteen
ECF	Extended Credit Facility
ED	Styrerepresentant
Eurodad	The European Network on Debt and Development
FCL	Flexible Credit Line
FOKUS	Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål
ForUM	Forum for Utvikling og Miljø
GAP	Verdensbankens handlingsplan for likestilling
GENFUND	Fondet for likestillingsintegrering i Verdensbanken
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries Initiative
IBRD	Den internasjonale bank for gjenoppbygging og utvikling
IEG	Verdensbankens uavhengige evalueringsgruppe
IEO	IMFs uavhengige evalueringskontor
IDA	Det internasjonale utviklingsfondet
IFI	Internasjonale finansinstitusjoner
IMF	Det internasjonale pengefondet
IRM	Afrikabankens klageinstans
IMFC	Den internasjonale Monetære og Finansielle Komité
NGF	Det nigerianske trust fondet
MDTF	Tematisk flergiverfond i Verdensbanken
OECD	Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling
PRGF	Poverty Reduction and Growth Facility
PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper
RCF	Rapid Credit Facility
SCF	Standby Credit Facility
SLUG	Slett U-landsgjelda
UD	Utenriksdepartementet

1. Innledning

Finanskrisen synliggjør og forsterker den rollen de internasjonale finansinstitusjonene (IFIene) spiller i verden i dag, ikke minst i land i Sør. Med finanskrisen har behovet for lån og andre pengeoverføringer blitt større samtidig som både investeringer i land i Sør og bistand har hatt en nedadgående kurve. At finanskrisen på mange måter har skapt nytt liv for IFIene, spesielt IMF, er ganske ironisk. Land som tidligere har vært «flinkest i klassen» og fulgt kravene fra IFIene er de som nå er mest utsatt for følgene av finanskrisen. Samtidig ser vi at rike land i stor grad bruker virkemidler stikk i strid med de kravene landene som trenger støtte fra IFIene blir pålagt å følge.

Spesielt land i det Sør blir i stor grad påvirket av politikken som føres gjennom IFIene. Både direkte gjennom pengeoverføringer og mer indirekte som sentrale aktører innenfor internasjonal økonomi har IFIene stor påvirkningskraft. Til tross for dette registrerer vi at bare en liten del av norsk sivilsamfunn innenfor solidaritets- og utviklingsområdet jobber opp mot disse institusjonene. Dette var utgangspunktet for prosjektet «Norske interesser i de internasjonale finansinstitusjonene», som denne rapporten er en sentral del av. Hovedmålet med prosjektet er å styrke norsk sivilsamfunns påvirkning på norsk politikk og utlån gjennom IFIene.

Som et lite land er det begrenset hvor stor påvirkning Norge har i internasjonale fora. Vi har valgt to case for å illustrere Norges arbeid opp mot IFIene, og mulighetene for sivilsamfunn til å påvirke dette. Fokuset er på hvordan Norge påvirker gjennom både finansiering og politikk. Kondisjonalitet knyttet til utlån, bistand og gjeldslette er et sentralt tema i SLUGs arbeid. Dette caset viser at norske myndigheter lytter når innspill fra de frivillige organisasjonene er konkrete og baserte på fagkunnskap. Et sentralt element er også at organisasjonene må kjenne de internasjonale prosessene. Samtidig ser vi at det er vanskelig for Norge, nå med en rødgrønn regjering i spissen, å endre IFIenes kondisjonalitetspolitikk og – praksis.

Likestilling ble valgt fordi dette er et område hvor norske myndigheter selv mener de har oppnådd mye. Likestilling er også et godt eksempel på at et viktig tema innenfor sentrale institusjoner faller mellom to stoler i norsk sivilsamfunn. De som jobber med likestilling har lite kompetanse på IFIene, og de som jobber opp mot IFIene har lite kompetanse på likestilling. Dette gjelder også flere andre områder, som for eksempel klima, utdanning og barns rettigheter. Vi håper dette prosjektet vil bidra til å forbedre dialogen mellom de ulike miljøene, og dermed styrke norsk sivilsamfunns kompetanse og påvirkningsmuligheter opp mot IFIene.

Denne rapporten er ment som et oppslagsverk for deg som har lyst til å lære mer og forhåpentligvis engasjere deg i arbeidet opp mot Verdensbanken, IMF og de regionale utviklingsbankene. Som eksempel på en regionalbank har vi valgt å fokusere på Afrikabanken.

SLUG stiller gjerne opp med foredrag, seminarer og artikler, både generelt om IFIene og om ulike temaer knyttet til institusjonene.

2

*Verdensbankens hoved-
kvarter i Washington D.C.
Kilde: Shiny Things*

THE WORLD IS YOUR OYSTER

Kapittel 2: En oversikt over norsk politikk og utlån gjennom de internasjonale finansinstitusjonene

De internasjonale finansinstitusjonene (IFI) er Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet (IMF) og regionalbankene Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB), Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) og Den asiatiske utviklingsbanken (ADB). Disse institusjonene er viktige kilder til finansiering for utviklingsland. I dette kapitlet presenteres Verdensbanken, IMF og Afrikabanken. Vi vil gi en innføring i hvordan de er bygget opp, hvordan de styres, og hva deres mandat er. I tillegg vil vi vise hvilken rolle Norge har i hver av dem, og hva norsk IFI-politikk er. Der vi ser det som passende vil vi også presentere kritikk rettet mot institusjonene. Til sist presenterer vi skjematisk hvordan sivilsamfunn kan påvirke norsk politikk på de internasjonale finansinstitusjonene.

2.1 VERDENSBANKEN

Verdensbanken og IMF ble etablert i 1944 som en følge av Bretton Woods-konferansen. Verdensbankens opprinnelige mål var å gjenoppbygge Europa etter andre verdenskrig. Da gjenoppbyggingen etter hvert ble fullført, begynte banken å rette fokus mot utviklingsland. Siden har Verdensbanken erklært seg selv som en «utviklingsbank» som har som øverste mål å jobbe for en verden fri for fattigdom.¹ I dag har Verdensbanken 186 medlemsland, og i 2007 lånte Verdensbanken ut over 24,7 milliarder dollar til over 100 av bankens medlemsland.²

Verdensbankens oppbygging

Verdensbankgruppen er en fellesbetegnelse for fem institusjoner som er en del av FN-systemet, men eies av medlemslandene. Verdensbankgruppen består av Den internasjonale bank for gjenoppbygging og utvikling (IBRD), Det internasjonale utviklingsfondet (IDA), Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), Det multilaterale garanti-instituttet (MIGA) og Det internasjonale senteret for løsning av investeringstvister (ICSID).

Det er vanlig å bruke Verdensbanken som et samlebegrep for IBRD og IDA. Disse institusjonene arbeider først og fremst med utviklingshjelp innenfor områder som utdanning, helsevesen og miljøvern, og de utgjør noen av verdens tyngste utviklingssaktører. Banken gir hovedsaklig lån til regjeringer i utviklingsland, men finansierer også bistandsprosjekter.

Den internasjonale bank for gjenoppbygging og utvikling (IBRD)

IBRD har kontorer i over 100 utviklingsland og i 2006 var den engasjert i mer enn 1800 prosjekter.³ IBRDs overordnede mål er å redusere fattigdom i mellominntektsland⁴ og å gjøre fattige land kredittverdige. Dette forsøker den å gjøre ved å gi lån til

¹ Verdensbankens nettsider www.worldbank.org (01.08.2009)

² St.prp. nr. 1 (2008-2009) - Statsbudsjettet 2009

³ Verdensbankens nettsider www.worldbank.org (01.08.2009)

⁴ Definert av FN som land med årlig inntekt per innbygger mellom \$746 - \$9,205. De utgjør knapt halve verdens befolkning og hjem til en tredjedel av de som lever på under \$2 dagen.

regjeringer og offentlige virksomheter etter offentlige garantier om tilbakebetaling. IBRD-lån strekker seg som regel over en periode på 15-20 år. Den bidrar også med analytiske og rådgivende tjenester.

Noe av inntekten skaffes via salg av obligasjoner⁵ på det internasjonale finansmarkedet.⁶ Hovedinntekten stammer imidlertid fra renter på lån gitt med bankens egenkapital, samt innbetalinger fra medlemslandene. Selv om IBRD ikke er en profittmaksimerende organisasjon, har banken hatt netto overskudd i alle år siden 1948.

Det internasjonale utviklingsfondet (IDA)

IDA gir lån til lavinntektsland.⁷ Disse lånene gis ofte over en lengre periode, og uten renter, til land som ikke har mulighet til å betale rentene markedet krever. For at land skal bli medlem av IDA må de først være medlem av IBRD. Mens IBRD har 186 medlemmer, har IDA 168. IDA finansieres med bidrag fra de 40 rikeste medlemslandene. Det er likevel viktig å understreke at utviklingsland i økende grad er finansielle bidragsytere gjennom deres betjening av lån til IBRD og IFC.⁸

Fordelingen av IDAs bistand på lån og gavemidler til det enkelte land vil i all hovedsak bestemmes på grunnlag av landets gjeldssituasjon.⁹ Utgangspunktet vil være Verdensbankens og IMF's rammeverk for hvordan man skal bistå land med vedvarende gjeldsproblemer.¹⁰ Landene med de største gjeldsproblemene – de fleste afrikanske – vil få all støtte fra IDA i form av gavemidler, mens de med en mindre kritisk gjeldssituasjon vil kunne motta lån på myke vilkår. På den ene siden er lån og bistand gjennom IDA gunstig fordi det ofte er lang nedbetalingstid og gunstige renter. På den annen side følger det med betingelser (kondisjonaliteter) knyttet til midlene. Slike betingelser kan skille seg fra landenes egne prioriteringer og har blitt kritisert for å ha vært direkte ødeleggende for mange utviklingsland. Mer om dette i kapittel fire.

Hvordan styres Verdensbanken?

Administrasjonen

Verdensbanken eies av sine 186 medlemsland.¹¹ Et første kriterium for å være medlem av Verdensbanken er at et land først må være medlem av Det internasjonale pengefondet (IMF).

Visepresidentene fungerer i stor grad som bankens daglige ledere. De er ansvarlige for regioner, sektorer, nettverk og funksjoner. Banken har 24 visepresidenter, tre senior visepresidenter, og to eksekutive visepresidenter. Bankpresidenten sitter i fem år. I tråd med en uskreven regel blir presidenten alltid nominert av amerikanske myndigheter, men må godkjennes av bankstyret. I 2007 nominerte USAs da-

⁵ En obligasjon er et rentebærende gjeldsbrev som sier at utsteder skylder innehaveren penger

⁶ Bretton Woods Project: <http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=537849> (01.10.2009)

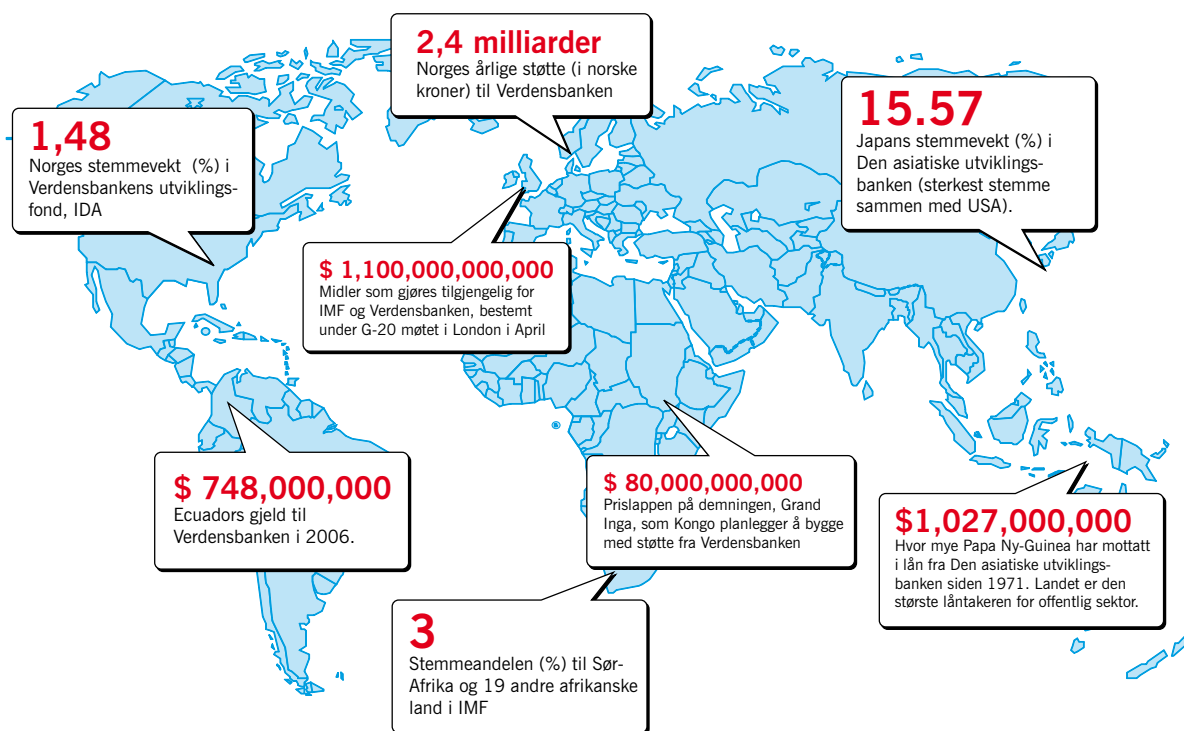
⁷ Definert av FN som land med en årlig inntekt per innbygger lavere enn \$745

⁸ Bretton Woods Project: <http://www.brettonwoodsproject.org/art-563643> (15.12.2009)

⁹ St.prp. nr. 71 (2007-2008) Om samtykke til at Norge deltar i den 15. kapitalpåfylling i Det internasjonale utviklingsfondet (IDA)

¹⁰ Debt Sustainability Framework (DSF) ble fremforhandlet under den 14. forhandlingsrunden om påfylling av IDA. To hovedpunkter i denne tilnærmingen er at man i større grad må skreddersy bistanden til situasjonen i det enkelte land og at bistanden må gis på vilkår som ikke fører til en for stor gjeldsbyrde.

¹¹ Verdensbankens nettsider: www.worldbank.org (15.12.2009)

værende president George W. Bush tidligere viseutenriksminister Robert B. Zoellick som ny banksjef. Zoellick tiltrådte ved enstemmig valg.¹²

Årsmøtene (Guvernørforsamlingen)

Øverste myndighet i Verdensbanken er årsmøtene. Dette er en samling av representanter (guvernører) fra medlemsstatenes regjeringer, hovedsaklig finansministre. Årsmøtene avholdes hver høst, og da samles både guvernørene fra Verdensbankgruppen og IMF for å diskutere en rekke saker relatert til internasjonal utvikling og finans. Ifølge Verdensbanken skal årsmøtene fungere som et forum for internasjonalt samarbeid som skal sette banken og fondet i bedre stand til å tjene sine medlemsland. Møtene blir som regel holdt i Washington DC, mens de hvert tredje år holdes i et annet land.¹³

Det er vanlig at rundt 10.000 deltar på årsmøtene.¹⁴ Av disse pleier cirka 3.500 å være fra delegasjoner fra medlemsland, 1.000 fra media, og mer enn 5.000 er besøkende som kommer primært fra banksektoren, privat sektor og sivilsamfunnet. Sivilsamfunn har ikke tilgang på selve møtene.

Styret (Board of Directors)

Til daglig ledes Verdensbanken av et styre på 24 medlemmer der hvert medlem har sin myndighet delegert fra sin regjering eller en gruppe av land. Verdensbankgruppen har fire «Boards of Directors», altså et styre for hver av de tilhørende institusjonene – unntatt Det internasjonale senteret for løsning av investeringstvister (ICSID). Det er ofte de samme representantene i de ulike styrene.¹⁵ Mindre land må

¹² Statemaster Encyclopedia: <http://www.statemaster.com/encyclopedia/World-Bank> (9.11.2009)

¹³ Verdensbankens nettsider: www.worldbank.org (15.11.2009)

¹⁴ ibid.

¹⁵ Hole m.fl. 2005

som regel dele en styreplass, slik Norge gjør med de nordiske og baltiske landene. IBRD-styret består av 24 styremedlemmer (Executive Directors, forkortet til ED) hvorav fem av dem velges av de fem største bidragsyterne som er henholdsvis USA, Japan, Tyskland, Frankrike og Storbritannia. De 19 resterende plassene velges av Verdensbankens medlemmer. Slike valg avholdes annethvert år, oftest i forbindelse med årsmøtene. ED'ene møtes vanligvis to ganger i uka for å diskutere aktiviteter som det administrative budsjettet, landstrategier og låne- og finansieringsavgjørelser.

Stemmevekt og konsensus

Stemmevekten i Verdensbankgruppen avgjøres av hvor mye et land skyter inn av kapital. Derfor har maktstrukturen blitt svært Europa- og USA- dominert. Europa har til sammen 8 av 24 stoler i styret, og har 30 prosent av stemmene.¹⁶ Videre utgjør G8-gruppen av industrialiserte land litt over 45 prosent av stemmene i IBRD, mens de gjenværende 174 landene deler resten.¹⁷ USA er det eneste landet med vetorett i styret, fordi det er det eneste landet som gir mer enn 15 prosent av bankens totale kapital.¹⁸ De fleste spørsmål blir imidlertid avgjort ved konsensus, men det er ofte lange debatter og forhandlingsrunder før gruppene kommer til enighet.

KRITIKK

Udemokratisk styrestruktur

Kritiske røster har i lang tid etterspurt en reform av Verdensbankens styresett. Det er først og fremst prinsippet om one dollar-one vote som svekker utviklingsbankens legitimitet i fattige land. Etter årsmøtene i Istanbul høsten 2009, forpliktet Utviklingskomiteen (DC) seg til å komme til enighet om minst 3 prosent mer stemmevekt for lavinntekts- og mellominntektsland innen våren 2010. G24¹⁹ krever imidlertid en 6 prosent økning i stemmevekt. Organisasjoner fra sivilsamfunnet som var på årsmøtene er skuffet over den marginale styrereformen.²⁰

Utviklingskomiteen (DC)

Utviklingskomiteen²¹ er Verdensbankens og IMF's felleskomité hvor Verdensbanken tradisjonelt har spilt og fortsatt spiller den ledende rollen.²² Formålet til komiteen er å analysere problemene i utviklingsland og komme med forslag som kan øke overføringen av ressurser til disse landene. Komiteen møtes på årsmøtene. Her møtes både utviklings- og finansmyndigheter i både giver- og mottakerland for å diskutere felles strategier og målsettinger. Kommunikasjonen er tilgjengelige etter hvert møte.

Utviklingskomiteen spiller en stadig mer sentral rolle som internasjonalt utvikling-

¹⁶ Bretton Woods Project: <http://www.brettonwoodsproject.org/art-562649> (15.12.2009)

¹⁷ Superbanken er en nettside om Verdensbanken som er utviklet av Utviklingsfondet: www.superbanken.no (11.11.2009)

¹⁸ Hole m.fl. 2005.

¹⁹ G24- en gruppe av 24 utviklingsland i verden som koordinerer sin posisjoner på internasjonal utvikling og finans for å sikre seg at deres interesser blir representert i forhandlinger om internasjonal pengepolitikk.

²⁰ Bretton Woods Project: <http://www.brettonwoodsproject.org/art-565630> (15.12.0)

²¹ På engelsk Development Committee (DC) eller The Joint Ministerial Committee of the Boards of Governors of the Bank and the Fund on the Transfer of Real Resources to Developing Countries

²² Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

spolitisk forhandlingsforum og normsetter.²³ Gjeldsletteplanen for de fattigste og mest gjeldstyngede landene (HIPC-ordningen) samt lanseringen av kravet om nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier som grunnlag for gjeldslette og bistand (PRSP), er eksempler på initiativ fra Utviklingskomiteen.

Norsk politikk gjennom Verdensbanken

Regjeringsplattformene – Soria Moria I og II og Utviklingsmeldinga²⁴ legger grunnlaget for de rødgrønnes Verdensbank-politikk. Soria Moria har vært et viktig dokument for de rødgrønne etter de tok over regjeringmakten i 2005. I dette dokumentet konstateres det blant annet at Regjeringen vil:

- at den multilaterale bistanden i økende grad skal forskyves fra Verdensbanken til utviklingsprogrammer og nødhjelpstiltak i regi av FN-organer. Norsk bistand skal ikke gå til programmer som stiller krav om liberalisering og privatisering.
- arbeide for større åpenhet om Norges rolle i Verdensbanken og IMF, og vurdere endringer i forhold til politisk styring og mandat for Norges rolle.
- gå inn for at Verdensbanken og IMF demokratiseres. Utviklingsland må gis langt større innflytelse blant annet ved at stemmeretten ikke utelukkende knyttes til innskutt kapital.

I Utviklingsmeldinga forpliktes regjeringen til å:

- Fortsette arbeidet for å sikre at Verdensbanken ikke presser igjennom privatisering
- Fortsatt øve press på de multilaterale organisasjonene for systematisk og målrettet arbeid for kvinners rettigheter og likestilling

Soria Moria II legger grunnlaget for de rødgrønnes arbeid i perioden 2009-2013. Sammenlignet med Soria Moria I, er kapittelet på utviklingspolitikk og menneskerettigheter i denne plattformen mer omfattende. Allerede i begynnelsen av kapittelet slås det fast at: *Fattigdom (...) bunner i skjeve maktstrukturer, urettferdig fordeling og diskriminering. Regjeringen vil arbeide for grunnleggende endringer i globale maktforhold, i allianse med det sivile samfunn. Samtidig er fattige lands ansvar for sin egen situasjon og utvikling avgjørende.*

Gjennom plattformen, forpliktes Regjeringen blant annet til å arbeide for at utviklingsland får større politisk handlingsrom i utforming av nasjonale utviklingsstrategier, samt å arbeide for demokratisering og større grad av åpenhet i Verdensbanken og IMF. Som i Soria Moria I, fastslås det også i oppfølgeren at norsk multilateral bistand ikke skal gå til programmer som pålegger mottakerne liberalisering eller privatisering av offentlig virksomhet.

Norges rolle i Verdensbanken

Den sittende regjeringen utformer norsk politikk i Verdensbanken, men må ha godkjenning fra Stortinget. UD har ansvar for Norges deltakelse i banken, og Seksjon for multilaterale bank- og finansspørsmål (forkortet til Bankseksjonen) i UD behandler saker som har med Verdensbanken å gjøre.

²³ Stortingsmelding 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom - En helhetlig utviklingspolitikk

²⁴ Stortingsmelding 13 (2008-2009) Klima, konflikt og kapital - Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom

Nordisk-baltisk gruppe

Norge deler sin plass i Verdensbankens styrer med de nordiske og de baltiske landene. Alene bidrar Norge med 0,63 prosent av kapitalen i IBRD og har dermed tilsvarende stemmevekt. I IDA har Norge 1,43 prosent. Den nordisk-baltiske gruppen har en stemmeandel på 3,35 prosent i IBRD og 5,12 prosent i IDA.²⁵ Norge stiller altså sterkere i styret hvis norske forslag får gjennomslag i valgkretsen. Styrevervet går på rundgang mellom medlemmene av gruppen. I oktober 2009 tok svenske Anna Brandt over rollen som nordisk-baltisk ED, etter nordmannen Svein Aass. Regjeringen beskriver samarbeidet i kretsen slik²⁶:

Samarbeidet er svært tett. Det holdes ukentlige telefonkonferanser mellom de nordiske land, hvor det utarbeides felles instruksjoner. Det aktive nordiske samarbeidet gir Norge større sjanser for å få gjennomslag og gehør for sine synspunkter. (...) Det er nyttig å få tilgang på kunnskapen og kompetansen til ambassader og landkontorer i samtlige nordiske land, noe som brukes aktivt i policyarbeidet overfor banken.

KRITIKK

Mangel på åpenhet

Arbeidet i gruppen og andre instanser i Verdensbanken har måttet tåle hard kritikk fra sivilsamfunnsgrupper som trekker frem mangelen på åpenhet rundt møtene. Sivilsamfunnsgrupper i Norge ønsker at norske myndigheter vil ta til seg anbefalingene fra Global Transparency Initiative og offentliggjøre alle styrereferater.

Norske bidrag gjennom Verdensbanken

Norges bidrag til Verdensbanken har vært nokså stabilt hvis man ser på andelen av total norsk bistand. Den sterke veksten i norsk økonomi har imidlertid bidratt til at Norges støtte til Verdensbanken og andre multilaterale organisasjoner har økt i absolutte tall. Norges bidrag til IBRD er fast og gis som budsjettstøtte.²⁷ For 2008 var det totale norske bidraget til Verdensbanken på 2,4 milliarder kroner hvorav 779 millioner var kjernebidrag til IDA.²⁸ Det resterende er bidrag til en rekke tematiske flergiverfond og bankens aktiviteter på landnivå. Eksempler på slike fond er GENFUND, og «Gender and Social Equity» som Norge har støttet med 24 millioner kroner (2003).²⁹ Mer om dette i kapittel 3.

Når det gjelder IDA kan Norge forhandle om hvor mye de vil fylle på hvert tredje år, og dermed forsøke å påvirke IDAs utlånspraksis. Et konkret resultat av de rødgrønnes politikk kom til syne i siste forhandlingsrunde (2007/2008) om IDA-påfyllingen, da Regjeringen kuttet IDA-støtten med 31 millioner kroner i revidert

²⁵ Verdensbankens offisielle nettsider: www.worldbank.org (24.11.2009)

²⁶ Regjeringens nettsider: www.regjeringen.no/nb/dep/ud.html?id=833 (15.12.2009)

²⁷ Bistandsaktuelt 22.06.2009. Skarp helsekritikk av Verdensbanken. Av Marta Camilla Wright

²⁸ Regjeringens nettsider: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/rapporter_planer/rapporter/2009/vbgruppen.html?id=587022 (15.12.2009)

²⁹ Intervju Ingrid Glad, underdirektør i Utenriksdepartementets Bankseksjon (per e-post 04.08.2009)

budsjett for 2008. I en pressemelding fra UD ble kuttet i den foreslåtte støtten begrunnet slik av statssekretær Håkon A. Guldbrandsen: *Vi er fortsatt ikke helt fornøyde med de fremskrittene Verdensbanken har gjort for å etterleve sine prinsipper om kondisjonalitet.*

Slik beskriver norske myndigheter bidragene som gis til Verdensbanken gjennom det som kalles samfinansiering³⁰: *Gjennom øremerkede bidrag til Verdensbankgruppen bidrar Norge til at virksomheten innrettes i tråd med norsk bistandspolitikk. Sentrale mål er å fremme miljømessig bærekraftig økonomisk vekst, sosial utvikling og fattigdomsreduksjon.*

Uformelle kanaler

For tiden arbeider rundt 40 nordmenn i Verdensbanken, noe som tilsvarer mindre enn 0,5 prosent av den totale staben.³¹ Av disse 40 arbeider åtte i Avdeling for Sosial Utvikling, og utgjør dermed en andel på syv prosent av staben på avdelingen.³² Tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson sto på god fot med både tidligere verdensbankpresident James Wolfensohn og flere i direktørsjiktet.³³ Ingrid Glad fra Bankseksjonen i UD trekker fram direkte kontakt med likestillingsavdelingen i banken som en annen viktig kilde til innflytelse, og sier de gjennom nær kontakt med avdelingen blir «...underhånden holdt orientert om de mest aktuelle problemene».³⁴

I rapporten Worldbankification of Norwegian Development Assistance (2005) av Utviklingsfondet og IGNIS, skriver forfatterne blant annet at flere av deres intervjuobjekter er av den oppfatning at Norge opplever større innflytelse enn den formelle makten skulle tilsi. Rapporten konkluderer imidlertid med dette i forhold til norsk uformell innflytelse i banken: *Vi har ikke funnet noe bevis for at Norge har verken mer eller mindre innflytelse enn det 0,5 prosent av staben, og 1 prosent av den totale finansieringen, skulle tilsi.*³⁵

Verdensbanken og ansvarlig finansiering

Ansvarlig finansiering

Ansvarlig finansiering handler først og fremst om å skape mer rettferdige strukturer for finansiering enn det systemet som eksisterer i dag. Ansvarlig finansiering skal sikre at både låntakere og långivere opptre ansvarlig for å forhindre at det oppstår illegitim gjeld og at gjeldsbyrden som oppstår ikke vil hindre økonomisk og sosial utvikling i fattige land.

Til tross for økt anerkjennelse av behovet for ansvarlig finansiering har løsningsforslagene hittil vært langt fra tilfredsstillende. Et av hovedproblemene med de eksisterende retningslinjene er at ingen er forpliktet til å følge dem. En annen svakhet er innholdet i begrepet «ansvarlig finansiering». Blant långivere foregår debatten om ansvarlighet i stor grad innenfor rammene av

³⁰ Regjeringens nettsider: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/rapporter_planer/rapporter/2009/vbgruppen.html?id=587022 (15.12.2009)

³¹ *ibid.*

³² Hole m.fl. 2005

³³ Utviklingsfondets www.superbanken.no

³⁴ Intervju Ingrid Glad, underdirektør i Utenriksdepartementets Bankseksjon (per e-post 04.08.2009)

³⁵ Hole m. fl. 2005. side 14. Egen oversettelse.

OECDs³⁶ retningslinjer og Verdensbanken og IMF's rammeverk for bærekraftig gjeld. Dette rammeverket presenteres som den magiske løsningen for å unngå fremtidige gjeldskriser, men tar bare hensyn til landenes mulighet til å betale tilbake lånet. Forfatter av det europeiske gjeldsnettverket Eurodads charter for ansvarlig finansiering, Gail Hurley, mener at dette ikke er nok og at vi trenger et bedre, mer omfattende forslag til rammeverk.

Eurodads charter for ansvarlig finansiering er et forslag til hvilke prinsipper som bør ligge til grunn for en låneavtale. Målet med charteret er å skape internasjonale juridisk bindende standarder for både låntakere og långivere. Standardene er ment å sikre forutsigbarhet og rettferdighet for låntakere og långivere, og i tillegg beskytte innbyggerne og miljøet i utviklingsland. I charteret vektlegges særlig tekniske og juridiske forhold, menneskerettigheter og miljø, åpenhet og offentlig samtykke, og hva man skal gjøre ved vanskelighet eller uenighet ved tilbakebetaling. (Kilde: Eurodad-charteret og Gjeldsbrevet 1/2008)

Her presenteres noen eksempler på hvordan Verdensbanken opptrer i forhold til noen kriterier for ansvarlig utlån. Mer om Verdensbanken og ansvarlig utlån finnes på Utviklingsfondets superbanken.no/Verdensbanken/wb2.html og SLUGs slettgjelda.no.

Miljø

I en rapport fra Regnskogsfondet og dets internasjonale samarbeidspartnere får Verdensbanken krass kritikk for å bidra til ødeleggelse av regnskog og annen tropisk skog.³⁷

Deltakelse

Utarbeidelsen av landstrategier for fattigdomsreduksjon skal ifølge Verdensbanken og IMF foregå ved deltakende prosesser. Prosessen skal la landene selv definere sin egen utviklingsstrategi sammen med sivilsamfunnet. Men selv der gode og brede konsultasjoner holdes i den forbindelse, blir ikke innspillene reflektert i sluttproduktet.³⁸

Illegitim gjeld³⁹

Banken har vært utsatt for press fra sivilsamfunn i forbindelse med ansvarlig utlån, og med norske midler utredet den en rapport om hvorvidt man kan kalle gjeld illegitim i 2007. Dette fulgte den opp ved å arrangere en rundbordskonferanse på gjeld og ansvarlig utlån i 2008. Her var forskere og sivilsamfunnsrepresentanter til stedet, i tillegg til Verdensbankens egne folk. Selv om bankens syn på illegitim gjeld er veldig konservativ er det i det minste en positiv utvikling at de har begynt å snakke om konseptet.

2.2 DET INTERNASJONALE PENGEFONDET (IMF)

IMF har 186 medlemsland og som Verdensbanken, er også IMF en selvstyrende institusjon under FN-paraplyen.⁴⁰ Opprinnelig var IMF's hovedfunksjon å overvåke

³⁶ Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) er en organisasjon av industriland.

³⁷ Rainforest Foundation m.fl. 2005

³⁸ Action Aid 2004

³⁹ Les mer om illegitim gjeld på SLUGs nettsider: slettgjelda.no/Tema/Illegitim_gjeld

⁴⁰ Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksamda til Det internasjonale valutafondet

og administrere et system med faste valutakurser basert på gull og amerikanske dollar. I tillegg skulle det tilby medlemslandene kortsiktig finansiering fra fondets store gull- og valutareserver for å hjelpe dem med å overvinne midlertidige betalingsbalanseproblemer. Etter at USA opphevet gullstandarden og dermed skrev det opprinnelige Bretton Woods-systemet inn i historien, ble IMF's rolle som overvåker og administrator av ordningen med faste valutastystemer overflødig. Virksomheten til IMF er nå konsentrert om tre hovedaktiviteter: forebygge ubalanser og kriser ved å overvåke økonomien i medlemslandene, låne til land som har betalingsbalanseproblemer eller er i krisesituasjoner, og gi faglig og teknisk assistanse. Teknisk assistanse til medlemslandene har økt i omfang de siste årene, og utgjør nå ca en femtedel av IMF's budsjett.⁴¹

Arbeidsoppgavene til IMF og Verdensbanken skal i prinsippet utfylle hverandre.⁴² Mens Verdensbanken gir langsiktige lån med mål om utvikling, skal IMF gi kortsiktige nødlån når land kommer opp i en økonomisk krise. Men mange IMF-lån til utviklingsland har fått en mer langvarig karakter, delvis som følge av at underskudd på betalingsbalansen i utviklingsland er av mer langvarig art.⁴³ Dermed har fondet fått en utviklingsrolle som det ikke var tiltenkt, til tross for at det ikke har særlig kompetanse på fattigdomsbekjempelse. En annen grunn til at IMF har fått en slags utviklingsrolle er at mange donorer ønsker at IMF skal være til stede i mottakerland for å kunne vurdere den økonomiske utviklingen og «godkjenne» den økonomiske politikken.⁴⁴ Selv om det ikke er noen formell kobling mellom IMF sin evaluering og finansielle strømmer, kan IMF gjennom sine vurderinger ha innflytelse på tilførselen av bistand og privat kapital til et land. Ifølge Kredittmeldinga 2008 er Finansdepartementet kjent med eksempler der donorer har vært aktive i utformingen av IMF's strukturkondisjonalitet på områder der de ikke selv har fått gjennomslag bilateralt. Denne praksisen svekker legitimiteten til IMF som en uavhengig rådgiver.

Fondet som gjenoppstod

På grunn av de strenge kravene for gjeldsslette og låneopptak som IMF stilte på 1980- og 90-tallet ville flere og flere land trekke seg ut av pengefondet på 2000-tallet.⁴⁵ Denne viljen i kombinasjon med blant annet sterk vekst i internasjonal økonomi og handel, kraftig oppgang i energi- og råvarepriser og gunstige forhold i internasjonale finansmarkeder, gjorde at landene som kom til IMF for lån i sammenheng med asiakrisen kunne betale ned gjelden sin. Utestående lån fra IMF nådde derfor et historisk lavt nivå i første del av 2008 og IMF var i fare for å oppleve sitt første budsjettunderskudd. I den sammenheng ble 10 prosent av stillingene i institusjonen kuttet.⁴⁶

Den globale finanskrisen har imidlertid ført til at etterspørselen etter lån fra IMF har økt kraftig.⁴⁷ Flere land har tatt opp lån fra IMF for å finansiere underskudd på betalingsbalansen og disse landene har forpliktet seg til å gjennomføre økonomiske tilpasningsprogrammer for å

⁴¹ Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

⁴² NOU 1995: 5. Norsk sør-politikk for en verden i endring. Rapport fra Nord-Sør/Bistandskommisjonen

⁴³ Stortingsmelding 13 (2008-2009): Klima, konflikt og kapital - Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom

⁴⁴ Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

⁴⁵ ibid.

⁴⁶ Foreign Policy in Focus: www.fpip.org/fpiftxt/6422 (21.11.2009)

⁴⁷ Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

kunne komme seg ut av krisen.⁴⁸ IMF har altså igjen fått en sentral rolle både som rådgiver og som utlåner, og opplever økte bevilgninger. På G20-møtet i London i mars 2009 erklærte G20-landene at de ville stille 750 milliarder dollar til rådighet for IMF. I noen tilfeller har lån fra IMF blitt supplert med bilaterale lån fra andre land. Blant annet har Norge forpliktet seg til å yte lån til Island og Latvia, betinget av at de gjennomfører stabiliseringsprogram med IMF.⁴⁹

Hvordan styres IMF?

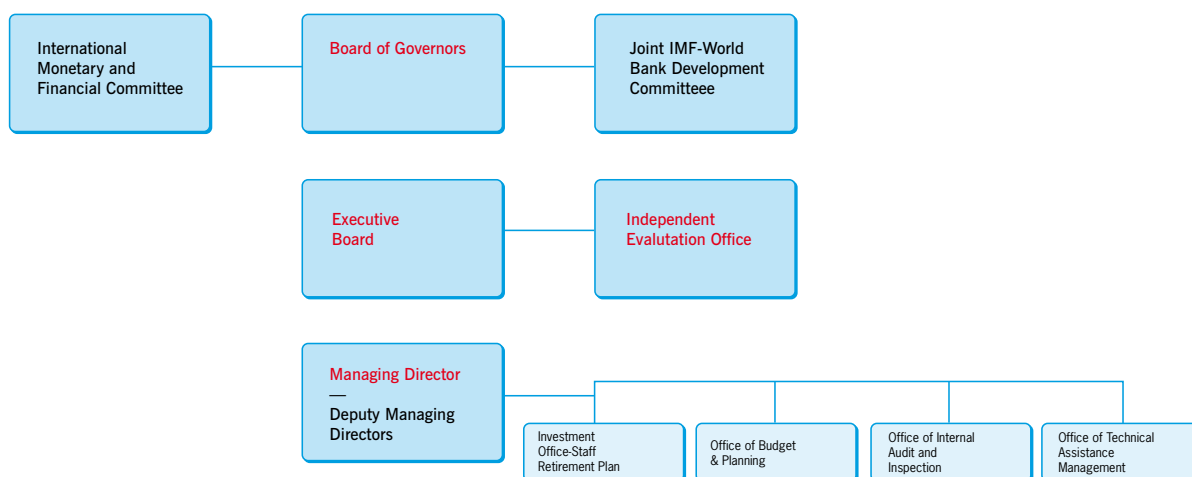
IMF har cirka 2400 ansatte, hvorav rundt halvparten er økonomer. De fleste jobber i Washington DC, der fondets hovedkvarter ligger.⁵⁰

Administrasjonen

Administrasjonen ledes av administrerende direktør og tre visedirektører. De forbereder saker som skal behandles i styret og skal utføre det styret, guvernørrådet og Den internasjonale Monetære og Finansielle Komité (IMFC) beslutter. IMF-sjefen er alltid fra Europa etter en overenskomst med USA, som alltid har presidenten for Verdensbanken. I tillegg til å være formann for styret deltar den administrerende direktøren også i møtene til Guvernørrådet, IMFC og Utviklingskomiteen. Guvernørrådet og IMF-administrasjonen er kjent for å være hierarkiske med klare instruksjoner nedover i rekkene, noe som tradisjonelt har gitt den administrerende direktøren mye makt. Siden 1. november 2007 har franske Dominique Strauss-Kahn vært administrerende direktør. Administrerende direktør velges for toårsperioder.

Guvernørrådet (Board of Governors)

Guvernørrådet er det øverste organet i IMF og er sammensatt av en representant (guvernør) og en vararepresentant for hvert medlemsland. Guvernørrådet møtes i forbindelse med årsmøtene. Ellers fatter det vedtak ved skriftlig avstemming. Typiske avgjørelser for guvernørrådet er fastsettelse av lønn for administrerende direktør og endringer i satsene for utlånsvirksomheten.

Hvordan IMF organiseres. Kilde: IMF

⁴⁸ Stortingsproposisjon nr 81 (2008-2009) Om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Norges Bank og Det internasjonale valutafondet (IMF) om å stille nye lånemidler til disposisjon for IMF's generelle låneordninger

⁴⁹ St.prp. nr. 47 (2008-2009) Om fullmakt til å stille statsgaranti for lån fra Norges Bank til Seðlabanki Íslands

⁵⁰ For mer info om styringen av IMF, se IMF's nettsider: www.imf.org/external/about/staff.htm#offices

Styret (Executive Board)

Styret består av 24 styrerepresentanter (Executive Directors, forkortet til ED) som leder det daglige arbeidet i IMF. Styret ledes av den administrerende direktøren. USA, Japan, Tyskland, Frankrike og Storbritannia har egne styrerepresentanter mens resten av styremedlemmene blir valgt for toårsperioder av enkelte medlemsland eller grupper av land som har organisert seg i valgkretser. Hvert styremedlem har rett til å disponere et sekretariat som er satt sammen av personer fra landet eller landene den personen representerer. Stemmegivningen blant styrerepresentantene var inntil nylig ikke offentlig, men en del av reformforslaget i fondet er at styrereferatene skal offentliggjøres.

Styrerepresentanter kan være:

- Representanter for et land (for eksempel USA).
- Representanter for en gruppe hvor flere land er samlet, deler styrestol og lar styrevervet gå på rundgang (for eksempel den nordisk-baltiske gruppen)..
- Styrerepresentanter som alltid kommer fra det samme landet, men representerer flere land i en gruppe (Ghana er for eksempel alltid representert av Iran).

Stemmevekt og konsensus

Kvoten et medlemsland har avgjør direkte hvor stort innskudd landet må bidra med til IMF, og setter en ramme for hvor mye landet selv kan låne i IMF om de skulle komme i betalingsvansker. Kvoten avgjøres blant annet av landets del av den samlede produksjonen i verden og størrelsen på utenrikshandel. Stemmevekten et land har i IMF er basert på en kombinasjon av kvoten og såkalte basisstemmer som alle land får uavhengig av kapitalen de har skutt inn i fondet. USA er det største medlemmet i IMF og har en stemmevekt på 16,77 prosent. Dermed kan de blokkere vedtak som krever 85 prosent oppslutning.

Det er sjelden det avholdes reelle voteringer verken i styret, guvernørrådet eller internt i valgkretsene. Dersom det skulle komme til stemmegivning vil det i de viktigste sakene kreves mer enn enkelt flertall i Guvernørrådet. I saker om operasjonelle spørsmål, som prisen på lån av IMF's ressurser, må det være 70 prosent som stemmer for i styret. I spørsmål om saker som endringer i kvotene og bruk av IMF's gullreserver, er det nødvendig med 85 prosent av stemmene. Det er verdt å merke seg at Europa samlet har mer enn en tredjedel av stemmene i styret og over 40 prosent av stemmene i Guvernørrådet. Til sammenligning har Afrika to representanter i styret som representerer hele kontinentet, og 3 prosent av stemmene.

IMF har over de siste tre årene gjennomført en reform av kvote- og stemmerettene til medlemslandene. I april vedtok guvernørrådet en kvotereform som blant annet innebar at kvoteformelen blir forenklet, og at den bedre avspeiler den relative størrelsen på landene i verdensøkonomien. I tillegg får lavinntektslandene styrket påvirkning ved at de får større stemmevekt gjennom en tredobling av basisstemmene. Innflytelsen blir også styrket ved at bemanningen rundt de afrikanske styremedlemmene øker.

KRITIKK*Krav om reform*

At IMF og Verdensbanken nå utarbeider en kvote- og stemmerettsreform er i tråd med krav sivilsamfunnsgrupper lenge har fremmet. Sivilsamfunn, lavinntekts- og mellominntektsland er imidlertid ikke fornøyde med den planlagte reformen. G24s⁵¹ krav om en 6 prosent økning i utviklingslands stemmeandel har ikke blitt innfridd. Bernice Romero fra Oxfam mener det ikke er noe særlig grunn til å feire en 3 prosent økning for utviklingsland, særlig ikke når Singapore, Sør-Korea, Saudi-Arabia og Israel telles som utviklingsland.⁵²

Den internasjonale Monetære og Finansielle Komité (IMFC)

IMFC er et rådgivende organ for Guvernørrådet. Komiteen kommer sammen to ganger i året, i forbindelse med vårmøtene og årsmøtene på høsten, og gir råd om IMF's generelle økonomiske strategi og utlånspolitikk.⁵³ Komiteen legger de politiske føringene for IMF's virksomhet. På halvårsmøtene publiserer komiteen et kommuniké som oppsummerer de aktuelle utfordringene i verdensøkonomien og gir anbefalinger om hvordan en skal møte disse utfordringene. Kommunikene danner også et generelt grunnlag for de konkrete politikkanbefalingene som IMF gir enkeltland.

IMFC har 24 medlemmer på minister- eller sentralbanksjefnivå, som enten representerer et land eller en valgkrets av land etter samme mønster som styrerepresentantene.⁵⁴ Det er for det meste finansministere som sitter i styret. I forkant av årsmøtet i 2008 tok den egyptiske finansministeren Youssef Boutros-Gali over som leder av IMFC. FN og en rekke andre internasjonale organisasjoner og institusjoner har observatørstatus på møtene til IMFC.

Utviklingskomiteen (Development Committee – DC)

DC er en felles rådgivende ministerkomité for Verdensbanken og IMF. Fordi Verdensbanken i større grad definerer seg selv som en utviklingsorganisasjon er det banken som har hatt den ledende rollen i Utviklingskomiteen. Les mer om dette under Verdensbanken.

Lån gjennom IMF

På slutten av 2008 begynte IMF å reformere lånefasilitetene sine, samt retningslinjene for utlån⁵⁵. Formålet var å gjøre utlånsmekanismene bedre tilpasset medlemslandenes behov og situasjonen i verdensøkonomien. Utlånsordningene har fått nye navn og låneadgangen under de ulike ordningene har blitt utvidet. Det nye rammeverket for utlån skal være mer fleksibelt i forhold til hva lån- og subsidieresursene kan brukes til, mens det likevel er rom for at donorer kan øremerke bidrag til spesielle fasiliteter.⁵⁶

⁵¹ G24- en gruppe av 24 utviklingsland i verden som koordinerer posisjoner på internasjonal utvikling og finans for å sikre seg at deres interesser blir tilstrekkelig representert i forhandlinger om internasjonal pengepolitikk.

⁵² Eurodads nettsider: www.eurodad.org/whatsnew/articles.aspx?id=3860 (15.12.2009)

⁵³ Regjeringens nettsider: Utviklingsbankene (12.11.2009)

⁵⁴ Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

⁵⁵ Eurodad m.fl. 2009

⁵⁶ IMF's nettsider: imf.org/external/np/exr/facts/concesslending.htm (15.12.2009)

Låneordning for lavinntektsland:⁵⁷

Ny låneordning	Gammel låneordning	Formål	Forventet kondisjonalitet
Extended Credit Facility (ECF)	Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)	Subsidierte lån til land med særlig lav inntekt som følge av langvarige problemer med betalingsbalansen. Skal fremme økt økonomisk vekst og redusere fattigdom	Krav om begrenset budsjettunderskudd og inflasjonsmål
Standby Credit Facility (SCF)	Exogenous Shocks Facility – high access component	Fleksibel støtte til lavinntektsland med behov for kortsiktig finansiering på grunn av interne eller eksogene sjokk. Særlig for land som ikke lenger har budsjettbalanseproblemer. Ligner Stand-By Arrangement (SBA) som er for mellominntektsland.	Krav om begrenset budsjettunderskudd og inflasjonsmål
Rapid Credit Facility (RCF)	Exogenous Shocks Facility-rapid access component Emergency Assistance for natural disasters Emergency Assistance for post-conflict countries	Tilbyr begrenset og kortsiktig finansiell støtte i form av enkeltbetalinger for lavinntektsland som har akutt behov for finansielle ressurser.	Eneste kravet er å adressere sjokket.

Ordinære ordninger	Formål
Stand-By Arrangement (SBA)	Kortsiktige problem med betalingsbalansen
Extended Fund Facility (EFF)	Mer langsiktige betalingsbalansebehov
Flexible Credit Line (FCL)	Trekktilgang for å hindre betalingsbalansekriser i å oppstå for land med sterk økonomisk stilling

Det nye utlånsrammeverket innebærer blant annet å modernisere kondisjonalitet knyttet til IMF-lån. Med modernisering menes at kravene skal være mer fokuserte og i tilstrekkelig grad tilpasset låntakerlandets behov. Moderniseringen skal oppnås ved å stille kvalifiseringskrav i forkant av eventuelt utlån i stedet for å stille krav underveis. Dette prinsippet skal være bygd inn i Flexible Credit Line.⁵⁸

KRITIKK*Lite nytt*

Ettersom kvalifiseringskravene knyttet til Flexible Credit Line er relativt strenge har bare tre land fått lån gjen-nom denne mekanismen så langt, nemlig Mexico, Polen og Colombia. Disse

⁵⁷ Eurodad m.fl. 2009

⁵⁸ IMF's nettsider: www.imf.org/external/np/pdr/fac/2009/032409.htm (15.12.2009)

landene er alle relativt stabile økonomisk, ikke hardt rammet av finanskrisen, og som noen har påpekt, også nære allierte av USA.⁵⁹ Videre har Extended Credit Facility (ECF) blitt kritisert for å kun være et nytt navn på PRGF, med de samme skadelige betingelsene tilknyttet.

Policy Support Instrument (PSI)

PSI er et instrument som ikke bidrar med finansiering.⁶⁰ Det er skapt for land som vil at fondet offentlig uttaler at de støtter deres politikk, men som ikke vil ta opp lån. Råd som blir gitt fra instrumenter som PSI kan imidlertid oppfattes som kondisjonalitet av låntakerland.⁶¹ Vurderinger fra norske utenriksstasjoner tyder på at IMF's engasjement er like aktivt ved et PSI-program, uten finansiering, som ved et finansieringsprogram.⁶²

Norges rolle i IMF

Finansdepartementet har ansvaret for saker som gjelder Norges medlemskap i IMF og Norges politiske posisjoner. Norges Bank har hovedansvaret for den daglige kontakten med IMF, og rapportering til Finansdepartementet. Sammen med departementet lager Norges Bank forslag til norske synspunkt i saker som skal tas opp i IMF-styret.⁶³ Utenriksdepartementet, som er ansvarlige for Verdensbankssaker, har ingen formell innflytelse over Norges posisjon i IMF. Ifølge Kredittmeldinga 2008 samordner imidlertid Finans- og Utenriksdepartementet jevnlig enkeltsaker, og møter mellom representanter for institusjonene. I tillegg er det etablert en uformell konsultasjonsgruppe mellom de to departementene og Norges Bank, om internasjonale økonomiske finansielle og utviklingspolitiske spørsmål i forhold til IMF- og Verdensbankvirksomhet. Denne gruppa møtes vanligvis før møtene i IMFC og DC.

KRITIKK

IMF er et politisk organ

Avstanden mellom Stortinget og daglig forvaltning av IMF-politikk er mye større enn når det er snakk om saker som gjelder FN, Verdensbanken og NATO. Ifølge Kirkens Nødhjelp bygger ordningen på en oppfatning om at IMF fungerer som en global sentralbank og at det derfor er viktig å sikre en viss uavhengighet fra de folkevalgte. IMF's arbeidsområder har imidlertid utvidet seg siden 1944, og er i dag mye mer omfattende enn en global sentralbank. Da den har innflytelse på rammebetingelsene for utvikling i mange lavinntektsland og i mange tilfeller tar svært politiske avgjørelser, fremstår ordningen som utdatert.⁶⁴

Norsk IMF-politikk

Ifølge Utviklingsmeldinga⁶⁵ mener Regjeringen at IMF fortsatt bør ha en viktig rolle i arbeidet med å fremme økonomisk vekst og redusere fattigdom, men at det samti-

⁵⁹ Foreign Policy in Focus 17.09.2009

⁶⁰ Bretton Woods Project: www.brettonwoodsproject.org/art-565313 (21.11.2009)

⁶¹ IEO 2007.

⁶² Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

⁶³ ibid.

⁶⁴ Kirkens Nødhjelps nettsider: <http://www.kirkensnødhjelp.no/no/Aktuelt/Politisk-nyhetsbrev/Hva-vil-Norge-med-IMF/> (12.12.2009)

⁶⁵ Stortingsmelding 13 (2008-2009): Klima, konflikt og kapital - Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom

dig er rom for forbedringer. Det kommer fram at Regjeringen mener IMF må konsentrere seg om sine kjerneoppgaver, ikke stille krav om liberalisering eller privatisering ved inngåelse av låneprogram, og at fondet bør reformeres for å styrke dets legitimitet og effektivitet. Mer om norsk IMF-politikk i kapittel 4.

Nordisk-baltisk gruppe

Som i Verdensbanken, er Norge også i IMF representert gjennom et styremedlem for en valgkrets som består av de fem nordiske og de tre baltiske landene. Norge har en stemmevekt på 0,77 prosent og den nordisk-baltiske valgkretsen har en stemmevekt på 3,44 prosent. Samordning av saker blant de nordiske og baltiske landene skjer i første rekke gjennom Den nordiske-baltiske monetære og finansielle komiteen (NBMFC). De norske medlemmene er finansråden i Finansdepartementet og visesentralbanksjefen. NBMFC har vanligvis møter to ganger i året. Styrereferatene fra IMF er hemmelige, men styremedlemmene fra de nordisk-baltiske landene utarbeider halvårlige rapporter hvor de redegjør for arbeidet i gruppen og hvilke saker som har vært viktige for de ulike landene. I Norge blir rapportene publisert på nettsidene til Finansdepartementet og Norges Bank.⁶⁶

I valgkretsen legges det i koordineringen stor vekt på å nå fram til enighet i viktige policy-spørsmål.⁶⁷ Skulle det ikke være mulig, finnes det prosedyrer for avstemning. Men i de aller fleste sakene blir landene enige. I Kredittmeldinga (2008) forklares det at for å bli enig må Norge, som de andre landene, av og til gå med på kompromiss. Om landene ikke blir enige, er det flertallets syn som blir framført i styret. I slike tilfeller kan mindretallet, om nasjonale interesser tilsier det, be om at styrerepresentanten også legger fram deres syn. Terskelen beskrives imidlertid som høy for å be om dette. Det kan også forekomme at et land i valgkretsen ikke aksepterer denne prosedyren. I et slikt tilfelle må styrerepresentanten fra nordisk-baltisk gruppe avstå fra å ta del i diskusjonen når saken blir behandlet i IMF's styre. ED's spillerom begrenses av de rammer og retningslinjer valgkretsen trekker opp.

IMF-støtte til Sri Lanka

IMFs godkjenning av et lån til Sri Lanka i sommer er et eksempel på at Norge til tider går med på at valgkretsen stemmer for noe Norge selv er i mot. I juli 2009 stemte Norge nemlig sammen med nordisk-baltisk gruppe for et lån til Sri Lanka. Lånet ble av Srilankiske myndigheter oppfattet som en stor politisk seier og som en anerkjennelse av staten fra det internasjonale samfunnet. USA, Tyskland og Frankrike avsto fra å stemme da fondet godkjente det omstridte lånet. Norge argumenterte i valgkretsen for at nordisk-baltisk gruppe også skulle avstå fra å stemme. Da det ble flertall i valgkretsen for å bevilge lånet til Sri Lanka valgte Norge likevel ikke å benytte seg av reservasjonsretten.⁶⁸

Norske bidrag gjennom IMF – hvor går pengene?

Ettersom IMF er et fond og ikke en bank, blir de norske bidragene kanalisert inn i institusjonen på en litt annen måte enn i Verdensbanken. For det første har ikke

⁶⁶ Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

⁶⁷ Intervju med visedirektør i nordisk-baltisk gruppe Jarle Bergo per e-post 4.11.09

⁶⁸ Regjeringens nettsider: www.regjeringen.no/nb/dep/fin/aktuelt/nyheter/2009/imf-lan-til-sri-lanka.html?id=572369 (15.12.2009)

fondet påfyllingsrunder. Medlemsland fyller på med penger når fondet har behov for det.

Norges Bank foreslo derfor i mars 2009 at Norge skulle gjøre 30 milliarder kroner tilgjengelig som lån for IMF, slik at fondet skulle kunne bistå land som har kommet i økonomiske vansker på grunn av finanskrisen.⁶⁹ Det norske tilbudet ble deretter offentliggjort 28. mars 2009 i forbindelse med statsministerens deltakelse på toppmøtet i Chile om progressiv respons på finanskrisen.⁷⁰ Det var bare Norge, Canada og Japan som gjorde midler tilgjengelig for IMF i forkant av G20-møtet i april. Regjeringen foreslo i statsbudsjettet for 2010 at Norge fra 2010 til 2012 kan delta i eksisterende og nye låneordninger under IMF rettet mot lavinntektsland med kort-siktige betalingsbalanseproblemer innenfor en ramme på ca 50 millioner kroner.⁷¹ Etter at IMF etablerte en låneordning for lavinntektsland med betalingsbalanseproblemer som følge av eksterne økonomiske sjokk, har Norge gitt tilsagn til ca 244 millioner kroner, i perioden 2006-2010.

Via IMF støttet Norge Africa Regional Technical Assistance Centres (AFRITAC), som gir opplæring og faglig bistand i omtrent halvparten av de afrikanske landene på områder som finansforvaltning, pengepolitikk, gjeldsstyring og sentralbank-tjenester. Norge har støttet de afrikanske sentrene med 3 millioner kroner årlig i perioden 2002-2004 og 2006-2008.⁷² Norge er også med på å finansiere teknisk assistanse gjennom en egen konto i IMF.⁷³

I 2006 til 2009 tok Norge ansvar for å utføre hovedvekta av den faglige hjelpen som ble avtalt mellom sentralbanken i Malawi og IMF. Norges Bank stiller inntil to årsverk per år til disposisjon for sentralbanken i Malawi. Den faglige assistansen fra Norges Bank blir administrert av IMF, men finansiert av midler fra UD. IMF utvider nå tilbudet sitt om teknisk assistanse med seks nye fond, og UD har vedtatt å støtte arbeidet mot hvitvasking og terrorfinansiering de nærmeste årene.⁷⁴

IMF og ansvarlig finansiering

Som med Verdensbanken har IMF også blitt kritisert for å ikke sette handling bak ord når det kommer til ansvarlig finansiering. Med hensyn til implementering mangler det fortsatt mye på sentrale kriterier som åpenhet og deltakelse. Se side 14 under Verdensbanken for en innføring i ansvarlig finansiering.

Åpenhet

Mer informasjon blir nå lagt ut på nettsidene til IMF og siden 2004 har fondet offentliggjort dagsorden for styremøtene den kommende uka. I tillegg blir media orientert om diverse IMF-aktiviteter annenhver uke. De har et interaktivt system på internett som gjør at journalister verden over kan delta på orienteringene.

⁶⁹ Norges Bank: www.norges-bank.no/templates/article73737.aspx (6.11.2009)

⁷⁰ Innst. S. nr. 359 (2008-2009) Innstilling fra finanskomiteen om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Norges Bank og Det internasjonale valutafondet (IMF) om å stille nye lånemidler til disposisjon for IMF's generelle låneordninger

⁷¹ Proposisjon 1 til Stortinget (2009-2010): Statsbudsjettet 2010. Beløp regnet ut ifra SDRs verdi i forhold til amerikanske dollar 24.11.2009

⁷² Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

⁷³ Technical Assistance Subaccount to Support Macroeconomic and Financial Policy Formulation and Management

⁷⁴ Stortingsproposisjon 1 (2006-2007) Statsbudsjettet 2007

Deltakelse

I Eurodad-charteret for ansvarlig finansiering vektlegges det at ansvarlig utlån bør innebære en åpen låneprosess hvor parlamentet og grupper som vil bli spesielt påvirket av lånet kan delta i debatten rundt låneopptaket. Dette har IMF blitt flinkere på, men det er tydelig at svært mye gjenstår da IMF fortsatt presser gjennom ødeleggende politikk i låntakerland som ikke er i samsvar med nasjonale utviklingsstrategier (se kapittel fire).

2.3 DEN AFRIKANSKE UTVIKLINGSBANKEN

De regionale utviklingsbankene

I de ti årene mellom 1959 og 1969 så tre nye institusjoner dagens lys; Den inter-amerikanske utviklingsbanken (IDB), Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) og Den asiatiske utviklingsbanken (ADB). Alle institusjonene hadde økonomisk vekst, fattigdomsbekjempelse og regional integrasjon som mål. Dette skal nås gjennom lån, bistand, teknisk assistanse og rådgivning. Lån gis hovedsakelig til tre formål; til offentlige enkeltprosjekter, til myndighetene i et land for å finansiere reformer i en bestemt sektor eller til privat sektor. Mens noen lån gis til markedsrente, har noen spesielt gunstige betingelser og noen er rentefrie. De regionale utviklingsbankene har lenge stått i skyggen av andre institusjoner som Verdensbanken og IMF, og har fått mindre oppmerksomhet fra sivilsamfunnet. Vi velger her å fokusere på én av regionalbankene; Den afrikanske utviklingsbanken. Dette er den regionalbanken som Norge gir mest støtte til og hvor vi dermed er mer delaktige i beslutningsprosedyrer.

Den afrikanske utviklingsbanken

Den afrikanske utviklingsbanken ble opprettet i 1964 for å bidra til økonomisk vekst, fattigdomsreduksjon og regional integrasjon på det afrikanske kontinentet. Dette gjør banken gjennom å yte lån, bistand og teknisk assistanse til sine regionale medlemmer. Banken består av tre deler (se under), og vil heretter som helhet refereres til som Afrikabanken.

Til å begynne med hadde banken kun regionale medlemmer, altså afrikanske land. De første årene spilte banken en relativt marginal rolle i forhold til andre donorer og finansinstitusjoner som opererte på kontinentet. Ved utgangen av 60-tallet hadde banken til sammen lånt ut 1 million dollar siden oppstarten.⁷⁵ I 1982 ble det åpnet for ikke-regionale medlemmer. I dag har Afrikabanken 77 medlemsland hvorav 24 er land utenfor kontinentet, som donorer. Institusjonen er inne i nesten alle de 53 afrikanske statene med lån, bistand, råd eller investeringer.

I dag anses Afrikabanken som en relativt sterk institusjon, og er den eneste afrikanske finansinstitusjonen som har såkalt AAA kreditering i det internasjonale finansmarkedet, altså den høyeste kredittverdighet. Banken har bygget seg godt opp igjen og fått fornyet tillitt etter en omfattende krise på 90-tallet. Dårlig styring av banken førte banken svært nær kollaps. I 1995 ble Afrikabanken den første internasjonale finansinstitusjonen som mistet sin AAA-kreditering, og det var usikkerhet omkring bankens videre eksistens. Det samme året fikk banken en ny president, Omar Kabbaj, som begynte en omfattende omstrukturingsprosess. Samtlige landkontorer ble stengt,

⁷⁵ Täieb Hafsi & Jean-Yves Le Louarn 1999

staben redusert og bankens virksomhet innsnevret. Prosessen fikk gode resultater; Afrikabanken fikk tilbake AAA-kreditteringen og gjenopprettet tillit blant donorene.

Afrikabanken har de siste årene, i forbindelse med omstruktureringen, lagt om sine operasjoner ganske betydelig. Banken bestemte seg for å konsentrere seg om de områdene hvor den har komparative fortrinn og utelate andre sektorer. Resultatet ble satsing på infrastruktur og utvikling av privat sektor, mens «myke» sektorer som helse og utdanning ble nedprioritert.

Afrikabankens oppbygning

Den afrikanske utviklingsbanken er en samlebetegnelse for tre institusjoner.

Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) er «moder-institusjonen» i Afrikabanken. Den gir langsiktige lån på 10 til 20 år med markedsrente til kontinentets mest utviklede land, som Sør-Afrika, Marokko og Gabon. I tillegg til lån og noe bistand, stiller AfDB garantier, gir såkalte lines of credit⁷⁶ og gir gjeldsslette gjennom HIPC.

Det afrikanske utviklingsfondet (ADF) gir bistand og lån uten renter til de fattigste afrikanske landene (med en BNP per innbygger på under 540 dollar). ADF gir også noe gjeldsslette. ADF ble opprettet i 1972 av AfDB og 13 donorland. I dag opererer fondet i 38 land og har 26 donorland. Fondet fylles på hvert tredje år. Under den siste påfyllingsrunden i 2008 fikk ADF tildelt mer midler enn noensinne; 53 milliarder kroner over tre år. Styret i ADF består av tolv directors; seks regionale og seks ikke-regionale.

Det nigerianske trust fondet (NTF) gir også lån til de fattigste landene, men med en rente på mellom 2 og 4 prosent. Fondet ble opprettet i 1976 som en avtale mellom Nigeria og AfDB. NTF ga ingen lån eller bistand i 2008, men låneprogrammet skal i gang igjen i 2009.

Hvordan styres Afrikabanken?

Guvernørstyret

De tre delene av banken, AfDB, ADF og NTF, har samme styre og administrasjon. Det øverste organet for Afrikabanken er årsmøtet som gjennomføres hvert år i mai ved bankens hovedkontor. Medlemmene er som regel representert i styret med finansministeren eller planleggingsministeren som utgjør Guvernørstyret (Board of Governors) hvor alle landene har en representant hver. Når Guvernørstyret møtes en gang i året avgjøres spørsmål som hvilken strategisk retning regionalbanken skal ta, hva som er viktige prioriteringer og større strukturelle endringer og styresett av institusjonen.

Direktørstyret

Fondets øverste organ på daglig basis er Direktørstyret (Board of Directors), hvor medlemslandene er representert med en direktør for hver såkalte valggruppe. Norge er for eksempel i en valggruppe med de andre nordiske landene, utenom Island som ikke er medlem, Sveits og India. Direktørstyret bestemmer hvilke land el-

⁷⁶ Lines of credit vil si at AfDB gir lån ved å stille en sum penger til rådighet til en annen finansinstitusjon, en bedrift eller myndigheter i et land over en begrenset periode, uten at midlene skal gå til et spesifikt prosjekt.

ler prosjekter som skal motta lån eller bistand. Som med de andre regionalbankene er stemmegivningen også her fordelt mellom donorer (som Norge) og bistandsmottakere (de afrikanske landene) i en 40/ 60 prosents fordeling. Det største mottakerlandet i styret er Nigeria med 9 prosent av stemmeandelen.

Presidenten

Bankens president blir valgt av Guvernørstyret etter anbefaling fra Direktørstyret. Presidenten er styreleder i Guvernørstyret og bankens juridiske representant. Per november 2009 sitter Donald Kaberuka fra Rwanda som president. Presidenten kommer alltid fra et afrikansk land.

Lån og bistand gjennom Afrikabanken

I 2008 ga Afrikabanken lån og gaver på til sammen 34,1 milliarder kroner; en økning på 28,7 prosent fra året før. Ifølge bankens årsrapport for 2008 ble det innvilget lån til de følgende sektorene:

Sektor	Andel
Infrastruktur	44,5 prosent
Multisektor (til offentlig sektor, kompetanseutvikling etc.)	23 prosent
Jordbruk og utvikling på landsbygda	5,2 prosent
Sosialsektoren	7,1 prosent
Finanssektoren	9,4 prosent
Industri	8,7 prosent
Miljø	2,2 prosent

Afrikabankens utlån er delt inn i to hovedkategorier; sovereign guaranteed loans og non-soveregin guaranteed loans, hvor de førstnevnte er lån til stater, statlige foretak eller lån til multinasjonale institusjoner som har statlig garanti for et bestemt prosjekt. Sistnevnte er lån til privat sektor eller til statlige foretak som ikke behøver statlig garanti. Videre skilles det mellom utlån til enkeltprosjekter og såkalt policy based lending (utlån med betingelser, som går til sektortilpasning, strukturtilpasning og budsjettstøtte).

Banken har ulike utlånsordninger, blant annet Technical assistance fund (TAF), som støtter kompetansebygging, forskning og planlegging. Sector investment program (SIP) gir lån til helhetlige sektorprogrammer, ofte i samarbeid med Verdensbanken og andre donorer.

Afrikabanken gir stadig mer bistand. I 2008 ga bankgruppen som helhet 5 milliarder kroner i bistand, hvorav nesten alt var kanalisert gjennom ADF. Det meste av denne bistanden går til enkeltprosjekter, men noe går også til teknisk assistanse, strukturtilpasning og til sårbare stater, dvs. land som er i konflikt eller nylig har kommet ut av konflikt eller ikke har fungerende institusjoner og markeder (les mer i kapittel 4). Det meste av bistanden som ikke gikk gjennom ADF, men AfDB, var i 2008 såkalt African food crisis response grant, og noe var nødhjelp. ⁷⁷

⁷⁷ Afrikabankens årsrapport 2008

Som nevnt mottar Afrikabanken støtte fra donorland, men banken har også flere inntektskilder; midler fra renter som tilbakebetales, penger som er tjent i forbindelse med utlån i det internasjonale kapitalmarkedet, inntekter fra utlånsvirksomhet og andre inntekter som er generert fra bankens investeringer.

Norge i Afrikabanken

Norge sine midler til Afrikabanken går til Det afrikanske utviklingsfondet, som Norge har støttet siden opprettelsen i 1972. Vi har siden økt bistanden til fondet, med et kort opphold på midten 1990-tallet da Afrikabanken hadde sin organisatoriske krise. Ved ADFs forrige påfyllingsrunde bevilget Norge til sammen 1,5 milliarder kroner over de tre årene 2008–2011 (500 millioner kroner i året). Dette er en økning på 39 prosent siden forrige påfyllingsrunde, og Norge er nå den niende største donoren til ADF.⁷⁸ Beslutningen om å øke beløpet kom under påfyllingsrunden og de påfølgende forhandlingene hvor Norge vektla å øke støtten på bakgrunn av resultatene som banken viste til i den siste periode, spesielt i forhold til reform av selve institusjonen. I en pressemelding i forbindelse med denne låneopptagelsen vektlegger regjeringen vann, energi og transport som sentrale oppgaver for Afrikabanken.

«Det er enighet om at AfDB skal konsentrere sin innsats om å sikre bedre resultater innen områder hvor den har særlig forutsetning for å bidra. Hovedsatsingen vil være innen infrastruktur med hovedvekt på vann, energi og transport, støtte til godt styresett og regional integrasjon. I tillegg vil AfDB øke sin innsats i såkalte sårbare stater, post-konflikt land, som har store behov for gjenoppbygging. Den afrikanske utviklingsbanken, som er Afrikas egen bank, har også ambisjoner om i økende grad å målbære Afrikas stemme internasjonalt, og være møteplass og kunnskapsleverandør for afrikansk utviklingspolitisk debatt.»⁷⁹

Norske prioriteringer i Afrikabanken

De områdene som Norge arbeider for å få banken til å satse på er skog, klima, flyktninger og likestilling, samt anti-korrupsjon og godt styresett. I tillegg til de 1,5 milliardene i grunnstøtte gir Norge øremerkede midler på til sammen 130 millioner kroner i året til det såkalte skogfondet for Kongo-bassenget og til vannprosjekter. Norge har jobbet aktivt for at ADF skal få et eget program for såkalte sårbare stater og for at likestillings- og miljøhensyn skal implementeres i alle bankens prosjekter.⁸⁰

Valggruppen

I Norge er det Utenriksdepartementet (UD) som administrer den norske støtten til regionalbankene og som arbeider med daglige beslutninger. Norge har, som nevnt, en delt styreplass sammen med de andre nordiske landene (utenom Island), Sveits og India. Valggruppen har ukentlige telefonmøter hvor de prøver å finne felles posisjoner i styresaker. Landene har stort sett sammenfallende synspunkter.⁸¹ Styreplassen roterer mellom landene i valggruppen, og nå er det Sveits som representerer gruppen i styret. Dersom valggruppen ikke skulle bli enige om en sak eller et land

⁷⁸ UDs faktaark om Afrikabanken: http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/FN/faktaark_afdb.pdf

⁷⁹ Regjeringens hjemmesider: www.regjeringen.no/mfa (02.08.09)

⁸⁰ Intervju Ragna Fidjestøl, seniorrådgiver bankseksjonen i UD (05.11.09)

⁸¹ *ibid.*

skulle ha en særinteresse som det vil ta opp på styremøtet, er det anledning til å la styrerepresentanten tale på vegne av et enkeltland i styret. Norge har for eksempel tidligere tatt opp en «norsk» sak i styret, skogsfondet for Kongo-bassenget som Norge er involvert i. Innad i valggruppen er Sveits og de nordiske landene aktive, mens India er mindre aktiv.⁸²

Det skal mye til for en styrerepresentant å stanse et foreslått prosjekt, men representanten kan utsette prosjektet. Det skjedde for eksempel med en investering i privat sektor som Norge mente ikke ville gi banken noe merverdi, og dermed fikk utsatt. Investeringen ble senere foretatt, men da i redusert størrelse.

Øremerking

En annen måte for Norge å påvirke Afrikabanken er øremerking av midler. Det har de siste årene vært en tendens til mer øremerking.⁸³ Som nevnt øremerker Norge midler til skogsfondet og til vannprosjekter.

Personlig kontakt

Som den niende største giveren i ADF, blir Norges stemme hørt relativt godt, ifølge UD. Norge blir sett på som en «lojal, fleksibel og viktig donor», og har «god tilgang på bankens ledelse.»⁸⁴ Norge besitter dermed en viss uformell makt, og har ved noen anledninger tatt opp tema som er viktige for Norge, for eksempel likestilling, direkte med bankens president. Norge bidrar også med kompetanse direkte inn i banken, ved å sende norske eksperter til å drive med opplæring, blant annet innen oljeforvaltning og klima. Norge finansierer også studier av utvalgte tema. Denne innflytelsen er noe som norsk sivilsamfunn burde være mer klar over, noe vi kommer tilbake til i avsnittet om Afrikabanken og sivilsamfunnet.

Oppfølging av prosjekter

UD er interessert i å vite mer om de direkte konsekvensene av Afrikabankens prosjekter på bakkeplan. I dag kan UD be de norske ambassadene i de aktuelle landene rapportere om prosjektene.

Ansvarlig finansiering

Åpenhet

Afrikabanken har i mange år blitt kritisert for å ikke offentliggjøre nok informasjon. Dette er noe Norge blant annet har tatt opp med banken. I dag er det ifølge norsk UD betydelig bedre, men fortsatt er det ikke nok åpenhet.⁸⁵

Deltakelse

Et av de store ankepunktene mot Afrikabanken er at den ikke stiller krav om parlamentarisk deltakelse ved inngåelsen av en lånekontrakt.⁸⁶ Som vi viser i et eksempel i kapittel 4, kan dette få alvorlige utslag. I Egypt bestemte Regjeringen at en av landets største banker skulle privatiseres – som ledd i et større privatiseringsprosjekt støttet av blant andre Afrikabanken – uten at de folkevalgte visste om det.

⁸² Intervju Ragna Fidjestøl, seniorrådgiver bankseksjonen i UD (05.11.09)

⁸³ *ibid.*

⁸⁴ *ibid.*

⁸⁵ *ibid.*

⁸⁶ Bretton Woods Project: <http://www.bicusa.org/en/Article.3455.aspx>

2.4 NORSK SIVLSAMFUNNS PÅVIRKNINGSMULIGHETER

Mens norsk IMF-politikk bestemmes av Finansdepartementet, bestemmes norsk Verdensbank- og regionalbankpolitikk av Utenriksdepartementet. Hvilket departement man skal lobbe opp mot avhenger derfor av hvilken institusjon man er opptatt av. Avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet, Halvor Hvideberg, beskriver kontaktflaten mellom Finansdepartementet og norsk sivilsamfunn som bred.⁸⁷ Kontakten spilles ut på en rekke arenaer, blant annet stiller representanter fra departementene opp på arrangementer i regi av sivilsamfunn. For eksempel stilte daværende finansminister Kristin Halvorsen opp på et ForUM/Kirkens Nødhjelp-arrangement våren 2009 og statssekretær i Finansdepartementet Roger Schjerva deltok på rundbordskonferansen om illegitim gjeld i 2008.⁸⁸

Møter forekommer også på mer uformelle og uregelmessige måter, gjerne på initiativ fra sivilsamfunn.⁸⁹ Tidligere medlem av finanskomiteen på Stortinget Heikki Holmås, trekker også fram 1-til-1 møter som en viktig kanal sivilsamfunn har for å påvirke beslutningstakere.⁹⁰ Men uansett hvordan og hvor sivilsamfunn og myndigheter møtes, understreker Holmås at den viktigste og mest effektive måten for sivilsamfunn å få gjennomslag på, er å være konkret og å komme med forslag som er operasjonaliserbare.

Norges deltagelse i Afrikabanken administreres fra UD. Afrikabanken og de andre regionale utviklingsbankene har generelt fått lite oppmerksomhet fra sivilsamfunnet, både i Norge og i resten av verden. Det er flere grunner til dette.⁹¹ For det første er Afrikabanken en relativt liten aktør i Afrika. Den er nå den sjetteste største finansieringskilden i Afrika etter Verdensbanken, USA, EU, Frankrike og Storbritannia, og yter kun 6 prosent av all utviklingsassistanse på kontinentet.⁹² Som liten aktør, sitter også Afrikabanken på langt mindre ressurser og kompetanse enn for eksempel Verdensbanken. På et gitt Verdensbank-prosjekt vil det være fire ganger så mange ansatte enn på et Afrikabanken-prosjekt. Mange av prosjektene som Afrikabanken finansierer er samarbeid mellom Verdensbanken og Afrikabanken, hvor Verdensbanken gjerne er den største bidragsyteren og står for analysearbeidet. Derfor vil Verdensbanken få mer oppmerksomhet av for eksempel sivilsamfunnet. Afrikabanken samarbeider også ofte med EU og andre donorer. I 2005 var 25 prosent av Afrikabankens virksomhet samarbeidsprosjekter. En annen grunn til at Afrikabanken har fått lite oppmerksomhet er at institusjonen har offentliggjort svært lite informasjon. I dag er dette noe bedre, men i det norske UD mener de fortsatt at Afrikabanken må offentliggjøre mer informasjon.⁹³ En annen faktor som spiller inn er at institusjonen selv ikke har vært så synlig på det afrikanske kontinentet. Etter bankens krise på midten av 90-tallet ble samtlige landkontorer lagt ned. Nå er nye landkontorer i ferd med å bygges opp igjen; så langt er 22 på plass. Bankens

⁸⁷ Intervju 29.10.2009

⁸⁸ Rundbordskonferansen - for mer informasjon se side (VB & illegitim gjeld under VB og ansvarlig utlån*)

⁸⁹ Intervju Øygunn Brynildsen, styreleder for Slett U-landsgjelda, (02.11.09)

⁹⁰ Intervju 28.10.2009

⁹¹ Argumentene er hentet fra Bank Information Center 2007

⁹² Center for Global Development 2006

⁹³ Intervju Ragna Fidjestøl, seniorrådgiver bankseksjonen i UD (05.11.09)

hovedkvarter ligger egentlig i Abidjan i Elfenbenskysten, men er midlertidig flyttet til Tunisia på grunn av uroligheter i Elfenbenskysten. Nå som banken åpner opp landkontorer igjen, vil det bli lettere for sivilsamfunnet å ha kontakt med banken og omvendt.

For det afrikanske sivilsamfunnet er de offentlige kanalene for å påvirke banken representantene i Guvernørstyret og Direktørstyret. Intervjuer med sentrale representanter for sivilsamfunnet i Kenya og med internasjonale organisasjoner som for eksempel Action Aid slår fast at det er like mye et spørsmål om kunnskap og ressursmangel blant sivilsamfunnet i Kenya som vanskeliggjør arbeidet med å påvirke banken. Ifølge sivilsamfunnet er det også lite debatt om bankens utlånsvirksomhet og hvilke prosjekter som finansieres av institusjonen.

Årsmøtene og vårmøtene

Brev til nordisk-baltisk gruppe

I forkant av Verdensbankens og IMF's vår- og høstmøter, utformer nordiske sivilsamfunnsorganisasjoner et brev med klare politiske utfordringer og krav. Dette brevet sendes til de nordisk-baltiske styrerepresentantene i Verdensbanken og IMF. Høsten 2009 var det disse punktene som ble vektlagt i brevet⁹⁴:

- IMF's bidrag til lavinntektsland,
- styrereform i Verdensbanken
- ansvarlig finansiering/ny gjeldsmekanisme.

Før rødgrønn regjering fikk man korte svar på disse brevene.⁹⁵ Jarle Bergo, visedirektør i nordisk-baltisk gruppe i IMF, sier de i kretsen verdsetter det engasjement som ligger bak brevene, og setter pris på åpne og frittalende diskusjoner.⁹⁶ Den nåværende ED, Jens Henriksson, har den klare holdning at døren alltid skal være åpen for sivilsamfunnet så de kan legge fram saker og drøfte synspunkter. Men Bergo understreker at de store linjene i Norges IMF-politikk trekkes opp av norske myndigheter (i siste instans Regjering og Storting), som så drøftes med sikte på å nå fram til en felles holdning i valgkretsen.

Konsultasjonsforum

Konsultasjonsforumet er en oppfølging av det nordisk-baltiske brevet som sendes i forkant av vår- og årsmøtene, og møtet finner som regel sted en eller to uker etter at myndighetene har mottatt brevet. Myndighetene begynte med å invitere til konsultasjonsforum etter de rødgrønne kom til makten i 2005. Her får sivilsamfunn mulighet til å legge fram sine prioriteringer overfor UD, Finansdepartementet og Norges Bank. Ifølge Halvor Hvideberg, avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet, hører regjeringsrepresentantene på sivilsamfunns synspunkter på forumet, og tar det til etterretning.⁹⁷

Ifølge Kredittmeldinga (2008-2009) legger Finansdepartementet vekt på å ha god dialog med frivillige organisasjoner om IMF-spørsmål. Konsultasjonsforumet

⁹⁴ SLUGs nettsider: http://slettgjelda.no/Tema/Internasjonale_finansinstitusjoner/Verdensbanken/Artikler/Forberedelser+til+%C3%A5rsm%C3%B8tene+i+IMF%2FVB.b7C_wlfOYQ.ips (15.11.09)

⁹⁵ Intervju Jostein Hole Kobbeltvedt, politisk rådgiver for Kirkens Nødhjelp (23.10.09)

⁹⁶ Intervju Jarle Bergo, visedirektør i nordisk-baltisk gruppe (per e-post 04.11.09)

⁹⁷ Intervju 29.10.2009

trekkes fram i meldinga som et ledd i dette. Ifølge Finansdepartementet er formålet med forumet å bidra til økt innsyn og kunnskap om Norges rolle i de multilaterale finansinstitusjonene.

Møtene

Mange sivilsamfunnsgrupper pleier å reise på vår- og høstmøtene til Verdensbanken og IMF selv om de ikke har direkte tilgang til de formelle møtene. Under møtene holdes en rekke arrangementer i regi av sivilsamfunnsorganisasjoner og i tillegg pleier sivilsamfunn å arrangere møter med ED'ene sine.⁹⁸ Videre organiserer Verdensbanken og IMF noen fora for at deres stab skal kunne samhandle med sivilsamfunnsorganisasjoner, journaliser og privat sektor.⁹⁹

Afrikabankens årsmøter

På årsmøtet (Board of Governors) i Afrikabanken er Norge representert ved politisk ledelse i UD. Afrikabanken har lenge hatt lite kontakt med sivilsamfunnet, men det skjer nå en gradvis endring. Banken har begynt å arrangere møter med sivilsamfunnet og offentliggjør, som nevnt, mer informasjon enn tidligere. Ved årsmøtet i 2008 var aktører fra sivilsamfunnet representert under rundbordssamtaler. Norsk sivilsamfunn har ikke vært til stede ved Afrikabankens årsmøter.

Norges valgkrets i IFene

IMF

Det land som har ED'en vil normalt også ha formannskapet i valgkretskomiteen som drøfter overordnede spørsmål og være representert i IMF's policy-settende organ, IMFC. ED'en får altså en viss mulighet til å sette agendaen i valgkretsen. I drøftingene i IMFC har hvert medlem visse fullmakter, men viktige spørsmål vil som oftest være koordinert i valgkretsen før IMFC-møtene.

Verdensbanken

Som med IMF, har også den som leder nordisk-baltisk gruppe i Verdensbanken, noe uformell makt. Norge hadde større innflytelse da nordmannen Svein Aass representerte de nordisk-baltiske landene i Verdensbankens styre frem til høsten 2009. Viktige spørsmål blir imidlertid avgjort i valgkretsen før bankens styremøter.

KRITIKK

Norsk sivilsamfunn ønsker mer åpenhet fra Norges valgkrets – både i IMF og Verdensbanken. Det ønskes åpenhet rundt både hva Norge sier og hva som diskuteres, og at referatene fra valgkretsmøtene blir offentliggjort.¹⁰⁰

Afrikabanken

Som nevnt er Norges valggruppe preget av stor grad av konsensus. Norsk sivilsamfunn kan jobbe opp mot UD for å få Norge til å ta opp saker i valgkretsen, men så

⁹⁸ Intervju Øygunn Brynildsen, styreleder for Slett U-landsgjelda, (02.11.09)

⁹⁹ Verdensbankens nettsider: www.worldbank.org (15.12.2009)

¹⁰⁰ Intervju Øygunn Brynildsen, styreleder for Slett U-landsgjelda, (02.11.09)

langt har norsk sivilsamfunnet ofret Afrikabanken – og regionalbankene generelt – lite oppmerksomhet.

Melding til Stortinget og Storkomiteene

En Melding til Stortinget brukes når Regjeringen vil presentere saker for Stortinget uten at de er knyttet til forslag til vedtak. Melding til Stortinget benyttes også når Regjeringen vil trekke tilbake et lovforslag. 1. oktober 2009 ble det nye betegnelser for Stortingets og Regjeringens publikasjoner. Det som før het Storkomitemelding heter nå Melding til Stortinget.

Utviklingsmeldinga

Utviklingsmeldinga er en Melding til Stortinget som utgis av Utenriksdepartementet. Utviklingsmeldinga kommer ikke ut årlig. Da den nyeste kom ut i 2009,¹⁰¹ var det fem år siden den forrige.¹⁰² Prosessen før og etter utgivelse av Utviklingsmeldinga er viktige for sivilsamfunns påvirkningsmuligheter. Før utgivelse har norsk sivilsamfunn mulighet til å møte representanter fra UD for å prøve å påvirke innholdet av meldinga. I etterkant av utgivelsen er det Utenrikskomiteen på Stortinget som er aktuell å drive lobbyvirksomhet mot. Utenrikskomiteen kommer nemlig med en innstilling til Utviklingsmeldinga der den kan kreve at punkter sløyfes, legges til eller utdypes. For eksempel i Utenrikskomiteens innstilling til Utviklingsmeldinga fra 2009, ba den Regjeringen vurdere å utføre en gjeldsrevisjon og utarbeide retningslinjer for ansvarlig utlån. Dette er et konkret resultat av SLUG og resten av gjeldsbevegelsens lobbyvirksomhet mot Utenrikskomiteen.

Kredittmeldinga

Kredittmeldinga er, som Utviklingsmeldinga, en Melding til Stortinget. Den gis årlig ut av Finansdepartementet, og her gjøres det rede for norsk IMF-politikk.¹⁰³ Sivilsamfunn bruker Kredittmeldinga som utgangspunkt for møter og debatt med Stortinget og Finansdepartementet om norsk IMF-politikk. Kontakt med Finansdepartementet mens Kredittmeldinga skrives er viktig hvis man vil prøve å påvirke innholdet. Etter at den er gitt ut er det finanskomiteen på Stortinget det er viktig å lobbe opp mot. Finanskomiteen kommer med en innstilling til Kredittmeldinga som Regjeringen må forholde seg til.

Påfyllingsrundene og finansiering

Påfyllingsrundene er viktige arenaer for å påvirke institusjoner i den retningen givelandet ønsker. Å utøve innflytelse gjennom påfyllingsrunden til utviklingsinstitusjoner kan likevel være problematisk ettersom det gir donorlandene mer politisk makt enn landene som mottar bistand.

Verdensbanken

Mens Norge gir faste bidrag til IBRD som budsjettstøtte, står de friere til å regulere innskuddene til IDA. Under IDAs påfyllingsrunder har norske myndigheter mulighet til å gi signaler om hvilken politisk retning de ønsker at Verdensbanken skal ta. At Norge begrenset økningen av midler til Verdensbanken i 2008 på grunn

¹⁰¹ Storkomitemelding 13 (2008-2009): Klima, konflikt og kapital - Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom

¹⁰² Storkomitemelding 35 (2003-2004): Felles kamp mot fattigdom - En helhetlig utviklingspolitikk

¹⁰³ Intervju Øygunn Brynildsen, styreleder for Slett U-landsgjelda, (02.11.09)

av fortsatt bruk av kondisjonalitet, er et eksempel på bruk av påfyllingsrundene for å påvirke politisk. Det er også et konkret resultat av sivilsamfunns påvirkningskraft. IDAs påfyllingsrunde er hvert tredje år, og det er da viktig at sivilsamfunn er på hugget om de vil presse norske myndigheter til å holde tilbake midler. Da må de også kunne legge fram gode argumenter for hvorfor Norge skal gjøre det. En ny forhandlingsrunde om påfylling av IDA har allerede begynt og skal etter planen avsluttes i desember 2010.

IMF

Ettersom IMF er et fond, fyller man ikke regelmessig på med midler slik som med Verdensbanken og regionalbankene. IMF ber om midler fra medlemslandene når det trenger det, og får da garantier eller lån fra medlemslandenes sentralbanker. Da er det viktig at sivilsamfunn følger med på denne prosessen, for å påvirke Finansdepartementet til å eventuelt holde igjen penger. At Finansdepartementet valgte å ikke gi midler til IMF's langsiktige utlånsvindu for lavinntektsland PRGF våren 2009, selv om IMF ba om det, er et eksempel på den norske regjeringens forsøk på å påvirke IMF politisk. Også her spilte sivilsamfunn en avgjørende rolle ved å drive lobbyvirksomhet mot Finansdepartementet og Finanskomiteen på Stortinget. Mer om dette i kapittel 4.

Afrikabanken

Afrikabanken har påfyllingsrunder hvert tredje år. Den siste runden var mellom mars og desember 2007 og gjaldt for årene 2008 til 2010. I denne påfyllingsrunden deltok alle 23 giverlandene i forhandlingene, men bare fire afrikanske stater deltok og da bare med observasjonsstatus. Norsk sivilsamfunn var ikke involvert ved siste påfyllingsrunde. Den neste runden begynner i 2010.

Statsbudsjettet

Statsbudsjettet legger føringer på Norges rolle i IFIene ettersom det er her det avgjøres hvor mye penger Norge skal bidra med. For å påvirke innholdet i statsbudsjettet er det viktig med jevnlig møter med regjeringsrepresentanter før det skal legges fram. På møtene må det tydeliggjøres hvorfor man mener en viss post bør prioriteres. Med flertallsregjering er ikke høringene i etterkant av budsjettforslaget har blitt lagt fram så viktige, ettersom det skal mye til før Regjeringen vil forandre på sitt eget budsjett. Med mindretallsregjering vil imidlertid høringene være viktige. Revidert budsjett legges fram på våren, og er også viktig å følge med på.

De uavhengige evalueringskontorene og klageinstans

IMF uavhengige evalueringskontor (IEO) påvirker hva som blir diskutert i IMF's styre. Ifølge avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet Halvor Hvideberg, kan det være mulig å oppfordre kontoret til å undersøke spesielle saker.¹⁰⁴ Kontoret rapporterer direkte til styret og er uavhengig av administrasjonen.¹⁰⁵ Benedicte Bull, forsker ved Senter for Utvikling og Miljø, mener IEOs evalueringer er mindre defensive og mer oppriktige enn en del andre institusjoners mer eller mindre uavhengige evalueringsorgan.¹⁰⁶ Muligens kan

¹⁰⁴ Intervju 29.10.2009

¹⁰⁵ Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksmda til Det internasjonale valutafondet

¹⁰⁶ Benedicte Bulls tale på finansdepartementets konferanse om IEOs kondisjonalitetsevaluering

dette også fungere for Verdensbankens uavhengige evalueringsgruppe (IEG). Afrikabanken har opprettet en klageinstans, Independent Review Mechanism (IRM), men denne er foreløpig i en startfase og det er lite kunnskap om ordningen blant sivilsamfunnet. Den har derfor vært benyttet i svært liten grad siden opprettelsen i 2006.¹⁰⁷ Les mer i kapittel fire.

2.5 OPPSUMMERING

I dette kapitlet kommer det fram at oppbyggingen av Verdensbanken, IMF og Afrikabanken er relativt lik. I Verdensbanken og IMF er Norges stemmevekt liten, og Norge stemmer alltid gjennom en valgkrets med de nordiske og baltiske landene. Likevel har Regjeringen en tydelig politikk på hvordan den vil at institusjonene skal handle i de landene som mottar lån, bistand og gjeldsslette fra dem. Norge prøver å påvirke bankene blant annet ved å støtte opprettelsen av tematiske fond, og skyte inn midler i de mekanismene de støtter. Når det kommer fram at institusjonen handler i strid med norsk utviklingspolitikk, kan Norge gi et politisk signal ved å redusere støtten, noe Norge gjorde i forbindelse med påfylling av Verdensbankens utviklingsfond (IDA). Videre har norsk sivilsamfunn en rekke muligheter for å påvirke norsk IFI-politikk. Afrikabanken har generelt fått svært lite oppmerksomhet blant norsk sivilsamfunn, men Norge har mange kanaler inn i bankens styre.

---

¹⁰⁷ Evaluering av IRM. Se Afrikabankens nettsider: [http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Compliance-Review/Draft%20Review%20Report%20by%20Prof.%20Hansungule%20\(26%20September%202009\).pdf](http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Compliance-Review/Draft%20Review%20Report%20by%20Prof.%20Hansungule%20(26%20September%202009).pdf) (11.11.09)

3

*Verdensbankens president Robert B. Zoellick. I forgrunnen Augustin Carstens og Carl Hanlon.
Foto: Aude Guerrucci / World Bank*

Kapittel 3: Likestilling. Hvordan har Norge påvirket Verdensbankens likestillingspolitikk?

3.1 INNLEDNING

I dette kapitlet ønsker vi å kartlegge hvorvidt Norges satsning på målrettede tiltak for kvinner og en integrering av kjønnsperspektivet i alt utviklingssamarbeid har hatt reell gjennomslagskraft i Verdensbankens programmer. Likestilling velges fordi Norge selv mener å ha oppnådd mye på dette området, blant annet gjennom fond og handlingsplaner i banken. Kartleggingen har ikke som formål å vurdere de konkrete resultatene av arbeidet gjennom fond og programmer, men snarere se på Norges handlingsrom overfor banken, og belyse norske sivilsamfunnsgruppers muligheter til å påvirke Norges likestillingspolitikk i Verdensbanken.

3.2 HVORFOR LIKESTILLING?

Det er bred enighet om at likestilling mellom kjønnene er en menneskerett, og viktig for økonomisk vekst. Det er derfor gjort mye for å sikre kvinners rettigheter siden FNs kvinnekonvensjon kom på plass i 1979. Norge er blant land som har vist vilje og handlekraft på likestillingsfeltet og var blant annet aktive i utforming og oppfølging av konvensjonen. Mye gjenstår likevel før kvinner og menn er likestilte.

Hovedmålsettingen ved norsk utviklingspolitikk er å bidra til fattigdomsreduksjon. Kvinner utgjør størsteparten av verdens fattige. Det er beregnet at 1,3 milliarder mennesker lever i absolutt fattigdom, og at 70 prosent av disse er kvinner.¹⁰⁸ Finans- og klimakrisene vil trolig forverre situasjonen ytterligere. Økt satsning på kvinner i utviklingsarbeid har vist seg å gi gode økonomiske resultater. I statsbudsjettet for 2008–2009 legges det vekt på at Norge benytter sin innflytelse som en betydelig giver, blant annet ved å «etterspørre resultater og sette kvinner og likestilling på dagsorden i styremøter og andre fora for dialog med de multilaterale institusjonene.»¹⁰⁹

I 2007 ga Norge mer enn 1 milliard kroner til arbeidet med kvinner og likestilling gjennom multilaterale organisasjoner.¹¹⁰ En av de største utviklingsaktørene som mottar pengestøtte fra Norge er Verdensbanken. For eksempel gjennom bankens handlingsplan «Gender Equality as Smart Economics» har Norge vært svært involvert.

At lån ikke skal bidra til brudd på menneskerettighetene er sentralt i Eurodads charter for ansvarlig finansiering.¹¹¹ Kvinner og menn har grunnleggende like rettigheter til både å delta og å få utbytte av den økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingen i et land. Å inkludere likestilling og kvinners rettigheter i utviklingssamarbeidet er derfor også en viktig faktor for å sikre ansvarlig finansiering.

¹⁰⁸ Norads nettsider: <http://norad.no/Satsingsområder/Menneskerettigheter/Kvinner+og+likestilling> (01.10.2009)

¹⁰⁹ St.prp. nr. 1 (2008-2009) Statsbudsjettet 2009.

¹¹⁰ ibid.

¹¹¹ Les mer om ansvarlig finansiering og Eurodad-charteret på side 14.

3.3 NORSK POLITIKK PÅ LIKESTILLING OG VERDENSBANKEN

I statsbudsjettet for 2007 skrives det følgende¹¹²:

Fra norsk side vil en i tråd med Soria Moria erklæringen legge økt vekt på utviklingsbankenes arbeid med kvinner og likestilling. Dette er ikke minst viktig for å sikre at likestillingsperspektivet blir fulgt opp i låntakerlandenes fattigdomstrategier og at landenes finansmyndigheter også blir ansvarliggjort for dette arbeidet.

Videre står det i statsbudsjettet for 2009 at Norge vil arbeide i Verdensbanken for «en mer «kjønns sensitiv» tilnærming i operasjoner og teknisk bistand i de økonomiske sektorer og infrastruktur, samt innen budsjettstøtte.»¹¹³ To sentrale internasjonale handlingsplaner ligger til grunn for Norges likestillingspolitikk, FNs kvinnekonvensjon og handlingsplanen fra Beijing. Begge har vært banebrytende for kvinners rettigheter og er grunnsteiner i mye av dagens likestillingsarbeid.

Gjennom handlingsplanen *Kvinnens rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet (2007–2009)* ønsker man å bedre Norges arbeid med likestilling og kvinners rettigheter. Planen har tatt utgangspunkt i fire satsningsområder: Politisk deltakelse; økonomisk deltakelse, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter; og vold mot kvinner. Norske myndigheter har også et klart mål om å *integrere kjønnspektivet i alt utviklingssamarbeidet.*¹¹⁴ Det er Direktoratet for Utviklingssamarbeid, Norad, som følger opp arbeidet med denne handlingsplanen. Totalt kan tre milliarder kroner spores til tiltak som har kvinner og likestilling som del- eller hovedmålsetting i utviklingssamarbeidet, samt et økt antall stillinger på kvinner og likestilling.¹¹⁵

Likestillingsintegrering og Verdensbanken

«Gender mainstreaming», også kalt likestillingsintegrering, er en internasjonalt anerkjent strategi i arbeidet med likestilling. Mainstreaming i seg selv er ikke et mål, men en metode for å oppnå likestilling på alle nivåer i samfunnet.¹¹⁶

Verdensbanken begynte å arbeide med likestillingsspørsmål på 1970-tallet, men kvinnespørsmål ble først en hovedsak etter kvinnekonferansen i Beijing i 1995. Banken skriver selv at «likestilling er nå et kjerneelement i bankens strategi for å redusere fattigdom.»¹¹⁷ I 2001 ble «Gender Mainstreaming Strategy Paper» vedtatt av bankens ledelse som en strategi for å integrere likestilling i all utviklingsassistanse.¹¹⁸ Likestillingsintegrering er fortsatt den strategien de fleste giverland handler

¹¹² Stortingsproposisjon 1 (2006-2007) Statsbudsjettet 2007

¹¹³ St.prp. nr. 1 (2008-2009) Statsbudsjettet 2009

¹¹⁴ Regjeringens handlingsplan «Kvinnens rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet» (2007-2009).

¹¹⁵ Norads nettsider: <http://www.norad.no/Satsingsomrader/Menneskerettigheter/Kvinner+og+likestilling/121532.cms> (01.10.2009)

¹¹⁶ FNs nettsider: <http://www0.un.org/womenwatch/osagi/gendermainstreaming.htm> (10.08.2009)

¹¹⁷ Verdensbankens nettsider: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTGENDER/0,,contentMDK:21022828~menuPK:489120~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:336868,00.html> (22.09.2009)

¹¹⁸ Verdensbankens nettsider: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTGENDER/0,,contentMDK:20167522~menuPK:489177~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:336868,00.html> (22.09.2009)

etter, men det er også en voksende oppfatning av at man kun kan lykkes hvis strategien blir tilført «menneskelige og økonomiske ressurser, kompetanse og et klart lederskap.»¹¹⁹

Hvor går norske bidrag til likestillingsarbeidet?

I statsbudsjettet for 2009 understrekes det at samlet bilateral bistand til kvinner og likestilling var 4,3 milliard kroner i 2007, en økning fra 2,7 milliard kroner i 2006. I kategorien samlet bilateral bistand omfattes også målrettede tiltak via Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene.¹²⁰ I statsbudsjettet forklares den positive utviklingen i bistanden til kvinner og likestilling blant annet som et resultat av Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet (2007–2009).

Navn	Ved. budsjett 2007	Økning 2007	Økning 2008	Formål
Kvinner og likestil.	200	200	35	Kvinnebevilgning
UNIFEM	50	30	25	Økt grunnbidrag
Samfin. Bankene	394,5	15		VBs nye handlingsplan kvinner og likestilling
Sivilt samfunn	1093	10		Tiltak for kvinner og likestilling
Hum. bistand/MR	2125,4	100	10	Tiltak for kvinner og likestilling
Fred, forsoning og demokratitiltak	760,9	30		Oppfølging av handlingsplanen
Andre OSSE-land	293,8	5	15	Tiltak for kvinner og likestilling

Tabell tall: *Kvinner og likestilling (St.prp.1 2007-2008). Budsjett tall i millioner kroner.*

Verdensbanken faller inn under posten «Samfinansiering av bankene» og mottar i overkant av ti prosent av de totale bevilgningene til kvinner og likestilling. Det norske kjernebidrag til Verdensbanken går utelukkende til IDA som påfylles hvert tredje år.¹²¹

3.4 HVORDAN ARBEIDER NORGE FOR Å FREMME LIKESTILLING OG KVINNERS RETTIGHETER I VERDENSBANKEN?

I denne rapportdelen ønsker vi å gi en kort innføring i Verdensbankens programmer på likestilling som Norge er en sentral bidragsyter til. Verdensbankøkonom Trine Lunde trekker frem Gender Equality as Smart Economics og GENFUND – såkalte Trust Funds eller tematiske fond – som et godt eksempel på hvordan Norges har

¹¹⁹ NORADs nettsider: <http://norad.no/Satsingsområder/Menneskerettigheter/Kvinner+og+likestilling> (10.11.2009)

¹²⁰ Stortingsproposisjon 1 (2008-2009): Statsbudsjettet 2009

¹²¹ Regjeringens nettsider: www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp/2008-2009/stprp-nr-1-2008-2009-14.html?id=530925 (01.10.2009)

påvirket banken.¹²² Det er disse fondene vi har valgt å fokusere på når vi videre vil ta for oss Norges innflytelse i banken.

Fondet for likestillingsintegrering i Verdensbanken (GENFUND)

I 2000 samlet Norge støtten til likestilling i Verdensbanken i et tematisk fond – GENFUND. Fondet er ment å oppmuntre til likestillingsintegrering i banken, blant annet ved å støtte strategisk og nyskapende arbeid med likestilling og kvinners rettigheter. Fondet er utarbeidet med et strengt fokus på fattigdomsbekjempelse, med vekt på programmer og aktiviteter som vil gi gode resultater, og som er gjentagbare.¹²³ Tom Eriksen i Utenriksdepartementets Bankseksjon mener for det første at tematiske fond kan støtte pilotprosjekter og bidra til nye og kreative løsninger.¹²⁴ For det andre kan en gjennom slike fond satse på spesifikke områder hvor vi ønsker at banken skal bli bedre, og for det tredje er de katalytiske ved at de kan trekke til seg mer ressurser enten fra banken selv eller fra andre givere.

Siden oppstarten i 2001 har GENFUND finansiert 68 ulike tiltak, og rundt 21 millioner kroner har gått til prosjekter knyttet til arbeidet med å styrke kvinners situasjon i låntakerlandene.¹²⁵ I en rapport utarbeidet av Verdensbanken påpekes det at den voksende etterspørselen etter finansiering fra GENFUND er en sterk indikator, ikke bare på fondets verdi for bankens ansatte, men også at de ansatte blir mer og mer klar over viktigheten av likestillingsspørsmål i utviklingsarbeidet. Det er en økende iver etter å integrere likestillingsperspektiver i ulike prosjekter.¹²⁶ Nederland sluttet seg til fondet i 2003 for den tredje finansieringsrunden, men bidragene tok slutt i desember 2006 og i dag finansieres fondet kun av Norge.¹²⁷ Martha Skretteberg, daglig leder i paraplyorganisasjonen for kvinnespørsmål, FOKUS, mener det er svært viktig at Norge fortsetter sitt arbeid med GENFUND selv om Nederland har trukket seg ut.¹²⁸ Hun mener imidlertid at fondene må holdes ansvarlig for arbeidet de finansierer og resultatene av det, og at dette er et ansvar UD må ta på seg.

Hvilke prosjekter får støtte?

Utvelgelsen av hvilke prosjekter som skal få støtte fra fondet fungerer utfra et konkurranseprinsipp. Vinnerprosjektene mottar maksimalt 350.000 kroner til arbeidet med likestillingsintegrering i bankens prosjekter. Norad oppgir at en del av støtten har gått til å sikre at spørsmål knyttet til likestilling blir integrert i arbeid med nasjonale fattigdomsstrategier. Et eksempel på et tiltak GENFUND har støttet er en undersøkelse gjort i DR Kongo på kjønnsproblemer i konflikt-områder. Undersøkelsen resulterte i en rapport som ble overlevert myndighetene i Kongo, som igjen valgte å støtte en midlertidig fattigdomsstrategi som baserte seg på rapporten. Fattigdomsstrategien anerkjente blant annet ulikhet mellom menn og kvinner som en grunnleggende årsak til fattigdom.¹²⁹

¹²² Intervju Trine Lunde, økonom i Verdensbankens likestillingsprogram (e-post 13.08.09)

¹²³ Verdensbanken 2006.

¹²⁴ Intervju Tom Eriksen, Bankseksjonen i UD (11.09.09)

¹²⁵ Verdensbanken 2006.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Intervju Trine Lunde, økonom i Verdensbankens likestillingsprogram (e-post 13.08.09)

¹²⁸ Intervju 30.07.2009

¹²⁹ Verdensbanken 2006

Ingrid Glad fra UDs Bankseksjon forteller at retningslinjer i tematiske fond som GENFUND utarbeides i nært samarbeid ansatte i bankene.¹³⁰ Videre opplyser hun:

Fra norsk side er vi bl.a. opptatt av at midlene i størst mulig grad skal være addisjonelle og ikke erstatte bankens egne midler til temaet. Et annet hensyn er at vi ønsker at slike Trust Funds skal bidra til integrering av likestilling i bankenes andre aktiviteter og program.

I en monitoreringsrapport av strategien kommer det fram at en rekke initiativ finansiert gjennom fondet ikke ville funnet sted om ikke handlingsplanen og fondet hadde gjort det mulig.¹³¹ Finansieringen fører altså til at addisjonelle midler gjøres tilgjengelig for likestillingsarbeid. Verdensbankøkonom Trine Lunde forteller at fondet hittil har støttet to faser med likestillingsintegreringsaktiviteter i banken.¹³² I den første fasen (fra 2001-2005) holdt fondet fire konkurranser i banken, og støttet 63 aktiviteter. I fase to, som startet i september 2006, vedtok Verdensbanken handlingsplanen Likestilling som smart økonomi og Norge ønsket dermed å kanalisere GENFUND-støtte både til handlingsplanen og andre strategiske aktiviteter.

Handlingsplanen «Likestilling som smart økonomi»

I 2006 lanserte Verdensbanken handlingsplanen for økonomisk likestilling «A World Bank Group Action Plan: Gender Equality as Smart Economics». Planen blir ofte kalt Gender Action Plan (GAP) og har et tilhørende tematisk fond med samme navn. Handlingsplanen har som hovedfokus å styrke kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse, og deres tilgang til arbeidslivet. En ser her spesielt på de fire «markedene»; land, arbeid, produkt og finans, der Verdensbanken har spesielle forutsetninger for å kunne fremme kvinners deltakelse.¹³³

Handlingsplanens budsjett er på 30,2 millioner dollar og prosjektet har en varighet på 4 år.¹³⁴ Norge har vært en pådriver for utarbeidelsen av handlingsplanen, og sammen med Tyskland, Storbritannia og Canada finansierer de halvparten av budsjettet, hvor Norge er den største donoren. Norge har vært involvert i to strategiske aktiviteter: et prosjekt for å styrke jobbmuligheter for jenter i Liberia og et prosjekt for å inkludere likestillingsdimensjonen i Doing Business-rapportene.¹³⁵ Statsbudsjettet for 2009 opplyser at man så langt «ser tegn til at handlingsplanen generer økt fokus på kvinne- og likestillingsspørsmål i generelle Verdensbankoperasjoner».¹³⁶

Et eksempel på et av handlingsplanens arbeidsområder er finansieringen av en studie om landregistrering for å formalisere kvinners rettigheter til land i Etiopia noe som ga tilførsel til en generell Verdensbankoperasjon. Statsbudsjettet for 2009

---

¹³⁰ Intervju pr e-post 04.08.2009

¹³¹ Verdensbanken 2009

¹³² Intervju pr e-post 13.08.2009

¹³³ Intervju Ingrid Glad, underdirektør i Utenriksdepartementets Bankseksjon (per e-post 04.08.2009)

¹³⁴ Verdensbankens nettsider: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTGENDER/0,,contentMDK:21104005~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:336868,00.html> (22.08.2009)

¹³⁵ Verdensbankens årlige «Doing Business»-rapport skal gi en mest mulig objektiv vurdering av kostnadene ved næringslivs reguleringer i 178 land, i følge Stortingsmelding 13 (2008-2009). Det gjelder faktorer som hvor lett det er å starte (og avvikle) en bedrift, hvor godt investeringer er beskyttet, hvor godt kontrakter blir opprettholdt og hvor åpent landet er for handel med utlandet.

¹³⁶ Stortingsproposisjon 1 (2008-2009) Statsbudsjettet 2009

konstaterer videre at handlingsplanen har generert «internasjonal oppmerksomhet om kvinnespørsmål innenfor økonomisektoren gjennom fokuset den fikk på Verdensbankens vårmøte 2007.»¹³⁷

I tilknytning til handlingsplanen lanserte Verdensbanken et nytt initiativ for unge jenter kalt Adolescence Girls Initiative (AGI) høsten 2008. Bidraget har som målsetting å gjøre overgangen fra skole til arbeidslivet enklere for jenter mellom 16 til 24 år. Virkemidler i prosessen er å hjelpe dem å ferdigstille utdannelsen sin og bygge egenskaper som er tilpasset etterspørselen i arbeidsmarkedet.¹³⁸

KRITIKK

Mangler ved strategien

Daglig leder i Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål (FOKUS,) Martha Skretteberg, mener Verdensbankens handlingsplan er en god måte å arbeide med likestilling på, men understreker likevel behovet for bedre implementering av handlingsplanen, grundigere analysearbeid, samt behovet for større forbindelser mellom det politiske arbeidet og bankens kjerneaktiviteter.¹³⁹

Det siste er et viktig poeng som støttes av norske myndigheter: den største utfordringen ved likestillingsarbeidet i Verdensbanken er å integrere kvinne- og likestillingsspørsmål i bankens generelle arbeid.¹⁴⁰

3.5 NORSK SIVILSAMFUNNS PÅVIRKNINGSKRAFT

Hvem jobber med kvinner og IFlene og hva mener de?

Til tross for at en rekke norske NGOer arbeider med likestilling og en rekke med internasjonale finansinstitusjoner, er det ingen som arbeider målrettet med begge deler. I paraplyorganisasjonen for kvinnespørsmål, FOKUS, anerkjennes det at makroøkonomisk politikk er av stor betydning for likestillingsarbeid i utviklingsland, men det virker som de ennå ikke har arbeidet konkret med IFler og likestilling. Koblingen mellom likestilling og Verdensbanken er også fraværende i organisasjoner som SLUG som har kompetanse på IFlene, men ikke likestillingsspørsmål. Kirkens Nødhjelp har kompetanse på både IFler og likestilling, men jobber ikke med likestilling opp mot Verdensbanken.

Daglig leder i FOKUS, Martha Skretteberg sier dette om koblingen mellom IFler og likestilling¹⁴¹:

«Mindre inntekter for myndigheter, kan bety mindre midler til sosiale utgifter, som har direkte konsekvenser for husholdningsbudsjetter, og en disproportjonal effekt for kvinner. Samsvaret mellom makroøkonomisk politikk og internasjonale utviklingsmål, deriblant mål om likestilling må styrkes (...). IFlene må bli flinkere til å stå til ansvar for kvinners «empowerment». Norges rolle her vil være å kreve resultater av Verdensbanken, ikke bare fra NGOene. Det er viktig at Norge støtter IFlene, men dette må ikke gå utover støtten og tilliten til NGOene.»

Gender Action ble etablert av tidligere Verdensbankøkonom, Elaine Zuckerman, og er ifølge egne nettsider den eneste organisasjonen som har dedikert sitt arbeid til likestilling og kvin-

¹³⁷ Stortingsproposisjon 1 (2008-2009) Statsbudsjettet 2009

¹³⁸ Verdensbankens nettsider:

¹³⁹ Intervju Martha Skretteberg, daglig leder i paraplyorganisasjonen for kvinnespørsmål, FOKUS (30.07.09)

¹⁴⁰ Stortingsproposisjon 1 (2008-2009) Statsbudsjettet 2009

¹⁴¹ Intervju Martha Skretteberg, daglig leder i paraplyorganisasjonen for kvinnespørsmål, FOKUS (30.07.09)

ners rettigheter i de internasjonale finansinstitusjonene. Gender Action jobber med å spore og analysere IFlenes investeringer og påvirke dem slik at de bruker ressurser på bemyndiggjøring av kvinner og i kampen mot brudd på kvinners rettigheter.¹⁴²

Under forhandlingene om påfylling av Verdensbankens utviklingsfond IDA, blir Verdensbankens politikk overfor de fattigste landene i stor grad utformet.¹⁴³ Dette vil derfor være en naturlig kanal for norsk sivilsamfunn å påvirke norsk likes-tillingspolitikk i Verdensbanken. I forkant av IDA-påfyllingsrundene vil norsk sivilsamfunn også kunne møte med norske politikere for å drive lobbyvirksomhet. At Norge frøs midlene til Verdensbanken i 2008 på grunn av fortsatt bruk av kondisjonalitet i Verdensbankens utlånsprogram, er et eksempel på bruk av påfyllingsrundene for å påvirke politisk – og på at norsk sivilsamfunn blir hørt av myndighetene.

I Utviklingsmeldinga og Statsbudsjettet blir norsk IFI-politikk i stor grad bestemt. Før disse blir utgitt har norsk sivilsamfunn mulighet til å møte representanter fra UD og for å prøve å påvirke innholdet. I etterkant av utgivelsen, er det Utenrikskomiteen på Stortinget som er aktuell å drive lobbyvirksomhet mot for å få dem til å kreve at punkter sløyfes, legges til, eller utdypes i meldinga. I forhold til Statsbudsjettet er det ikke store sjanser for å forandre det etter Regjeringen har lagt fram sitt forslag da det er flertallsregjering. Disse kanalene kan være nyttige verktøy for norsk sivilsamfunn for å få Norge til å kreve grundigere evaluering av likestillingsarbeidet på bakkenivå i Verdensbanken, men de har ikke blitt brukt i vesentlig grad. Mer om norsk sivilsamfunns påvirkningskanaler i kapittel 2.

3.6 NORGES PÅVIRKNINGSKRAFT I VERDENSBANKEN

Styret i Verdensbanken

Ingrid Glad fra UD's bankseksjon mener Verdensbankens styrer er en viktig formell kanal Norge kan påvirke bankens politikk igjennom. Her blir blant annet nye strategier for likestilling vedtatt og den nordiske instruks er alltid spesielt godt forberedt. «Gjennom nær kontakt med bankenes likestillingskoordinatorer blir vi også underhånden holdt orientert om de mest aktuelle problemene, og bruker informasjonen som innspill til årsmøtetaler eller i forbindelse med påfyllingsforhandlinger i fondene,» forteller Glad.¹⁴⁴

Norge er representert gjennom et styremedlem for en valgkrets som består av de fem nordiske og de tre baltiske landene. Alene bidrar Norge med 1 prosent av kapitalen i IDA og har dermed tilsvarende stemmevekt. I den nordisk-baltiske gruppen, som er Norges stemmekrets, er stemmeandelen 5,12 prosent i IDA.¹⁴⁵ Norge stiller altså sterkere hvis de norske forslagene får gjennomslag i gruppen. Direkte avstemming er imidlertid en sjelden prosedyre. Styrevervet går på rundgang mellom medlemmene av gruppen. I den nordisk-baltiske kretsen er det stor enighet om at

¹⁴² Gender Actions nettsider; www.genderaction.org 11.08.09

¹⁴³ Regjeringens nettsider; <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp/2008-2009/stprp-nr-1-2008-2009-14.html?id=530925> (01.10.2009)

¹⁴⁴ Intervju Ingrid Glad, underdirektør i Utenriksdepartementets Bankseksjon (per e-post 04.08.2009)
Verdensbankens nettsider: www.worldbank.org (24.11.2009)

likestilling er og skal være et prioritert tema i det nordisk-baltiske samarbeid med Verdensbanken.¹⁴⁶

Får Norge gjennomslag i Verdensbanken?

Ingrid Glad fra Bankseksjonen hevder at det viktigste norske bidraget antakelig har kommet gjennom «*diverse likestillingsfond, som i varierende grad har bidratt til forskning, opplæring og pilotprosjekter innen likestillingstemaet og i en viss grad til integrering av kjønnsdimensjonen i annen virksomhet i bankene*»¹⁴⁷. Et eksempel på et slikt fond er GENFUND hvor Norge er eneste donor.

Utenriksdepartementet hevder at handlingsplanen som Norge var en sentral utformer av, «Gender Equality as Smart Economics», genererer økt fokus på kvinne- og likestillings spørsmål i generelle Verdensbankoperasjoner.¹⁴⁸ Påstanden utdypes slik:

For eksempel har handlingsplanen finansiert en studie om landregistrering (som er viktig for å formalisere kvinners rettigheter til land) i Etiopia som ga direkte input til en generell Verdensbankoperasjon. Videre har handlingsplanen generert internasjonal oppmerksomhet om kvinnespørsmål innenfor økonomisektoren gjennom fokuset den fikk på Verdensbankens vårmøte 2007 og i kommunikeet fra G8 toppmøtet samme år.

Verdensbankøkonom Trine Lunde forteller at arbeidet med likestilling er forankret i likestillingsintegreringsstrategien til banken. Denne strategien brukes både på prosjektnivå, hvor man ønsker å nå kvinner på bakkenivå, og på policynivå: *Bankens metode for å fremme likestilling og kvinners rettigheter er å ansvarliggjøre de ansatte, slik at vårt arbeid er mottakelig for å oppfatte ulike behov, begrensninger og interesser til både menn og kvinner i såkalte «klient»-land.* Lunde forteller at for å støtte denne tilnærmingen har banken et team som består av utvalgte ansatte i regionen, på landkontorer og i nettverk, som skal ta spesielt ansvar for å promotere likestillingsintegrering og hjelpe kollegaer med implementering av strategiene.¹⁴⁹

Integrering av likestillingshensyn i all virksomhet står sentralt i dialogen Norge har med alle utviklingsbankene, og ble lagt som en premiss for de siste påfyllingsforhandlingene i Afrikabankens Utviklingsfond (ADF) og Det internasjonale fondet for jordbruksutvikling (IFAD). I tillegg var Norge en aktiv og sentral pådriver bak Verdensbankens utarbeidelse av handlingsplanen «Gender Equality as Smart Economics» som ble lansert i 2006.¹⁵⁰

Ingrid Glad fra Bankseksjonen forteller at fremdriftsrapporten for GAP etter to år viser at implementeringen er i godt gjenge, og man har en del positive foreløpige funn. Gjennom tre utlysninger av midler mottok 57 nye prosjekter støtte i 2008, av i alt 134 forslag. Aktivitetene var fordelt på 72 land. Glad opplyser at «*konkurransen*

¹⁴⁶ Intervju Tom Eriksen, Bankseksjonen i UD (11.09.09)

¹⁴⁷ Intervju Ingrid Glad, underdirektør i Utenriksdepartements Bankseksjon (per e-post 04.08.2009)

¹⁴⁸ Stortingsproposisjon 1 (2008-2009) Statsbudsjettet 2009

¹⁴⁹ Intervju Trine Lunde, økonom i Verdensbankens likestillingsprogram (e-post 13.08.09) Mer informasjon om dette i GAPs 2-årige fremdriftsrapport fra april 2009

¹⁵⁰ Intervju Ingrid Glad, underdirektør i Utenriksdepartements Bankseksjon (per e-post 04.08.2009)

om midlene stimulerer til nytt likestillingsarbeid, og utvider andelen av staben som arbeider med likestillingsspørsmål.» Hun kan videre informere om at GAP-midlene har mobilisert økende finansielle bidrag fra andre kilder til arbeidet for kvinners økonomiske selvstendighet. Norge bidro med 20 millioner kroner til handlingsplanen i 2008.¹⁵¹

Policy-nivå vs bakkenivå

Norges satsning gjennom handlingsplan og fond har i stor grad fokusert på policy-nivået, ved å rette tiltak mot likestillingsintegrering. Hvis det er en bevisst strategi fra Norges side å satse så sterkt på policy-nivå kan man konkludere med at Norge har lyktes i sitt arbeid. Men, som Ingrid Glad fra UD's Bankseksjon understreker: «Det arbeides mye på policy-nivå, men hvis det ikke når frem til bakkenivå må det jo anses som mislykket.»

Glad opplyser videre at UD av og til går inn med øremerkede midler når de opplever at Verdensbankens generelle aktivitet ikke når ut til kvinner. *Symposiet for kvinner i Sudan mai 2008 og tidligere kontakt med kvinner i Sudan har indikert at kvinner og deres organisasjoner ikke alltid opplever at de får tilgang til og drar nytte av flergiverfondene som Verdensbanken administrerer.*¹⁵²

I Sør-Sudan bidro Norge i 2008 med påtrykk og midler for å få opprettet en stilling som likestillingsrådgiver i sekretariatet for MDTF, altså tematiske flergiverfond. Mandatet er å sikre at kvinneorganisasjonene i det sivile samfunn får tilgang til midler fra flergiverfondet, samt at retningslinjene for administrasjon av fondet utformes på en kjønns sensitiv måte. Glad hevder også at pilotinitiativene under handlingsplanen er utformet slik at de direkte når kvinner (om enn ikke i så stor skala). Så langt har det vært vanskelig å måle graden av vellykkethet av Norges politikk, blant annet fordi man har manglet gode indikatorer og nødvendige base line studies. Utviklingsbankene er imidlertid i ferd med å identifisere indikatorer for å måle oppnådde resultater på bakkenivå.¹⁵³

KRITIKK

Mangel på evaluering

Martha Skretteberg, daglig leder i FOKUS understreker at den største utfordringen i Verdensbanken er at det finnes svært lite evaluering av arbeidet. «Det er et høyt aktivitetsnivå, men det er ikke en særlig helhetlig tilnærming til integrering av likestilling på tvers av alle sektorer i organisasjonen og på de ulike nivåene. Det er helt nødvendig at informasjon fra evaluering av ulike prosjekter kommer tilbake til donorland, og det er slik informasjon norske myndigheter må etterspørre.» Hun legger også til at en måte norske myndigheter kan bidra til økt informasjonsflyt på er å støtte NGOers deltagelse på prosjekter og konferanser.¹⁵⁴

¹⁵¹ Intervju Ingrid Glad, underdirektør i Utenriksdepartementets Bankseksjon (per e-post 04.08.2009)

¹⁵² *ibid.*

¹⁵³ *ibid.*

¹⁵⁴ Intervju Martha Skretteberg, daglig leder i paraplyorganisasjonen for kvinnespørsmål, FOKUS (30.07.09)

3.7 AVSLUTNING OG ANBEFALINGER

Dette kapitlet viser at satsning på likestilling og kvinners rettigheter er en sak Norge får gjennomslag for både innad i nordisk-baltisk gruppe, og gjennom fond og programmer. Slik har Norges fremming av likestilling fått ringvirkninger til andre deler av bankens arbeid. Målet om å integrere likestillingsbegrepet har gitt gode resultater. Det er likevel viktig å trekke frem at hovedsatsingen har ligget på prinsippet om likestillingsintegrering, og ikke i like stor grad på direkte resultater på bakkenivå. Det er tydelig at hvis banken skal jobbe med utvikling må de også integrere likestillingsbegrepet i prosjekter og strategier. Men det endelige målet må være konkrete resultater for kvinner på bakken.

Med en stor satsning på policy-arbeidet med likestilling i banken, ser rapportforfatterne en klar mangel på en organisasjon i Norge som arbeider direkte med å følge opp likestillingsarbeidet på policy-nivå. Hvordan rapporteres det fra programmer og fond? Hva slags ringvirkninger har prosjektene hatt? Hvilke resultater kan banken vise til, og hva er reaksjonene fra mottakerland? Norske mål går blant annet ut på at utviklingsassistanse skal bidra til å støtte kvinners rettigheter på alle områder. Her utspiller den evige debatten seg: forsvinner bakkeresultatene i alt policy-arbeidet? Og hvor er de norske vakhundene?

Anbefalinger

- Styrke samarbeidet mellom sivilsamfunn som jobber med likestilling og dem som jobber med IFI-spørsmål.
- Norsk sivilsamfunn bør styrke sin kompetanse på likestilling i Verdensbanken for å kunne formulere konkrete krav til norsk likestillingpolitikk i Verdensbanken. Et konkret krav fra Norge til banken kan være å forbedre evalueringen av likestillingsarbeidet på bakken.

*Demonstrasjon i Washington D.C.
mot IMF og Verdensbanken. Del
av «October Rebellion» i 2007.
Foto: Ben Schumin*

Kapittel 4: IMF, Afrikabanken og kondisjonalitet

4.1 INNLEDNING

Vi vil bruke kondisjonalitet i IMF og Den afrikanske utviklingsbanken som case i dette kapitlet. Valget kommer delvis av at dette er et tema norsk gjeldsbevegelse, med SLUG i spissen, har jobbet med konkret for å påvirke norske myndigheter. At dette er noe norske myndigheter etter hvert selv har blitt opptatt av, er den andre grunnen for valget.

Først gjennomgås kort hvordan kondisjonalitet forstås og aktuelle debatter om konseptet. Så gjøres det rede for hvilken rolle norsk sivilsamfunn har spilt i utformingen av norsk IMF-politikk. Da ser vi spesielt på Regjeringens holdning til IMF's langsiktige utlånsvindu PRGF, som eksempel på hvordan norsk politikk har forandret seg, og hvilken rolle sivilsamfunn har spilt. Videre evalueres norsk påvirkningskraft overfor fondet, og samsvaret mellom Norges offisielle politikk, og den kondisjonalitetspolitikken som føres i IMF.

Deretter presenteres noen av de ulike utlånsprogrammene til Afrikabanken, samt forholdet mellom Afrikabanken og Verdensbanken og IMF på policy nivå. Vi vil her se på om Afrikabanken stiller kondisjonaliteter som Norge i sin offisielle politikk ikke støtter.

4.2 KONDISJONALITET

Kondisjonalitet i internasjonal utvikling er en betingelse knyttet til lån, bistand eller gjeldsslette.¹⁵⁵ Om det er snakk om bilateral bistand eller lån vil det være donorlandet som stiller betingelsene. Er det snakk om finansiering gjennom IMF eller Verdensbanken, setter de betingelsene.

Kondisjonalitet er et kontroversielt emne innen utviklingspolitikk. På den ene siden er det mange donorland som har store vanskeligheter med å gi bistand uten å stille noen krav til mottakerlandene, ettersom de vil forsikre seg om at pengene kommer befolkningen til gode og ikke forsvinner i korrupsjon. På den andre siden har en rekke mottakerland hevdet at de betingelsene som stilles skiller seg fra nasjonale prioriteringer, og har vært direkte ødeleggende for landene. Selv om kravene kan være fornuftige, kan de også svekke eierskap og oppslutning.¹⁵⁶ I likhet med bistandsfinansierte enkeltprosjekter, vil også større reformprogrammer ha størst effekt dersom det er landet selv som har eierskapet til reformprosessen.¹⁵⁷

IMF og Verdensbanken begrunner behovet for kondisjonalitet med at hvis et land får godkjent et lån uten at krav stilles, vil ikke nødvendigvis låntakerlandet ha insentiv til å gå bort fra den politikken som skapte ubalanse i økonomien til å begynne med.¹⁵⁸ I rapporten Benedicte Bull m.fl skrev på oppdrag fra UD (se boks) defineres kondisjonalitet knyttet til lån eller bistand fra Verdensbanken og IMF som:

¹⁵⁵ SLUGs nettsider: www.slettgjelda.no/Tema/Kondisjonalitet

¹⁵⁶ Intervju Jarle Bergo, visedirektør i nordisk-baltisk gruppe (per e-post 04.11.09)

¹⁵⁷ NOU 1995: 5. Norsk sør-politikk for en verden i endring. Rapport fra Nord-Sør/Bistandskommisjonen

¹⁵⁸ Koeberle m. fl. 2005

Anvendelsen av spesifikke, forhåndsbestemte krav som direkte eller indirekte påvirker en donors avgjørelse om å godkjenne eller fortsette å finansiere lån eller bistand. (egen oversettelse)

Denne definisjonen er et godt utgangspunkt for å forså hva kondisjonalitet er, men den kan likevel være problematisk. Dette fordi IMF og Verdensbanken ofte ikke stiller eksplisitte krav, men gir politikk-anbefalinger uten noen alternative analyser. I en rapport fra den norske organisasjonen Forening for Internasjonale Vannstudier (FIVAS), *Down the Drain*, kommer det fram at Verdensbankens ensidige anbefalinger om private løsninger i vannsektoren gjennom det tematiske fondet PIAFF, førte til at land i større grad innførte private løsninger. Selv om disse anbefalingene ikke var direkte krav om privatisering ble resultatet det samme. Problemet er at Verdensbanken og IMF sitter på både den tekniske ekspertisen og de finansielle ressursene.

Verdensbanken og IMF ble kraftig kritisert på 1980- og 1990-tallet for å stille krav til mottakerlandene om privatisering og liberalisering for å få lån, bistand og/eller gjeldsslette. Flere sentrale representanter fra banken og fondet har innrømmet at kondisjonalitetene som var knyttet til lån i denne perioden virket mot sin hensikt.¹⁵⁹ Ved inngangen til 1990-tallet kom en ny bølge med kondisjonalitet inn i låne- og bistandspolitikken. Mens donorene på 1980-tallet hadde fokusert utelukkende på økonomi da de stilte krav, begynte de nå å stille visse krav til styresett.¹⁶⁰

Bull-rapporten om kondisjonalitet i Verdensbanken og IMF

Rapporten ble skrevet av Benedicte Bull fra Senter for Utvikling og Miljø (SUM), Alf Morten Jerve fra Christian Michelsen's institutt, og Erlend Sigvaldsen fra Nordic Consulting Group, på oppdrag fra Utenriksdepartementet. Målet med rapporten var å få undersøkt i hvilken grad Verdensbanken og IMF fortsatt presser myndigheter i mottakerland til å privatisere og liberalisere. I november 2006 ble rapporten lansert, med tittelen: *The World Bank's and the IMF's use of Conditionality to Encourage Privatization and Liberalization: Current Issues and Practices*. Rapporten konkluderer med at det både finnes tilfeller hvor IFlene fortsetter å gi råd om privatisering og liberalisering, men at det også finnes eksempler på endringer i praksis.

IMF og kondisjonalitet

Det er spesielt to typer kondisjonalitet som nevnes i forbindelse med IMF - strukturkondisjonalitet og kvantitativ kondisjonalitet. Strukturkondisjonalitet er kondisjonalitet som kan ha en direkte politisk karakter, som skattenivå, regulering av banker og varepriser, eller privatisering av statlig eide bedrifter.¹⁶¹ Kvantitativ kondisjonalitet handler om at land skal opprettholde makroøkonomisk stabilitet og budsjettbalanse, og hvor stor utenlandsk gjeld et land kan tåle.

Nå har pengefondet begynt å sette inflasjonsmål som krav til mottakerland. Kravet innebærer som regel at inflasjonen i et land ikke skal overstige 5-7 prosent. IMF

---

¹⁵⁹ Koeberle m.fl. 2005

¹⁶⁰ Les mer: www.slettgjelda.no/Tema/Kondisjonalitet/

¹⁶¹ Eurodads nettsider: www.eurodad.org/whatsnew/articles.aspx?id=3502 (4.11.2009)

argumenterer med at høyere inflasjon enn 10 prosent vil skade de fattigste fordi det vil føre til økte matvarepriser, drive vekk utenlandske investorer og på sikt hindre økonomisk vekst. IMF's argument er at landene må kutte i investeringer på kort og mellomlang sikt for så å kunne øke når de har oppnådd økonomisk vekst.¹⁶²

KRITIKK

IMF's inflasjonsmål hemmer utviklingsinvesteringer

IMF's inflasjonsmål er omstridt blant økonomer. Det argumenteres for at inflasjonen kan være høyere enn 10 prosent særlig i perioder med økonomisk vekst eller når utviklingsland har stort behov for å investere i helse- og sosial sektor. IMF's krav om inflasjonsmål på 5-7 prosent kritiseres av sivilsamfunnsgrupper for å ha de samme konsekvensene som fondets tidligere krav om å kutte i offentlige utgifter. Dette fordi tiltak som må til for å redusere inflasjon, som høyere rente, hindrer også offentlige investeringer. Landene må derfor foreta en avveining mellom utviklingsfremmende investeringer på den ene siden, og lav inflasjon på den andre. For eksempel i Zambia betyr den makroøkonomiske politikken IMF har pålagt landet at helsedepartementet ikke kan ansette flere folk, og hele 20 prosent av kommunene i landet står derfor uten leger.¹⁶³ Ugandas finansminister måtte i 2002 avslå et tilbud på 52 millioner dollar i bistand fra Global Fund to Fight AIDS, TB and Malaria fordi det var umulig å inkludere midlene i statsbudsjettet og samtidig innfri IMF's mål om å holde inflasjonen nede. Myndighetene ønsker å konfrontere pandemien, men kan ikke så lenge finanspolitikken er i en tvangstrøye.

Videre konkluderte den belgiske NGOen Helene De Beir Foundation i november 2009 med at det er nødvendig at IMF slutter å stille restriktive krav om inflasjonsmål til låntakerland om de skal få bruke bistandsressursene sine effektivt på livsviktige tjenester som helse.¹⁶⁴ Brorparten av bistandsdonorer involvert i helse har fullstendig oversett betydningen av IMF's restriktive politikk på det området.¹⁶⁵ Mens mange internasjonale donorer råder utviklingsland til å øke offentlig forbruk på helse, gjør de ingenting med IMF's låneprogram som blir godkjent av de samme donorlandene i IMF's styre. Rick Rowden fra Action Aid mener land som følger IMF's bane vil forbli i den onde sirkelen av lav vekst, høy arbeidsløshet og lavt forbruk. Jeffrey Sachs¹⁶⁶ hevder: Fattige land har ikke råd til å vente til de er rike før de kan investere i sin befolkning.¹⁶⁷

4.3 NORGES ARBEID MED KONDISJONALITET

Politikk

Før den rødgrønne Regjeringen kom til makten var norsk IMF-politikk ganske annerledes enn i dag. Forrige regjering var også opptatt av å bruke multilaterale organisasjoner, men de hadde et mer positivt syn på IMF's rolle i lavinntektsland.¹⁶⁸

¹⁶² Weisbrot m. fl. 2009

¹⁶³ Aftenposten 11.01.06. IMF hindrer tusenårsmålene. Av Christoffer Ringnes Klyve og Vegard Hole, Utviklingsfondet

¹⁶⁴ Eurodads nettsider: <http://www.eurodad.org/whatsnew/articles.aspx?id=3899> (6.11.09)

¹⁶⁵ Rowden 2009

¹⁶⁶ Jeffrey Sachs: tidligere IMF-evangelist i Russland og nå sjef for tusenårsmålene i FN. Blant annet forfatter av boka *The End of Poverty* (2005).

¹⁶⁷ Aftenposten 11.01.06. IMF hindrer tusenårsmålene. Av Christoffer Ringnes Klyve og Vegard Hole, Utviklingsfondet

¹⁶⁸ Intervju Halvor Hvideberg, avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet (29.10.09)

Med den nye regjeringen har det blitt stilt strengere krav til hva multilaterale institusjoner skal stå for. Det legges større vekt på en mer kritisk holdning til vilkår for lån og det er mer fokus på sterkere innflytelse for andre land enn de tradisjonelle industrilandene.¹⁶⁹ Videre er det nå bred aksept i Stortinget for at IMF's rolle i lavinntektsland bør begrenses.¹⁷⁰

Kondisjonalitet har særlig fått et større politisk fokus etter at det i Soria Moria-erklæringen fra 2005 ble tatt inn en formulering om at norsk bistand skal ikke gå til programmer som stiller krav til liberalisering og privatisering.¹⁷¹ Senere er det blitt klarlagt at dette ikke gjelder når tiltaket har rot i et ønske fra landet selv.¹⁷² Denne setningen er radikal i internasjonal sammenheng, og vakte derfor oppsikt internasjonalt.¹⁷³ Setningen har siden jevnlig blitt referert til i den årlige Kredittmeldinga og blitt drøftet i Finanskomiteen.¹⁷⁴

Heikki Holmås, tidligere finanspolitisk talsmann for SV, hevder Arbeiderpartiet har blitt opptatt av kondisjonalitet nettopp fordi den setningen kom inn i Soria Moria.¹⁷⁵ Punktet har blitt gjentatt i oppfølgeren Soria Moria II. I Utviklingsmeldinga (St. meld. 13 2008-2009) krever Regjeringen videre at IMF må konsentrere seg om sine kjerneoppgaver og at reformer som kan styrke IMF sin legitimitet og effektivitet blir gjennomført.¹⁷⁶

Videre har Stortingets Finanskomiteé bedt Regjeringen arbeide for at IMF gradvis skal trekke seg ut av langsiktig utviklingsfinansiering og overlate dette til Verdensbanken og FN-organer.¹⁷⁷ I Innst. S. nr 359 (2008-2009) kreves:

Flertallet viser til at det i forbindelse med vurderingen av etableringen av nye stabiliseringsinstrumenter skal stilles krav om begrensninger i bruk av strukturkondisjonalitet, som privatisering og konkurranseutsetting, i tråd med rapporten om bruken av lånevilkår fra Det uavhengige evalueringsskontoret ved IMF (IEO). Flertallet vil understreke viktigheten av at IMF gir lavinntektslandene makroøkonomisk handlingsrom til å føre motkonjunkturpolitikk. Flertallet peker på viktigheten av at nye lån ikke bidrar til nye gjeldskriser for lavinntektsland. Flertallet mener derfor det er viktig at det fremmes krav om at kortsiktige fleksible finansieringsordninger kommer i form av subsidierte lån.

---

¹⁶⁹ Intervju Hans Olav Syversen, KrF-politiker og tidligere medlem av Finanskomiteen på Stortinget (2005-2009) (per e-post 09.11.09)

¹⁷⁰ Intervju Øygunn Brynildsen, styreleder for Slett U-landsgjelda, (02.11.09)

¹⁷¹ Syversen 9.11, Kobbeltvedt 23.10, Brynildsen 2.11, Holmås 29.10, Stensnes 30.10, Bergo 4.11

¹⁷² Regjeringens nettsider: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/andre/brev/brev_til_stortinget/2006/statsbudsjettet-2007-svar-pa-sporsmal-fr.html?id=429604 (16.12.2009)

¹⁷³ Intervju med Halvor Hvideberg, avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet (29.10.09)

¹⁷⁴ Intervju Jarle Bergo, visedirektør i nordisk-baltisk gruppe (per e-post 04.11.09)

¹⁷⁵ Intervju Heikki Holmås, tidligere finanspolitisk talsmann for SV (28.10.09)

¹⁷⁶ Stortingsmelding 13 (2008-2009): Klima, konflikt og kapital - Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom

¹⁷⁷ Innst. S. nr. 227 (2006-2007) Innstilling fra finanskomiteen om Kredittmeldinga 2006

I tråd med dette fastslås det i Kredittmeldinga 2008 at om Norge igjen skal bidra til finansiering av PRGF-ordningen på bakgrunn av den pågående finanskrisen, vil det være et krav fra norsk side at IMF gjennomfører en endring i bruken av kondisjonalitet. Denne politikken står i skarp kontrast til den forrige regjeringens politikk. I Stortingsmelding 35 (2003–2004) – Felles kamp mot fattigdom: En helhetlig utviklingspolitikk, gir Utenriksdepartementet sin støtte til PRGF-ordningen. I meldinga refereres det til et tilfelle da Zambia kom «ut av kurs» i forhold til avtalene med IMF, og dermed ødela mulighetene til å oppnå full HIPC-gjeldsslette¹⁷⁸ i løpet av 2003. Norge satte som krav for å kunne gi budsjettstøtte til Zambia at landet måtte komme til enighet med IMF om et nytt PRGF-lån.

Poverty reduction growth facility (PRGF)

Det langsiktige utlånsvinduet under IMF, PRGF, subsidierer lån til utviklingsland. Målet er at det skal bidra til økt økonomisk vekst og redusert fattigdom. Det stilles imidlertid krav om begrenset budsjettunderskudd og inflasjonsmål. PRGF har blitt kritisert for å være direkte ødeleggende for utviklingsland og for å begrense låntakerlandenes mulighet for selvbestemmelse.¹⁷⁹

Handling

Regjeringen har satt en rekke handlinger bak ordene i regjeringsplattformen. For eksempel i 2007, på bakgrunn av funnene om kondisjonalitet i Bull-rapporten¹⁸⁰, besluttet de å ikke øke støtten til Verdensbankens utviklingsfond (IDA). Det samme året besluttet norske myndigheter at de skulle trekke støtten til et tematisk fond i Verdensbanken, PIAFF, på bakgrunn av rapporten fra FIVAS¹⁸¹. Begrunnelsen i begge tilfellene var setningen i Soria Moria-erklæringen om at norsk bistand ikke skal gå til privatisering og liberalisering. I forhold til kondisjonalitet og IMF har det også blitt gjort en del.

Regjeringen begynte arbeidet med IMF-politikk med en såkalt langreise til Washington D.C. som hadde litt samme form som en studietur.¹⁸² Videre, holdt Finansdepartementet i samarbeid med UD en kondisjonalitetskonferanse i november 2006. I begynnelsen av 2008 arrangerte departementene igjen et slikt seminar, men den gangen var det en rapport om strukturkondisjonalitet fra IMF's uavhengige evalueringskontor IEO som ble diskutert. Da tok daværende finansminister Kristin Halvorsen til ordet for at IMF totalt skulle avslutte praksisen med strukturkondisjonalitet¹⁸³. Finansdepartementet tok initiativ til et offentlig møte i Oslo med IEO, IMF og sivilt samfunn hvor finansminister Kristin Halvorsen og statssekretær Roger Schjerva i sine innlegg ga uttrykk for at norske myndigheter ville se en begrensning i bruken av strukturkondisjonalitet.¹⁸⁴ *Dette er sterke signal fra norsk regjering om at de er*

¹⁷⁸ Gjeldssletteinitiativ for gjeldstyngede fattige land. Les mer: slettgjelda.no/Tema/Gjeldssletteinitiativer

¹⁷⁹ Bretton Woods Project 2009. Rebranding hides little change for IMF lending: www.brettonwoodsproject.org/art-565313

¹⁸⁰ Bull, Jerve & Sigvaldsen (2006) på oppdrag av Utenriksdepartementet. Målet med rapporten var å få undersøkt i hvilken grad Verdensbanken og IMF fortsatt presser myndighetene til å privatisere og liberalisere.

¹⁸¹ En rapport av Cann & Jones (FIVAS & World Development Movement), Down the Drain, utforsker Verdensbankens ensidige anbefalinger om private løsninger i vannsektoren gjennom det tematisk fondet PIAFF

¹⁸² Intervju Heikki Holmås, tidligere finanspolitisk talsmann for SV (28.10.09)

¹⁸³ Rorgs nettsider: <http://www.rorg.no/Artikler/1215.html>. (12.10.09)

¹⁸⁴ Intervju Jostein Hole Kobbeltvedt, politisk rådgiver for Kirkens Nødhjelp (23.10.09)

*kritiske til IMF's kondisjonaliteter, sier politisk rådgiver for Kirkens Nødhjelp Jostein Hole Kobbeltvedt.*¹⁸⁵

Daværende finansminister Kristin Halvorsen ga støtte til fondets fornyede rolle i kjølvannet av finanskrisen.¹⁸⁶ Etter et forslag fra Norges Bank sendte finansministeren brev til administrerende direktør i IMF i forkant av G20-møtene i London i april 2009.¹⁸⁷ I brevet ble tilbudet om et lån på 30 milliarder kroner lagt fram, gitt Stortingets samtykke. Ingen betingelser om reform av IMF ble stilt i forbindelse med lånet.

IMFs langsiktige utlåsvindu: PRGF

I løpet av forhandlingene om de 30 milliardene våren 2009 reiste IMF også spørsmålet om Norge eventuelt kunne skyte inn midler i IMF's PRGF.¹⁸⁸ Regjeringen valgte å ikke støtte IMF med PRGF-midler, og i forbindelse med dette sa Holmås: Vi har hele tiden, med basis i Soria Moria-erklæringen, vært kritiske til pengefondets utviklingspolitikk fordi den stiller krav om privatisering og liberalisering som betingelser for subsidierte lån.¹⁸⁹ Dermed konkretiserte Kredittmeldinga 2008 seg direkte i handling.

Den nordisk-baltiske valgkretsen har også lenge vært kritisk til at IMF's utlån til lavinntektsland har fått en langvarig karakter.¹⁹⁰ Norges Bank og Finansdepartementet har tatt spørsmålet om IMF's rolle i langsiktig utviklingsfinansiering opp til drøfting i den kretsen flere ganger, blant annet da IMF's generelle rolle i lavinntektsland ble diskutert i juni 2008. Norge har også tatt til orde for at IMF må utforme krav til mottakerland på egne premisser, og ikke som følge av donorønske.

4.4 NORSK SIVLSAMFUNNS PÅVIRKNINGSKRAFT

Hvem er norsk sivilsamfunn og hva mener de?

Hovedaktørene i norsk sivilsamfunn som har jobbet med norsk kondisjonalitetspolitikk i forhold til IMF har vært SLUG, Kirkens Nødhjelp, ForUM og Changemaker. Utdanningsforbundet har også vært involvert, og noen andre ForUM-medlemmer. Argumentene fra de fleste norske sivilsamfunnsorganisasjoner har ikke vært for eller mot privatisering i seg selv, men mangelen på demokrati og deltagelse rundt politiske prosesser på et nasjonalt og internasjonalt nivå. At utviklingsland skal ha mulighet til å føre den utviklingspolitikk de vil, særlig motkonjunkturpolitikk i krisetider, har vært et sentralt argument.

Påvirket politikerne

KrF-politiker og tidligere medlem av Finanskomiteen på Stortinget (2005-2009)

¹⁸⁵ Kobbeltvedt henviser blant annet til konferansen som ble avholdt i regi av Finansdepartementet i januar 2008, hvor temaet var IMF's bruk av strukturkondisjonaliteter.

¹⁸⁶ Rorgs nettsider: www.rorg.no/Artikler/1215.html. 12.10.09

¹⁸⁶ Innst. S. nr. 359 (2008–2009) Innstilling fra finanskomiteen om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Norges Bank og Det internasjonale valutafondet (IMF) om å stille nye lånemidler til disposisjon for IMF's generelle låneordninger

¹⁸⁸ Stortingsproposisjon nr 81 (2008-2009) Om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Norges Bank og Det internasjonale valutafondet (IMF) om å stille nye lånemidler til disposisjon for IMF's generelle låneordninger

¹⁸⁹ Morgenbladet 29.5.2009

¹⁹⁰ Stortingsmelding 31 (2008-2009): Kredittmeldinga 2008. Kap. 6 Verksemda til Det internasjonale valutafondet

Hans Olav Syversen mener norsk sivilsamfunn har påvirket Stortingets Finanskomité til å bli mer opperksomme på kondisjonalitetsproblematikk, i tillegg til å innta en mer kritisk holdning.¹⁹¹ I følge avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet Halvor Hvideberg, har sivilsamfunn også påvirket Finansdepartementets interesse for kondisjonalitetsdebatten.¹⁹² Han mener sivilsamfunns bidrag med informasjon og meninger har vært nyttig i den sammenheng. Et konkret eksempel på dette er at Regjeringen inviterte blant annet SLUG og Kirkens Nødhjelp på besøk i forkant av langreisa de tok til D.C.¹⁹³

Det er ikke til å stikke under en stol at SV har vært viktig for å gjøre Regjeringen mer progressiv på IMF-politikk. Men ifølge SVerne Heikki Holmås og Ågot Valle, spilte sivilsamfunnets innspill og utfordringer en viktig rolle da Soria Moria-I ble utarbeidet. Ifølge Valle gjorde sivilsamfunnsinnspillene at SV *klarte å få gjennom krav vi ikke hadde klart med bare 8,8 prosent av stemmene med oss*¹⁹⁴.

Nær kontakt med de rødgrønne

Ifølge politisk rådgiver i Kirkens Nødhjelp Jostein Hole Kobbeltvedt, har sivilsamfunn hatt mulighet til å ha mye mer kontakt med Regjeringen angående IMF-spørsmål nå med rødgrønn regjering, enn noen gang tidligere.¹⁹⁵ I løpet av det første året med rødgrønn regjering var sivilsamfunn svært opptatt av at Norge skulle sette fokus på kondisjonalitet. Denne oppmerksomheten bidro til at Regjeringen bestemte seg for blant annet å bestille kondisjonalitetsstudien og arrangere kondisjonalitetskonferanser.

Initiativet til den første kondisjonalitetskonferansen som ble arrangert i regi av norsk UD og Finansdepartementet, kom faktisk fra den britiske NGOen Oxfam, som foreslo en slik konferanse på våren i 2006.¹⁹⁶ På konferansen fikk forskere og sivilsamfunnsrepresentanter både fra land i Sør, Storbritannia og fra Norge, sitte i panelet.

Kunnskap får gjennomslag

Ifølge Holmås er det viktig at sivilsamfunn har sterk kunnskap, og ikke bare engasjement, og at det er nyttig da sivilsamfunn viser til klare alternativ.¹⁹⁷ Han hevder de vanligvis tar til seg det som er umiddelbart operasjonaliserbart. Også Syversen er av samme oppfatning, og mener den beste måten sivilsamfunn kan påvirke Stortingets finanskomité på er å ha solid faglig oppbacking til de argumentene som de ønsker å fremme.¹⁹⁸ Videre mener Holmås at SV-ere har mer tillitt til SLUG og Kirkens Nødhjelps vurdering om politikere har gjort en god jobb på internasjonal politikk, enn en annen SV-politikers.

¹⁹¹ Intervju per e-post 09.11.09

¹⁹² Intervju 29.10.09

¹⁹³ Intervju Heikki Holmås, tidligere finanspolitisk talsmann for SV (28.10.09)

¹⁹⁴ Intervju Ågot Valle, tidligere Stortingsrepresentant for SV (per e-post 17.11.09)

¹⁹⁵ Intervju 23.10.09

¹⁹⁶ Regjeringens nettsider: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/utviklingsministeren/2006/welcome-speech-at-the-oslo-conference-on.html?id=436990 (1.12.2009)

¹⁹⁷ Intervju Heikki Holmås, tidligere finanspolitisk talsmann for SV (28.10.09)

¹⁹⁸ Intervju Hans Olav Syversen, KrF-politiker og tidligere medlem av Finanskomiteen på Stortinget (2005-2009) (per e-post 09.11.09)

Holmås karakteriserer dialogen mellom sivilsamfunn og Stortinget som viktig.¹⁹⁹ Han gir videre tips om at politikere ser på det som viktig at sivilsamfunn gir ros for den politikken de velger å føre, for så å benytte neste anledning til å kritisere. Det gir politikere trygghet om at de har gjort noe bra. Man speiler seg selv i det andre sier om en, sier Holmås. Likevel er det ikke slik at Regjeringen gjør alt sivilsamfunn krever, ettersom partiene også har egne prioriteringer.

PRGF

Norsk sivilsamfunn reagerte på at Norge gjorde hele 30 milliarder tilgjengelig for IMF uten å stille noen betingelser.²⁰⁰ Selv i USA har 33 kongressmedlemmer formulert krav de mener USA bør stille til IMF, blant annet for å sikre at de land som mottar lån fra IMF skal ha mulighet for å sikre helse- og utdanningstjenester samt sosial trygghet for befolkningen sin. Men norske politikere stiller altså ingen slike betingelser. Dette ville vært en gylden mulighet for Norge å stille krav om reform før de gjorde milliardbeløpet tilgjengelig, hevdet norsk sivilsamfunn.²⁰¹ Sivilsamfunnets kritikk kom fram i blant annet Morgenbladet og Dagsrevyen. Som et resultat av disse oppslagene tok Finansdepartementet initiativ til et møte med sivilsamfunn. Sivilsamfunn hadde møter med både Regjering og Storting i mars/april. I følge styreleder i SLUG Øygunn Brynildsen var Finansdepartementets avgjørelse om å ikke bidra med midler til PRGF, selv om IMF ba om det, et tydelig resultat av sivilsamfunns påvirkningskraft.

Holmås underbygget Brynildsens påstand da han fortalte at om sivilsamfunn hadde sagt *bruk pengene*, ville det vært større sannsynlighet for at Regjeringen ville gjøre nettopp dette.²⁰² *Det var viktig for meg at sivilsamfunn sa at vi måtte kanalisere midlene gjennom andre mekanismer*, sier Heikki Holmås og mener videre at sivilsamfunn spiller en viktig konsultasjonsrolle. Også Bernt Sverre Mehammer (SV) i Finansdepartementet peker på frivillige organisasjoners råd som viktig for Norges beslutning om å si nei til å støtte PRGF-ordningen.²⁰³ Videre hevdet han at Regjeringen ville bruke sin påvirkningskraft i IMF for at en ny ordning med kortsiktige lånemidler og subsidiert rente til lavinntektsland med betalingsbalanseproblemer, i tråd med råd fra norske frivillige organisasjoner.

4.5 NORGES PÅVIRKNINGSKRAFT I IMF

Norges stemme i IMF

I følge St.prp. nr 81 (2008-2009) markerte det norske tilbudet om et lån på 30 milliarder Norge positivt, og viste overfor IMF at Norge legger vekt på de multilaterale institusjonenes rolle i arbeidet med å dempe problemene som følger av finanskrisen. Det hevdes videre i Stortingsproposisjonen at dette bidrar til å styrke Norges innflytelse i IMF, noe også daværende finansminister Kristin Halvorsen bekreftet i Klassekampen (30.5.2009).

I følge visedirektør i nordisk-baltisk gruppe Jarle Bergo, har Norge de siste årene skilt seg ut særlig på to områder: Når det gjelder privatiserings- og liberaliserings-

¹⁹⁹ Intervju Heikki Holmås, tidligere finanspolitisk talsmann for SV (28.10.09)

²⁰⁰ Klassekampen 30.5.2009

²⁰¹ Intervju Øygunn Brynildsen, styreleder for Slett U-landsgjelda, (02.11.09)

²⁰² Intervju Heikki Holmås, tidligere finanspolitisk talsmann for SV (28.10.09)

²⁰³ Klassekampen 30.5.2009

kondisjonalitet og i synet på langsiktig finansiering av betalingsbalanseproblemer i lavinntektsland.²⁰⁴ Her har de øvrige landene i hovedsak en annen oppfatning. Dette sier Bergo om Norges innflyttelse i valgkretsen:

(...) som ett av åtte land, med en stemmevekt på noe under en fjerdedel, kan en neppe vente at Norge skal kunne tvinge sin oppfatning igjennom når en ikke har maktet å overbevise de andre om at synspunktet er riktig.

Ifølge Bergo bestemmes muligheten for gjennomslag for Norges syn av en kombinasjon av hvor god vår argumentasjon er, og hvilken stemmevekt vi kan legge bak den. I saker som går på lavinntektsland mener han at Norges påvirkningskraft kan være høyere enn stemmeandelen skulle tilsi i og med at de nordiske land er viktige aktører innen bistandsområdet.

I drøftingene av IMF's uavhengige evalueringskontors (IEO) rapport om strukturkondisjonalitet i styret i desember 2007, ønsket Norge at det skulle eksplisitt sies at en verdsatte den reduksjon i krav til privatisering og liberalisering som hadde funnet sted.²⁰⁵ Dette ville ikke de andre landene i valgkretsen støtte, fordi de synes det var unaturlig å spesifisere hvilke krav det var viktigst å kutte i. Alle støttet imidlertid en sterkere fokusering av kondisjonaliteten på områder hvor IMF har kjernekompetanse og at antall krav burde reduseres betydelig, synspunkter Norge har gått i bresjen for. Norge har også fått valgkretsen med på å be om at IMF vurderer hensiktsmessigheten av finansiering av langsiktige betalingsbalanseproblemer. I tillegg er valgkretsen enige om betydningen av politisk handlingsrom og at langvarig bruk av IMF's finansieringsordninger er uheldig.²⁰⁶

Da Norge foreslo at PRGF skulle legges ned, noe de gjorde i forbindelse med omleggingen i vår, var ikke valgkretsen enig.²⁰⁷ Videre har det ikke vært flertall i fondets styre for å endre PRGF i tråd med Norges ønsker til tross for at enkelte land, som USA og Tyskland, har vært inne på tilsvarende tanker. Brukerne av PRGF-ordningen i styret gir ofte uttrykk for en positiv vurdering av ordningen.

I fondet har man merket seg at Norge, i motsetning til tidligere, ikke ønsker å bidra med støtte til PRGF-lignende ordninger.²⁰⁸ Norge argumenterte i valgkretsen for at det skulle være mulig å øremerke bidrag til de ulike ordningene og fikk gjennomslag for dette selv om det ikke lå i det opprinnelige forslaget. Nordisk-baltisk valgkrets argumenterte for dette i styret, og ifølge Bergo ble vårt syn tillagt betydelig vekt fordi vi er en betydelig bidragsyter. Dermed er det nå mulig for Norge og andre land å øremerke sine bidrag til de ordninger en særlig ønsker å prioritere.

²⁰⁴ Intervju Jarle Bergo, visedirektør i nordisk-baltisk gruppe (per e-post 04.11.09)

²⁰⁵ *ibid.*

²⁰⁶ Intervju med Halvor Hvideberg, avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet (29.10.09)

²⁰⁷ Intervju Jarle Bergo, visedirektør i nordisk-baltisk gruppe (per e-post 04.11.09)

²⁰⁸ *ibid.*

Likevel ser norske myndigheter at det hadde liten effekt at Norge ikke bidro med midler til PRGF.²⁰⁹ Ettersom det var få som argumenterte for øremerking av bidrag, er det sannsynligvis også få som vil benytte seg av ordningen. Avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet Halvor Hvideberg mener Norges arbeid med IMF-politikk er lite synlig utad, ettersom alt kanaliseres gjennom valgkretsen. Videre er lite av Soria Moria reflektert i dokumenter publisert av nordisk-baltisk gruppe. Politisk rådgiver for Kirkens Nødhjelp Jostein Hole Kobbeltvedt mener imidlertid at Norge kunne hatt mer innflytelse enn det de har hatt til nå.²¹⁰ Han mener det delvis handler om at Norge ikke klarer å påvirke andre land.

Er det samsvar mellom norsk IMF-politikk og IMF's politikk?

Avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet Halvor Hvideberg hevder det har vært en positiv utvikling i IMF sett med norske øyne.²¹¹ Ifølge Kredittmeldinga (2008-2009) er reformen av kondisjonalitet i IMF i tråd med mål som Norge har jobba med i lengre tid. Visedirektør i nordisk-baltisk gruppe Jarle Bergo karakteriserer også endringene som store, og hevder de ikke i uvesentlig grad har kommet norske interesser i møte.²¹² Her vil vi sammenligne norske standpunkt på kondisjonalitet og IMF med forskning som har blitt gjort på IMF's rolle i lavinntektsland, for å undersøke om det er samsvar.

Kondisjonalitet i de nye utlånsordningene

I sammenheng med omlegging av låneordningene, vedtok styret i IMF også endringer i kondisjonalitet som knyttes til de ulike lånene. De viktigste endringene, er ifølge *Kredittmeldinga* (2008-2009) som følger:

- Land vil få tilgang på utlånsvinduet Flexible Credit Line uten tradisjonell kondisjonalitet. Istedet må land kvalifisere seg ved å demonstrere solid makroøkonomisk styring som en forhåndsbetingelse. Fondet vil dermed gå bort i fra å stille økonomiske betingelser som et land må oppfylle *underveis* i sitt IMF-program for at gjenstående deler av lånet skal bli utbetalt.
- IMF vil gå over til en mer helhetlig og skjønnsmessig vurdering av status for låneprogrammet. Fondet vil fortsette å stille krav om strukturelle endringer, men en samlet vurdering av hvordan et land følger IMF-program vil bli foretatt, uten at landet trenger å be om fritak hvis det ikke møter bestemte betingelser innen en bestemt dato. Land kan dermed ikke like lett bli erklært «off track» i et IMF-program, noe som tidligere har gjort det vanskelig for land å få lån og bistand, også fra andre aktører.

Kvantitativ kondisjonalitet forblir uendret.

²⁰⁹ Intervju med direktør for økonomiavdelingen i Finansdepartementet Halvor Hvideberg 29.10.09

²¹⁰ Intervju Jostein Hole Kobbeltvedt, politisk rådgiver for Kirkens Nødhjelp (23.10.09)

²¹¹ Intervju med Halvor Hvideberg, avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet (29.10.09)

²¹² Intervju Jarle Bergo, visedirektør i nordisk-baltisk gruppe (per e-post 04.11.09)

Langsiktig utviklingsfinansiering

For det første ønsket Regjeringen at lavinntektsland skulle ha et alternativ til PRGF dersom de trenger kortsiktig betalingsbalansestøtte. Omleggingen av låneordningene for lavinntektslandene innebar innføring av en ordning for kortsiktig, subsidiert betalingsbalansestøtte gjennom Standby Credit Facility (SCF). Dette er i tråd med hva Norge har ønsket.²¹³ Medlemslandene har imidlertid valgt å også videreføre en ordning for mer langsiktig betalingsbalansestøtte gjennom Extended Credit Facility (ECF), som er PRGFs etterfølger. Der har altså Norge ikke fått gjennomslag.

Ifølge en rapport skrevet av flere sivilsamfunnsorganisasjoner som arbeider med IFIer, har forandringene i IMF's utlånsprogram til lavinntektsland mest av alt vært en omdøpingsprosess.²¹⁴ Vise-ED i nordisk-baltisk gruppe i IMF Jarle Berge, bekrefter at ECF i stor grad er en viderføring av PRGF. Lavinntektsland har, som alle medlemsland, tilgang på Stand By Arrangement (SBA), men da uten at renten blir subsidiert. Et eksempel fra Mongolia der IMF ga lån gjennom SBA-ordningen og ga myndighetene råd om å avskaffe universell barnetrygd, tyder på at kondisjonalitet som blir stilt i de nye utlånsvinduene kan ligne på typiske PRGF-krav (se boks).

IMF's råd om sosial velferdsreform gjennom SBA (eksempel fra Mongolia)

Det europeiske gjeldsnettverket Eurodad peker på Mongolia som et konkret eksempel på at IMF fortsatt krever redusert offentlig forbruk i det de selv kaller råd for sosial velferdsreform. Målet med dette er ifølge avtalen å spare penger og beskytte de fattige gjennom mer målrettet forbruk (egen oversettelse).²¹⁵ IMF har i den sammenheng rådet mongolske myndigheter til å eliminere universal barnetrygd. Eksisterende velferdsprogrammer har vist seg å være et viktig element i å klare å takle krisetider i et land. Derfor har mongolske myndigheter nektet å avskaffe universell barnetrygd, og den foreslåtte reformen er utsatt.²¹⁶

Strukturkondisjonalitet

I IEOs rapport på strukturkondisjonalitet fra 2007 kommer det fram at strukturkondisjonaliteter per program/år har forblitt rundt 17, når man sammenligner med perioden før og etter innføringen av initiativet for å strømlinjeforme²¹⁷ kondisjonalitet i 2002.²¹⁸ Selv om flere ED'er i IMF-styret setter spørsmålsteget ved antallet kondisjonaliteter knyttet til IMF-lån, fortsetter donor-EDene å insistere på at det skal stilles mange krav. Dette er et viktig poeng som illustrerer hvordan IMF's begrensede mulighet for reform i stor grad er knyttet til interessene til de mektigste medlemmene av styret. Reform av IMF krever dermed også forandringer i styrestrukturen.

Antallet kondisjonaliteter bør imidlertid ikke være det eneste målet, ettersom man kan hope opp flere krav til å få de til å se ut som færre.²¹⁹ Dessuten er ikke antallet

²¹³ Intervju Jarle Berge, visedirektør i nordisk-baltisk gruppe (per e-post 04.11.09)

²¹⁴ Eurodad m. fl. 2009

²¹⁵ IMF 2009

²¹⁶ Eurodads nettsider; <http://www.eurodad.org/whatsnew/articles.aspx?id=3913> (21.11.09)

²¹⁷ Strømlinjeforming av kondisjonalitet skal gjøre at man ikke får for mange kondisjonaliteter, og at den kondisjonaliteten som finnes er fokusert på policy-områder som oppfattes som kritiske for å oppnå målene i IMF-programmene

²¹⁸ IEO 2007.

²¹⁹ Intervju Øygunn Brynildsen, styreleder for Slett U-landsgjelda, (02.11.09)

det eneste interessante, men også det strukturelle innholdet. Alt i alt viser funnene fra IEO-rapporten at fondet fortsetter å utøve betydelig innvirkning på policy-formulering i mange utviklingsland. Videre viser rapporten at kun halvparten av strukturkondisjonalitetene ble oppfylt i tide og at oppfyllelse av krav og effektivitet var generelt høyere i de sektorene hvor IMF har høy kompetanse, som forvaltning av skatt.²²⁰ Færre krav ble oppfylt og effektiviteten var lavere i sektorer utenfor IMF's kjernekunnskap, som privatisering og reform av offentlig sektor.

Politisk handlingsrom og motkonjunkturpolitikk

Hva er motkonjunkturpolitikk?

Staten driver motkonjunkturpolitikk når den går aktivt inn i økonomien for å motvirke store konjunktursvingninger. Viser økonomien tegn til stagnasjon, bidrar staten med økonomiske tiltak for å holde aktiviteten i økonomien oppe. Tiltak kan være lavere renter, skatt, økte offentlige overføringer, trygdeordninger osv. I motsatt fall vil staten trekke tilbake penger i en økonomi som går for godt gjennom trangere offentlige budsjetter, høyere rente og høyere avgifter på privat forbruk. Dette kalles også Keynesianisme.

Det høye antallet kondisjonaliteter i IMF's utlånsprogram har blitt kritisert for å være en innskrenkelse av nasjonale prosesser for politikktutforming og ødeleggende for samfunnets eierskap.²²¹ Et av hovedfunnene i IEOs rapport på strukturkondisjonalitet er at det har vært press fra donorer og andre for at fondet skulle inkludere strukturkondisjonaliteter i programmene sine. I noen tilfeller hadde eksterne donorer bedt om at spesifikke kondisjonaliteter ble knyttet til lånene for at de skulle kunne oppnå sine nasjonale policy mål. Dette strider mot norsk politikk da det uttrykkes i Kredittmeldinga 2008 at IMF's krav ikke bør utformes som følge av donor-ønsker.

Finanskomiteen uttrykker at de ønsker at IMF skal tillate utviklingsland politisk handlingsrom og rett til å føre motkonjunkturpolitikk i Innst. S. nr 359 (2008-2009). Det kunne virke som IMF-leder Strauss-Kahn ga frisk pust til institusjonen i kjølvannet av finanskrisen og tenkte i tråd med norsk politikk da han uttalte at å stimulere økonomien ved økt offentlig forbruk var bra selv om det betydde høyere budsjettunderskudd.²²² Det har imidlertid vist seg at han bare mente dette for rike land. For utviklingsland hadde han en tradisjonell oppskrift på lav inflasjon, lavt budsjettunderskudd, lavt offentlig forbruk, mindre låneopptak og kutt i subsidier. IMF rådet altså USA og Europa til å føre motsyklisk politikk, men lot ikke utviklingsland gjøre det samme. Weisbrot m.fl. (2009) peker på at denne dobbelstandarden for lavinntekts- og mellominntektsland har lenge vært til stede i IMF-politikk.

Det økonomiske argumentet for denne doble standarden er at utviklingsland i større grad begrenses av mangel på utenlandsk valuta.²²³ Hvis de stimulerer økonomien sin i nedgangstider risikerer de å utvide budsjettunderskuddet og dermed få enda mindre utenlandsk valuta. Land med stabil valuta (som USA, Japan og eurosonen) står

²²⁰ IEO 2007

²²¹ ibid.

²²² Foreign Policy in Focus 17.09.2009

²²³ Weisbrot m.fl. 2009

imidlertid ikke overfor slike begrensninger. Weisbrot m. fl. (2009) argumenterer for at målet med IMF's utlån i krisetider jo bør være å stille med tilstrekkelig midler slik at også fattige land kan føre motkonjunkturpolitikk.

Weisbrot m. fl. (2009) viser at IMF-avtaler innebærer krav om økonomisk politikk som har forverret den økonomiske tilbakegangen i 31 av 41 låntakerland.²²⁴ I rapporten hevdes det at IMF fortsatt begår samme type feil i mange land i dag som de gjorde i forbindelse med asiakrisen for drøye ti år siden. Det slås fast at det er på tide at fondet gjennomgår kriteriene, antagelsene og de økonomiske analysene som ligger til grunn for de kravene om makroøkonomisk politikk som utviklingsland stilles overfor.

Det er anslått at gjennomsnittlig inflasjonsrate hos IMF-land har vært rundt 12 prosent siden finanskrisens utbrudd.²²⁵ Dette har IMF sagt at de kan leve med, men det har også vært veldig tydelige på at det kun er midlertidig. Action Aids Soren Ambrose mener dette rett og slett kan ses på som at IMF forstår realiteten: i krisetider vil ikke utviklingsland klare å oppfylle de kravene IMF vanligvis stiller. Hvis IMF ikke hadde godtatt dette, ville de måttet suspendere et titalls utlånsprogram. Inflasjonsnivået fondet krever av låntakerland forventes å være tilbake på 5-7 prosent innen 2010-11²²⁶. Videre viser en rapport fra Bretton Woods Project fra sommeren 2009 at IMF-politikk på offentlig heleseforbruk var unødig streng i Kenya, Tanzania og Zambia.²²⁷

4.4 DEN AFRIKANSKE UTVIKLINGSBANKEN OG KONDISJONALITET

Historisk utvikling

På begynnelsen av 80-tallet begynte Afrikabanken, som de andre multilaterale utviklingsbankene, med strukturtilpasningsprogrammer. Afrikabanken finansierte gjerne disse programmene sammen med Verdensbanken og IMF, samt bilaterale donorer. Bankens egne strukturtilpasningsprogrammer var også sterkt influert av de andre IF'ene. Strukturtilpasningsprogrammene ble, som beskrevet tidligere i kapitlet, gjenstand for heftig kritikk og til slutt avvirket, for så å bli erstattet av andre ordninger som skulle tilpasses de enkelte landene i større grad. Mens Verdensbanken utviklet sin *Poverty Reduction Strategy Paper* (PRSP) tilnærming, begynte Afrikabanken å utarbeide *Country Strategy Papers* (CSP), og etter hvert *Results-Based Country Strategy Papers* (RBCSP). Dette er tre-årige planer for Afrikabankens virksomhet i de ulike afrikanske landene, og er basert på prioriteringene i PRSP og analysemateriale fra Verdensbanken. Nå lager også Afrikabanken strategier sammen med Verdensbanken og andre donorer; de såkalte Joint Assistance Strategies (JAS). Vi ser her den samme utviklingen som på en del andre felt; et sterkere samarbeid mellom Afrikabanken og Verdensbanken og IMF.

Samarbeid med Verdensbanken og IMF

I 1999 signerte Afrikabanken, Verdensbanken og IMF en såkalt *Memorandum of Understanding*, som skulle sørge for tettere samarbeid de tre institusjonene i mellom.

²²⁴ Weisbrot m.fl. 2009

²²⁵ Foreign Policy in Focus 17.09.2009

²²⁶ Bretton Woods Project: www.brettonwoodsproject.org/art-565313 (15.12.2009)

²²⁷ Bretton Woods Project: [http://www.brettonwoodsproject.org/print.shtml?cmd\[884\]=x-884-564828](http://www.brettonwoodsproject.org/print.shtml?cmd[884]=x-884-564828) (21.11.2009)

Koordinering mellom givere blir stadig viktigere, og er noe som Norge også arbeider for. Blant annet har Afrikabanken en såkalt «cross default» avtale med Verdensbanken og IMF, som innebærer at dersom et land ikke betaler tilbake gjelden det skylder Afrikabanken, vil landet også bli registrert som dårlig betaler hos Verdensbanken og IMF, og kan dermed miste muligheten til nye lån fra disse institusjonene. Afrikabanken benytter seg også av Verdensbankens omdiskuterte Debt Sustainability Framework (DSF) for å avgjøre hvilke land som har ikke-bærekraftig gjeldsnivå. Her måles bærekraft etter kriterier for blant annet forholdet mellom gjeld og eksportinntekter og mellom gjeld og BNP. DSF er kritisert for å ikke ta hensyn til et enkelt lands reelle behov, noe som ikke nødvendigvis kommer frem av DSFs kriterier.

Det er i mange tilfeller sterke personlige bånd som knytter de regionale utviklingsbankene til Verdensbanken og IMF. Den forrige presidenten for Afrikabanken, Omar Kabbaj, hadde for eksempel representert en rekke land i styrene i Verdensbanken og IMF de siste fjorten årene før han tok over roret i Afrikabanken.

Memorandum of Understanding la grunnlaget for et strategisk partnerskap mellom Afrikabanken og Verdensbanken. Afrikabanken, Verdensbanken og IMF har også sammen opprettet Joint Africa Institute, som hvert år utdanner 400 deltakere innen makroøkonomi og samfunnsspørsmål.

Policy based lending

Ifølge amerikanske Bank Information Center, som er en av få NGOer som arbeider opp mot de regionale utviklingsbankene stiller Afrikabanken akkurat samme betingelser som Verdensbanken i forbindelse med såkalt *policy based lending*.²²⁸ Som den tidligere omtalte rapporten til Bull, Jerve & Sigvaldsen viser, stiller Verdensbanken fortsatt krav om privatisering og liberalisering, om enn i en redusert og mer subtil form.²²⁹ Policy based lending er utlån til sektortilpasning, strukturtilpasning og budsjettstøtte. I 2008 gikk 4,9 milliarder kroner til denne typen utlån. Det er først og fremst ADF som driver med policy based lending. Denne typen utlån ble mer enn doblet fra 2007 til 2008, og det er en uttalt målsetning for Afrikabanken å styrke denne mekanismen.²³⁰ Afrikabanken hevder at den er mer fleksibel i sine krav enn Verdensbanken og IMF, og at noen land, deriblant Ghana og Kenya, foretrekker Afrikabanken fremfor de andre IFi-ene, fordi Afrikabanken er mer representative²³¹. Flere aktører i det kenyanske sivilsamfunnet (Kendern, Mars group, Action Aid, Friends of Turkana) oppfatter også Afrikabanken som mer legitim, da styret i Afrikabanken har av et flertall av afrikanske stater.²³²

I tillegg til policy based lending, gir også ADF såkalte *structural adjustment grants*, altså bistand til strukturtilpasning. I 2008 ga ADF fire slike, men Afrikabankens årsrapport nevner ikke hvilke land det er snakk om.

IMF-krav

Den tidligere omtalte PRGF-ordningen i IMF er også viktig for Afrikabankens virk-

²²⁸ Joshua Klemm, rådgiver Afrika, Bank Information Center (e-post 25.11.09)

²²⁹ Bull, Jerve & Sigvaldsen 2006

²³⁰ Afrikabankens årsrapport for 2008. Av totalt 4,9 milliarder kroner til policy based lending, sto ADF for 3,7 milliarder.

²³¹ Intervju James Opio-Omoding, country programme Officer for AfDB Kenya, (06. 11.09)

²³² Intervjuer foretatt i Kenya høsten 2009

somhet; Afrikabanken gir først budsjettstøtte når et land er «on track» med IMF's PRGF program. Dette er ikke offisiell policy, men slik det fungerer i praksis.²³³

I Gambias Poverty Reduction Budget Support Program for 2008-2011, kommer det frem at «Dette er den første budsjettstøtten til Gambia. Tidligere forsøk på å gi budsjettstøtte har ikke vært gjennomførbare på grunn av fravær av *track record* med IMF's PRGF-støttede program». I avtalen for Malawis Poverty Reduction Support Grant fra januar 2009 listes oppfyllelsen av IMF's PRGF som en av indikatorene på at Malawi har de nødvendige forutsetningene for å få midler fra ADF. Triggeren for den første utbetalingen er at Malawi er *on track* med IMF's program. Den afrikanske organisasjonen Afrodad sin rapport om konsekvensene av PRGF for Malawi viser for det første at PRGF ikke var gjenstand for offentlig debatt, og videre at begge PRGFene (en fra 2003 og en fra 2006) inneholdt flere krav om liberalisering og privatisering, særlig innen maisproduksjon²³⁴. Ved å bruke PRGF som måleinstrument for hvorvidt et land skal få støtte, implementerer dermed Afrikabanken indirekte kondisjonaliteter om privatisering og liberalisering.

Rådgivning om privatisering

Utvikling av privat sektor blir et stadig viktigere område for banken. Banken støtter privatiseringsprosesser og gir direkte støtte til privat sektor. I 2008 gikk litt i overkant av 9,7 milliarder kroner av bankens utlån og bistand til prosjekter knyttet til utvikling av privat sektor.²³⁵ Dette er en voldsom vekst fra 2006, da tallet lå på rundt 2,5 milliarder kroner²³⁶

PEP Africa

En av kanalene disse pengene blir kanalisert gjennom er The Private Enterprise Partnership for Africa (PEP Africa), et program som drives av Verdensbankens organ for privat sektor, International Finance Corporation (IFC). IFC var en av de viktige kreftene bak den store privatiseringsbølgen under strukturtilpasningsprogrammene på 80- og 90-tallet, særlig av vannressurser. Samarbeidet mellom PEP Africa og IFC begrunnes blant annet med at IFC har utbredt erfaring med privatisering av infrastruktur.²³⁷ Råd om privatisering og private løsninger i helse og utdanning er en del av IFCs mandat.

Spørsmålet er naturligvis hvor mye de enkelte landene selv har å si i utviklingen av sin egen utviklingsstrategi og hvorvidt Afrikabanken presenterer alternative strategier. Som nevnt i tidligere avsnitt, er det i praksis liten forskjell på politikkanbefalinger og kondisjonaliteter i en situasjon hvor et fattig land trenger økonomisk støtte og donorer sitter på alle analyser og all teknisk ekspertise.

Et viktig poeng er at Afrikabanken selv har relativt liten kapasitet, og benytter seg i stor grad av det forsknings- og analyse materialet som Verdensbanken utarbeider. I tillegg finansierer de to institusjonene ofte prosjekter sammen.

²³³ E-post fra Ragna Fidjestøl, seniorrådgiver bankseksjonen i UD, etter at SLUG har funnet lånedokumenter hvor det kommer frem.

²³⁴ Afrodad 2005.

²³⁵ Afrikabankens årsrapport 2008.

²³⁶ Afrikabankens årsrapport 2006.

²³⁷ Presentasjon av PEP Africa, utarbeidet av IFC: www.agenceacim.com/documents/colloque.../Bakony-Afrique-du-Sud.pdf

Nye trender

Strategi for sårbare stater

Avhengig av hvordan man definerer det, kan rundt halvparten av Afrikas land karakteriseres som sårbare stater, dvs. stater som er i konflikt eller nylig har kommet ut av konflikt eller hvor grunnleggende styringssystemer og markeder ikke fungerer.²³⁸ Nettopp fordi disse landene har kommet dårlig ut og oppnådd få utviklingsmål, har de også hatt lite tilgang på støtte fra Det afrikanske utviklingsfondet, som fordeler midler etter parametre for resultatoppnåelse og godt styresett. I 2007 satt ADF, etter oppfordring fra blant andre Norge, i gang et eget program for sårbare stater, hvor de skal få tilgang til midler utover det de normalt ville fått gjennom ADF. USA og Japan var to land som var i mot den såkalte Fragile States Facility (FSF), fordi de fryktet det ville redusere de sårbare statenes insentiver til å implementere reformer dersom de fikk penger uansett. FSF ble likevel innført. Somalia har for eksempel ligget under sanksjoner siden tidlig på 90-tallet, fordi landet ikke betalte ned gjelden sin, og har ikke hatt tilgang til annet enn nødhjelp fra Afrikabanken. I slutten av november 2009 gjenetablerte Somalia og Afrikabanken sitt forhold under FSF-paraplyen ved at Somalia fikk 2 millioner dollar i bistand til å bygge opp offentlig finansstyring. Dette til tross for at Somalia fortsatt ikke har tilbakebetalt gjelden. Alene står Somalia for 18 prosent av IMF's forsinkede utestående fordringer²³⁹. FSF vitner om en viss pragmatisme fra Afrikabanken, både med hensyn til hvilke krav som stilles for å få tilgang på midler og med hensyn til den omtalte "cross default" avtalen med Verdensbanken og IMF (at et land som ikke har betalt ned gjelden til Verdensbanken eller IMF heller ikke får tilgang på nye midler fra Afrikabanken).

Nye retningslinjer for kondisjonalitet

Afrikabanken har, som flere andre donorer, innført såkalte *good practice principles on conditionality*. Dette er retningslinjer som er ment å begrense bruken av kondisjonaliteter til de mest nødvendige, fostre mer nasjonalt eierskap og i større grad tilpasse kondisjonalitetene til de enkelte landene. Retningslinjene ble utarbeidet av Verdensbanken som respons på kritikken av IFIenes omfattende kondisjonaliteter.

Uavhengig evaluering

I 2004 opprettet Afrikabanken Independent Review Mechanism (IRM), som skal fungere som et uavhengig klageorgan. Hit kan folk som blir påvirket av Afrikabankens prosjekter henvende seg dersom de mener at prosjekter har gitt negative konsekvenser som følge av at banken ikke har fulgt sine egne etiske standarder. Bankens etiske regelverk på hvordan banken operer i forhold til miljø, fattigdomsreduksjon, åpenhet og deltagelse. IRM har bare vært operativ siden 2006. Det er derfor vanskelig å måle effekten av denne klageinstansen, men ifølge den amerikanske organisasjonen Bank Information Center har Afrikabanken vært relativt lite aktive på å bruke IRM i forhold til prosjekter finansiert av Afrikabanken. En uavhengig evaluering av IRM gjort for Afrikabanken i 2009 støtter denne konklusjonen og vektlegger spesielt den manglende kunnskapen om mekanismen blant berørte parter i Afrika.²⁴⁰

²³⁸ St.mld 61 (2007-2008) Om samtykke til at Norge deltar i den 11. påfyllingsrunden i Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF XI)

²³⁹ Bloomberg: <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601116&sid=apw6IW7NfhGk>

²⁴⁰ Afrikabankens nettsider: [http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Compliance-Review/Draft%20Review%20Report%20by%20Prof.%20Hansungule%20\(26%20September%202009\).pdf](http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Compliance-Review/Draft%20Review%20Report%20by%20Prof.%20Hansungule%20(26%20September%202009).pdf) (11.11.09)

IRM kan likevel på sikt bli et godt instrument for å holde Afrikabanken ansvarlig ovenfor lokalbefolkning i områder den investerer i eller sivilsamfunn på et nasjonalt nivå. Hovedproblemet med kondisjonaliteter er jo nettopp at de kommer ovenfra og har lite demokratisk forankring eller blir innført uten offentlige debatter. Tiltak som sørger for mer direkte kontakt mellom IFIene og de menneskene som blir påvirket av deres virke, kan gi mer grobunn for utvikling på andre premisser enn de som råder i IFIene.

Det største lånet i Afrikabankens historie: til privatisering av egyptiske banker

I juli 2007 annonserer den egyptiske regjeringen at 80 prosent av en av landets største offentlig eide banker, Banque de Caire, skal selges til private aktører. Det kommer frem at landets nasjonalforsamling ikke var informert om beslutningen. Parlamentet visste at det var snakk om en sammenslåing av Banque de Caire og en annen offentlig eid bank, men ikke at privatisering sto på trappene. Noen parlamentarikere ba Regjeringen stanse planen, og det ble arrangert en ekstraordinær høring for de folkevalgte. Regjeringen argumenterte med at privatiseringen ville være bra for landet, og holdt på beslutningen. Det samme året hadde også andre egyptiske offentlig eide banker blitt privatisert som et ledd i en stor omstrukturering av det egyptiske bankvesenet. Privatiseringsprogrammet kostet til sammen 8,7 milliarder dollar og fikk støtte av Verdensbanken, Afrikabanken og USAID. AfDB bidro med 500 millioner dollar; til da det største lånet i bankens historie. IMF hadde da i lengre tid oppfordret Egypt til å privatisere bankene, blant annet i en analyse utarbeidet sammen med Verdensbanken, som ble et av nøkkeldokumentene i forkant av privatiseringen.²⁴¹ At det lenge har vært de internasjonale finansinstitusjonene og USAIDs agenda å privatisere egyptiske banker, er det liten tvil om. Privatiseringsprosessen begynte allerede på begynnelsen av 90-tallet da Egypt var en del av Verdensbankens og IMF's strukturtilpasningsprogrammer. Overgangen mellom strukturtilpasning og rådgivning er ikke nødvendigvis så stor, og at det største lånet i Afrikabankens historie går til et privatiseringsprosjekt i samarbeid med Verdensbanken og IMF, sier noe om hvilke prioriteringer som ligger til grunn for bankens utlån.

Norsk politikk

Som nevnt bidrar Norge nå med 500 millioner kroner årlig til ADF. I den grad Norge har hatt en politikk på Afrikabanken de siste årene, har den gått ut på å bidra til å bygge opp banken og styrke reformarbeidet. Norges holdning til Afrikabanken er preget av tålmodighet og forståelse for at banken er i en oppbygningsfase. Fra norsk hold er det et sterkt ønske om at Afrikabanken skal bli en enda viktigere aktør i Afrika, og fungere som en «effektiv motvekt» og gi konkurranse til Verdensbanken, «fordi Afrikabanken oppfattes som Afrikas egen bank og har god kunnskap om og støtter opp om afrikanske politiske initiativ.»²⁴² «Norge ønsker å bidra til å gjøre AfDB til den sentrale utviklingsaktøren i Afrika», står det i Utenriksdepartementets faktaark om samarbeidet mellom Norge og Afrikabanken. Norge støtter Afrikabankens prioritering av støtte til infrastruktur, godt styresett, høyere utdanning og regional integrasjon. Bilateralt prioriterer Norge likestilling, arbeidet i sårbare stater, ressursforvaltning og klima/skog. Norge har sammen med andre OECD land arbeidet for å vektlegge fattigdomsreduksjon, snarere enn kun økonomisk vekst, som

²⁴¹ Bretton Woods Project: <http://bicusa.org/en/Article.3455.aspx>

²⁴² Intervju Ragna Fidjestøl, seniorrådgiver bankseksjonen i UD (05.11.09)

en del afrikanske land er mer opptatt av.²⁴³

Mens Norge har vært aktiv i å jobbe mot krav om privatisering og liberalisering i Verdensbanken og IMF, har dette vært et ikke-tema i forbindelse med Afrikabanken. Ifølge UD kommer det av at krav om privatisering og liberalisering i forbindelse med utlån ikke forekommer. I de tilfellene hvor Afrikabanken driver «policy based lending» dreier det seg om kondisjonaliteter innen for eksempel godt styresett, budsjettstyring og revisjon, hevder UD²⁴⁴. Konfrontert med at det stilles krav om å være on-track med IMF-program for å få budsjettstøtte, tok UD kontakt med Afrikabanken og konkluderer med «Så bottom line er nok den samme for Afrikabanken som for de andre bankene, likevel kommer det frem i en rekke analyser at Afrikabankens kondisjonalitet i større grad bygger på landets egen politikk [...] Så vidt meg bekjent har de afrikanske medlemslandene, som har flertall i styret i Afrikabanken, aldri tatt opp kondisjonalitet som et problem i forhold til Banken. Dette er nok en av grunnene til at dette ikke har vært noe stort tema.»²⁴⁵

4.5 KONKLUSJON OG ANBEFALINGER

Dette kapittelet viser at den norske regjeringen har fått tettere kontakt med sivilsamfunn etter regjeringsskiftet, og sivilsamfunnets påvirkningskraft har vært viktig i den følgende perioden. Den norske regjeringen har blitt mye mer kritiske til kondisjonalitet de siste årene og har formulert en rekke progressive standtpunkt. Helt konkret har dette munnet ut i at de valgte å ikke støtte IMF's kontroversielle utlånsvindu PRGF.

Videre kommer det fram at det er riktig at det har vært en positiv utvikling i IMF sett med norske øyne selv om utviklingen har vært marginal. Fondets politikk strider med viktige momenter i norsk IMF-politikk som politisk handlingsrom for utviklingsland og at fondet ikke skal stille forhåndsbestemte krav til låntakerland. Alt i alt kan ikke IMF's politikk sies å være i samsvar med det Norge ønsker at den skal være. Norges krav har hatt en tendens til å ikke komme lenger enn nordisk-baltisk valgekrets og som et lite land har ikke Norge hatt noe særlig innflytelse på IMF's politikk. De noe positive forandringene gir imidlertid håp om at mer kan forandres om fondet bare utsettes for nok press.

Når det gjelder Afrikabanken, har krav om liberalisering og privatisering ikke vært en sak for Norge, fordi de har gått ut fra at slike krav ikke blir stilt. En rekke faktorer peker på at det faktisk skjer, da spesielt det sterke samarbeidet mellom Afrikabanken og Verdensbanken og IMF på analyse- og policy-nivå. I det norske Stortinget er det bred aksept for at IMF's operasjoner bør begrenses i lavinntektsland. 29 av landene Afrikabanken er inne i er lavinntektsland og det er sterke bånd mellom Afrikabanken og IMF, spesielt med tanke på bruken av PRGF som forutsetning for støtte. IMF-politikk er også Afrikabanken-politikk. Slik denne rapporten har vist, er Afrikabanken svært avhengig av analysearbeidet til Verdensbanken og IMF. Dersom Bretton Woods institusjonene sitter med definisjonsmakten, er det lite rom for å

²⁴³ Intervju Ragna Fidjestøl, seniorrådgiver bankseksjonen i UD (05.11.09)

²⁴⁴ *ibid.*

²⁴⁵ *ibid.*

fremme alternative utviklingsstrategier. Afrikabanken har et komparativt fortrinn nettopp fordi institusjonen er rotfestet i den afrikanske virkeligheten, noe som vil være svært verdifullt i utarbeidelsen av egen kunnskap og analyser av forholdene i afrikanske land.

Da Afrikabanken har fått såpass liten oppmerksomhet fra sivilsamfunnet, både i Europa og i afrikanske land, finnes det lite uavhengig oppsyn med hvorvidt Afrikabanken stiller betingelser om privatisering og liberalisering. Nå som Afrikabanken har bedret sin praksis på tilgjengeliggjøring av informasjon, skulle det være lettere for aktører i sivilsamfunnet å drive uavhengig granskning av bankens virksomhet. Afrikabanken blir stadig viktigere som finansieringskilde i Afrika, noe som gjør at den fortjener mer oppmerksomhet fra sivilsamfunnet. Norges sterke posisjon innad i Afrikabanken er noe som norsk sivilsamfunn kan ta mer innover seg.

Anbefalinger

- Norsk sivilsamfunn må holde seg oppdatert på kondisjonalitetsdebatten og muligheten for å presentere låntakerland med økonomiske alternativ til IMF's medisin. Slik vil de kunne fortsette å ha konstruktive samtaler med Regjeringen. Dette gjelder ikke minst ovenfor Afrikabanken, hvor vi i dag vet lite om hvilke kondisjonaliteter som i virkeligheten stilles.
- Norsk sivilsamfunn bør arbeide for at både IMF og Afrikabanken blir mer transparente i sin praksis. Slik er det mulig å få større forståelse av beslutningsprosessene i institusjonene.
- Styrke akademia og sivilsamfunnet slik at de kan gjennomføre selvstendig analyser av pengefondets råd og kondisjonalitet, og hvordan disse inkorporeres i Afrikabankens utlånsprogrammer.
- Sivilsamfunnet trenger kompetansebygging for å fungere som vaktbikkje ovenfor Afrikabanken. Norsk sivilsamfunn kan samarbeide med sivilsamfunn i land som mottar støtte fra Afrikabanken og følge norske posisjoner i Afrikabanken tettere. Da norsk sivilsamfunn har relativt gode muligheter for å påvirke norske posisjoner i Afrikabanken, sammenlignet med kontakten mellom sivilsamfunn og myndigheter i en del afrikanske land, kan norsk sivilsamfunn påvirke Afrikabanken gjennom å plukke opp kritikk og bekymringer fra afrikansk sivilsamfunn.
- Sivilsamfunnet kan jobbe for at Norge støtter kapasitetsbygging og muligheter for egen analysevirksomhet i Afrikabanken. Slik vil banken bli mindre avhengig av kunnskapen i Verdensbanken og IMF

5. Konklusjon

Denne rapporten har sett på hvilke påvirkningsmuligheter norske myndigheter har ovenfor de internasjonale finansinstitusjonene, da spesielt IMF, Verdensbanken og Afrikabanken. Vårt hovedanliggende har vært å peke på hvordan norske sivilsamfunnsorganisasjoner kan påvirke norsk politikk ovenfor de internasjonale finansinstitusjonene. Vi har sett på hvordan Norge fremmer likestillingsarbeid i Verdensbanken, hvorvidt det er samsvar mellom Norges offisielle politikk og IMF's politikk på kondisjonalitet, og til slutt Norges arbeid opp mot Afrikabanken.

Norge prioriterer likestilling høyt i arbeidet ovenfor Verdensbanken, og har i stor grad fått gjennomslag for sin politikk på dette området. Ved å gi støtte til fond og programmer har dette fått ringvirkninger til bredere deler av bankens virke, i tillegg til at Norge har fått gjennomslag for sin politikk innad i nordisk-baltisk gruppe. Målet om å integrere likestillingsbegrepet har gitt gode resultater. Det er likevel viktig å understreke at bankens arbeid i stor grad har dreid seg nettopp om likestillingsintegrering, og det diskuteres hvorvidt en slik tilnærming gir direkte resultater på bakkenivå. Det er et behov for bedre rapportering av bankens aktiviteter på likestillingsområdet, og norske organisasjoner bør oppfordre norske myndigheter til å kreve slik rapportering fra banken. Vi etterspør en organisasjon som kan utfordre norske myndigheter på dette området, og være en vakthund som stiller viktige spørsmål, for eksempel ved om fokus på likestillingsintegrering gir manglende resultater på bakkenivå.

Når det gjelder kondisjonalitet i IMF, har den rødgrønne regjeringen progressive posisjoner på området, blant annet i forhold til at norsk bistand ikke skal gå til programmer som stiller krav om liberalisering og privatisering. Flertallet i finanskomiteen mener videre at IMF må gi lavinntektsland makroøkonomisk handlingsrom til å føre motkonjunkturpolitikk. På begge disse områdene er det et betydelig gap mellom norske myndigheters politikk og den politikken som føres i IMF. På tross av reformer for å begrense antallet og omfanget av betingelser, peker IMF's uavhengige evalueringskontor (IEO) på at IMF har hatt vanskeligheter med å endre sin tilnærming til kondisjonalitet, og spesielt i forhold til lavinntektsland. I forhold til lavinntektsland sitt makroøkonomiske handlingsrom, har IMF ikke tillatt bruk av motkonjunkturpolitikk. Videre har ikke IMF evnet å gjennomføre reformer som kan demokratisere styresettet i fondet. Det er tydelig at Norge har svært begrenset innflytelse over hvilken politikk IMF driver. Norske myndigheter nyttiggjorde seg heller ikke av muligheten til å stille betingelser til reformer av IMF da fondet mottok 30 milliarder kroner i støtte fra Norge i kjølvannet av finanskrisen.

Norske sivilsamfunnsorganisasjoner har et tett samarbeid med norske myndigheter når det gjelder IMF-politikk. Likevel er det viktig å få med flere organisasjoner i dette arbeidet, for å få inn andre perspektiver. En av anbefalingene denne rapporten kommer med er at norsk sivilsamfunn og academia må styrke sin kapasitet til å gjennomføre selvstendige og alternative analyser av IMF sine råd og betingelser. Videre kan sivilsamfunn i Norge arbeide for å bygge opp kompetanse når det gjelder makroøkonomisk politikk og spørsmål som inflasjonsmål, i samarbeid med sivilsamfunn i land som påvirkes av IMF's politikk, og gjerne i samarbeid med academia. Slike spørsmål er direkte knyttet til utviklingslands mulighet til å drive selvstendig utviklingspolitikk, og det er viktig å øke kompetansen på dette i norsk sivilsamfunn.

Norge har hatt gjennomslagskraft i Afrikabanken, for eksempel ved å få igjennom et skogfond, og tiltak for sårbare stater. Myndighetene har ikke satt fokus på å hindre at det stilles krav om privatisering eller liberalisering, fordi man har antatt at slike krav ikke stilles. En rekke faktorer peker imidlertid på at dette finner sted, da spesielt det sterke samarbeidet Afrikabanken har med Verdensbanken og IMF på policy- og analysenivå. I Stortinget er det bred oppslutning rundt at IMF's operasjoner bør begrenses i lavinntektsland. Dette står i kontrast til at Afrikabanken, som er inne i mange lavinntektsland, gjør bruk av IMF's PRGF-ordning som forutsetning for støtte fra Afrikabanken. Dette tyder på at Afrikabankens politikk på mange måter er preget av IMF-politikk.

Afrikabanken er avhengig av det analysearbeidet som gjøres i Verdensbanken og IMF, og dette fører til et svært begrenset rom for alternative utviklingsstrategier. Norske myndigheter kan bidra til å styrke Afrikabankens selvstendighet, ved å gi midler til utvikling av egne analyseenheter i Afrikabanken. Afrikabanken har en større grad av legitimitet enn Verdensbanken og IMF, i forhold til at mottakerlandene har mer å si i denne institusjonen, og det er sannsynlig at institusjonen er bedre egnet til å utarbeide kunnskap om og analyser av forholdene i afrikanske land. Norske myndigheter bør også foreta en gjennomgang av hvorvidt Afrikabanken stiller krav om liberalisering og privatisering i de landene som mottar støtte.

Afrikabanken har fått svært lite oppmerksomhet fra sivilsamfunn i både Europa og afrikanske land, noe som fører til mangel på uavhengig oppsyn med bankens aktiviteter. Afrikabanken blir en stadig viktigere kilde til finansiering på det afrikanske kontinentet, og bør derfor bli et fokus for sivilsamfunnsorganisasjoner. Norske sivilsamfunnsorganisasjoner bør bruke og utvide kontakten med organisasjoner i land der Afrikabanken er inne, og forsøke å plukke opp kritikk og bekymringer fra disse, for så å fremme dette ovenfor norske myndigheter. Et svært viktig aspekt i forbindelse med å overvåke og påvirke Afrikabanken må derfor være å styrke sivilsamfunnets kompetanse både i nord og sør. Videre er det viktig at Norge fortsetter arbeidet med å styrke kontakten mellom Afrikabanken og sivilsamfunnet.

På hvert av områdene vi har sett på i denne rapporten er dynamikken ulik. Når det gjelder likestilling i Verdensbanken har norske myndigheter vært svært aktive og fått gjennomslag for sin politikk, mens norsk sivilsamfunn i svært liten grad har sett på koblingene mellom likestilling og Verdensbanken. Her håper vi at engasjementet kan økes, og at samarbeidet mellom organisasjoner med kompetanse på henholdsvis likestilling og de internasjonale finansinstitusjonene kan utvides. Når det gjelder IMF, har både sivilsamfunn og norske myndigheter vært aktive, men endringene i IMF har på ingen måte vært tilfredsstillende. Her ønsker vi å få med oss flere organisasjoner i arbeidet. Til slutt viser studien av Afrikabanken at verken det norske sivilsamfunnet eller norske myndigheter har prioritert dette arbeidet sterkt. Her er det klart behov for kompetanseheving hos norsk sivilsamfunn, og økt press på norske myndigheter for å følge opp sine prioriteringer fra Soria Moria-erklæringen, blant annet i forhold til å unngå krav om liberalisering og privatisering.

Vi håper at vi gjennom denne rapporten kan bidra til større engasjement rundt de internasjonale finansinstitusjonene blant norske organisasjoner. Det er nødvendig at flere organisasjoner engasjerer seg i dette arbeidet, både for å få flere ulike perspektiver og for å øke presset på norske myndigheter. Hvis utviklingsland skal

kunne få det handlingsrommet som kreves for å kunne skape utvikling på egne premisser er det nødvendig med grunnleggende reformer av disse institusjonene. I norsk sammenheng må sivilsamfunnsorganisasjoner stå sammen, og presse norske myndigheter til å kreve strukturelle reformer av de internasjonale finansinstitusjonene, som et ledd i å skape et mer demokratisk og rettferdig finansieringssystem for utviklingsland.

Kilder

Action Aid USA/Action Aid Uganda 2004. *Rethinking participation. Questions for Civil Society about the Limits of Participation in PRSPs.*

Afrikabankens årsrapport 2006. Kan lastes ned: <http://www.afdb.org/en/documents/publications/annual-report/>

Afrikabankens årsrapport 2008. Kan lastes ned: <http://www.afdb.org/en/documents/publications/annual-report/>

Afrodad 2005. *The Impact Of The Poverty Reduction And Growth Facility On Social Services In Malawi*

Bank Information Center 2007. *Examining the African Development Bank – a primer for NGOs.* Kan lastes ned på <http://www.bicusa.org/en/Article.3320.aspx>

Bull, B. m. fl. 2006. *The World Bank's and the IMF's use of Conditionality to Encourage Privatization and Liberalization: Current Issues and Practices.* Senter for Utvikling og Miljø.

Cann, V & T. Jones. 2006. *Down the Drain- How aid for water sector reform could be better spent.* FIVAS & World Development Movement.

Center for Global Development 2006: *Building Africa's Development Bank: Six Recommendations for the AfDB and its Shareholders.* Rapporten kan lastes ned på www.cgdev.org/files/10033_file_AfDB_ENG.pdf

Eurodad m. fl. 2009. *IMF financial package for low-income countries: Much ado about nothing?*

Hole, V. m.fl. 2005. *Worldbankification of Norwegian Development Assistance.* Utviklingsfondet og IGNIS.

IEO. 2007. *An IEO Evaluation of Structural Conditionality in IMF-Supported Programs*

IMF. 2009a. *Mongolia: Second Review Under the Stand-By Arrangement and Request for Modification of Performance Criteria.*

Innst. S. nr. 284 (2007–2008): *Innstilling fra finanskomiteen om samtykke til endring av IMF's statutter for å utvide organisasjonens investeringsmandat og for å gjennomføre en reform av kvoter og stemmerett, og om samtykke til en økning av Norges kvote i IMF*

Innst. S. nr. 227 (2006-2007): *Innstilling frå finanskomiteen om Kredittmeldinga 2006*

Innst. S. nr. 359 (2008–2009) *Innstilling fra finanskomiteen om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Norges Bank og Det internasjonale valutafondet (IMF) om å stille nye lånemidler til disposisjon for IMF's generelle låneordninger*

Koeberle, S. m. fl (red). 2005. *Conditionality Revisited – Concepts, Experiences and Lessons.* The World Bank, Washington D.C.

Malan, P m. fl. 2007. *Report of the external review committee on Bank-Fund collaboration*. Kan leses i sin helhet her: <http://imf.org/external/np/pp/eng/2007/022307.pdf>

NOU 1995: 5. *Norsk Sør-politikk for en verden i endring*. Rapport fra Nord-Sør/Bistandskommisjonen

Regjeringens handlingsplan «*Kvinnens rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet*» (2007-2009). Kan lastes ned på <http://www.norad.no/en/Tools+and+publications/Publications/Publication+page?key=109601>

Rainforest Foundation mfl. 2005. *Broken Promises*.

Rowden, Rick. 2009. *The Deadly Ideas of Neoliberalism: How the IMF Has Undermined Public Health and the Fight Against AIDS*. Zed books.

Stortingsmelding nr 11 (2007-2008): *På like vilkår: Kvinnens rettigheter og likestilling i utviklingspolitikken*

Stortingsmelding nr 13 (2008-2009). *Klima, konflikt og kapital*. Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom.

Stortingsmelding nr 31 (2008-2009): *Kredittmeldinga 2008*

Stortingsmelding 35 (2003-2004), *Felles kamp mot fattigdom: En helhetlig utviklingspolitikk*

Stortingsproposisjon 1 (2006-2007): *Den kongelige proposisjon om statsbudsjettet for budsjettåret 2007*

Stortingsproposisjon 1 (2008-2009): *Den kongelige proposisjon om statsbudsjettet for budsjettåret 2009*

Stortingsproposisjon 1 (2009-2010): *Den kongelige proposisjon om statsbudsjettet for budsjettåret 2010*

Stortingsproposisjon 47 (2008-2009) *Om fullmakt til å stille statsgaranti for lån fra Norges Bank til Sedlabanki Islands*.

Stortingsproposisjon 58 (2007-2008): *Om samtykke til endring av IMF's statutter for å utvide organisasjonens investeringsmandat og for å gjennomføre en reform av kvoter og stemmerett, og om samtykke til en økning av Norges kvote i IMF*

Stortingsproposisjon 61: *Om samtykke til at Norge deltar i den 11. påfyllingen av Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF-XI)*

Stortingsproposisjon 71 (2007-2008) *Om samtykke til at Norge deltar i den 15. kapitalpåfylling i Det internasjonale utviklingsfondet (IDA)*

St.prp. nr.81 (2008-2009): *Om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Norges Bank og Det internasjonale valutafondet (IMF) om å stille nye lånemidler til disposisjon for IMF's generelle låneordninger*.

Täieb Hafsi & Jean-Yves Le Louarn 1999. *The African development bank: holding hope for African development*. Ecole des HEC

United Nations Publications 2006. *Basic Facts about the UN*

Utenriksdepartementet 2007. *Handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utviklingssamarbeidet (2007–2009)*.

Verdensbanken 2006. *Genfund - Integrating Gender Issues into the World Bank's Work The Role of the Norwegian–Dutch Trust Fund for Gender Mainstreaming*.

Verdensbanken 2009. *Implementing the Bank's Mainstreaming Strategy: Annual Monitoring Report*.

Weisbrot m.fl. 2009. *IMF-Supported Macroeconomic Policies and the World Recession: A Look at Forty-One Borrowing Countries*. Center for Economic Policy Research, Washington D.C.

World Development Movement. 2004. *Zambia: Condemned to debt. How the IMF and World Bank have undermined development*.

INTERVJUER

Bergo, Jarle. Visedirektør i nordisk-baltisk gruppe i IMF. 4.11.09 per e-post.

Brynildsen, Øygunn. Styreleder for Slett U-landsgjelda. 2.11.2009

Eriksen, Tom. seksjon for multilaterale bank- og finansspørsmål (bankseksjonen) i Utenriksdepartementet, 11.09.09

Fidjestøl, Ragna. Seniorrådgiver, seksjon for multilaterale bank- og finansspørsmål (bankseksjonen) i Utenriksdepartementet, 05.11.09

Glad, Ingrid. seksjon for multilaterale bank- og finansspørsmål (bankseksjonen) i Utenriksdepartementet. Per e-post 04.08.2009.

Holmås, Heikki. Tidligere finanspolitisk talsmann for Sosialistisk Venstreparti. 28.10.09.

Hvideberg, Halvor. Avdelingsdirektør og leder for Seksjon for internasjonal økonomi i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet. 29.10.2009.

James Opio-Omoding,. Country programme Officer for AfDB Kenya, 06.11.09

Kobbeltvedt, Jostein Hole. Politisk rådgiver for Kirkens Nødhjelp. 23.10.09.

Lunde, Trine . Økonom i Verdensbankens likestillingsprogram. E-post 13.08.2009

Skretteberg, Martha. Daglig leder i paraplyorganisasjonen for kvinnespørsmål, FOKUS. Per telefon 30.07.2009.

Syversen, Hans Olav. KrF-politiker og tidligere medlem av Finanskomiteen på Stortinget (2005- 2009) 9.11.09 per e-post

Valle, Ågot. Tidligere stortingsrepresentant for Sosialistisk Venstreparti. 17.11.09 per e-post.

